

Landbrugets økonomi 2015

Vidø, Elsebeth; Schou, Jesper Sølvér; Zobbe, Henrik

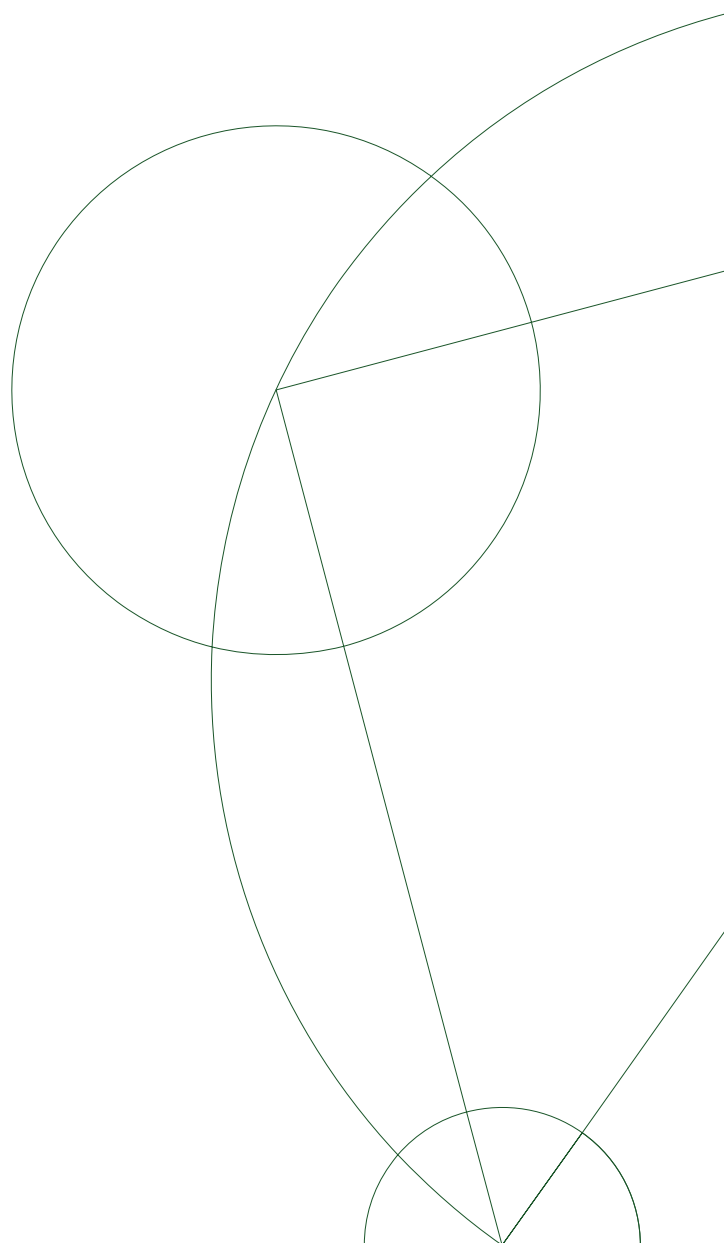
Publication date:
2015

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Vidø, E., Schou, J. S., & Zobbe, H. (red.) (2015). *Landbrugets økonomi 2015*. Landbrugets Økonomi Bind 2015

Landbrugets Økonomi 2015

Landbrugets økonomi 2015

Redaktion: Elsebeth Vidø, Jesper Sølvér Schou, Henrik Zobbe

Forfattere:

Kapitel 1: Tomasz Gerard Czekaj, Jakob Vesterlund Olsen, Michael Friis Pedersen, Jesper Sølvér Schou

Kapitel 2: Henning Otte Hansen

Kapitel 3: Michael Friis Pedersen

Udarbejdet i henhold til aftalen mellem Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (Miljø- og Fødevareministeriet) om myndighedsberedskab for 2015

Udgivet: december 2015

Tidligere udgaver i serien Landbrugets økonomi kan findes her:

http://ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/landbrugets_ekonomi/

ISSN: 1902-0813

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg
www.ifro.ku.dk

Indholdsfortegnelse

INDHOLDSFORTEGNELSE	2
FORORD	4
SAMMENFATNING	5
Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug	5
Agro- og fødevarerindustriens konjunkturer	8
Landbrugets gæld og finansieringssituation	13
1. JORDBRUGETS INDTJENING, PRODUKTION OG FAKTORFORBRUG	14
1.1. Jordbrugssektoren som helhed	15
1.2. Produktionsværdi, priser og produktion	20
1.3. Produktionsomkostninger, faktorpriser og faktorforbrug	37
1.4. Jordbruget opdelt efter driftsform og størrelsesgrupper	38
1.5. Brugerfamiliernes samlede indkomster	55
1.6. Perspektiver de kommende år	57
Bilagstabeller	59
Referencer	63
2. AGRO- OG FØDEVAREINDUSTRIENS KONJUNKTURER	65
2.1 Udviklingen i de enkelte sektorer	67
2.2 Aktiekursudvikling på børsnoterede agro- og fødevarer virksomheder	91
2.3 Skøn for udviklingen i 2016	92
2.4 Andelsselskabernes indtjening og udvikling.....	93
Referencer:	99
3. LANDBRUGETS GÆLD OG FINANSIERINGSSITUATION.....	100
Indledning.....	100
3.1 Landbrugets balance	100
3.2 Udvikling i de vigtigste balanceposter.....	102

3.3 Finansiering før og efter finanskrisen	103
3.4 Ejerskifte / generationsskifte problemstillinger og mulige konsekvenser	105
3.5 Investeringer	105
3.6 Afdragsfrihed	105
3.7 Rentefølsomhed.....	106
3.8 Nødlidende ejendomme	107
3.9 Perspektivering	108
3.10 Den gyldne middelvej	109
Referencer	110

Forord

Nærværende rapport indeholder en oversigt over indtjening, produktion og faktorforbrug i dansk jordbrug, samt udsigterne for det kommende år. Opgørelserne omfatter jordbrugssektoren som helhed såvel som bedrifter inden for jordbrugets hoveddriftsformer: plantebedrifter, kvægbedrifter, svinebedrifter og gartnerivirksomheder. Rapporten indeholder tillige en vurdering af konjunktursituationen i den danske agro- og fødevareindustri, herunder omsætning og overskud for væsentligste delsektorer. Desuden indeholder rapporten et kapitel omhandlende landbrugets gæld og finansieringssituation.

Rapporten er udgivet elektronisk på Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomis hjemmeside i december 2015.

Af instituttets medarbejdere har følgende medvirket ved udarbejdelsen af publikationen: Tomasz Gerard Czekaj, Jakob Vesterlund Olsen, Michael Friis Pedersen og Jesper S. Schou (Jordbrugets produktion, indtjening og faktorforbrug), Henning Otte Hansen (Agro- og fødevareindustriens konjunkturer), Michael Friis Pedersen (Landbrugets gæld og finansieringssituation). Elsebeth Vidø, Jesper S. Schou og undertegnede har forestået redigeringen af rapporten.

Direktør Henrik Zobbe
Institut for Fødevare – og Ressourceøkonomi
København, december 2015

Sammenfatning

Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug

Det globale udbud af de fleste jordbrugsprodukter i 2015 og 2016 forventes at svare til sidste års niveau. Kornpriserne vil følge den faldende trend og føre til lavere foderomkostninger i den animalske produktion, og forsyningen af animalske produkter stiger. De globale kødpriser og de globale priser på mejeriprodukter forventes at falde i 2015 i forhold til 2014 på grund af reduceret efterspørgsel fra Kina samt restriktionerne på handel med Rusland.

Produktionsværdien i landbruget forventes at falde til omkring 76 mia. kr. i 2015 og 2016 svarende til et fald på godt 6 procent i forhold til 2014. Nettoresultatet – det vil sige restbeløbet til finansielle poster, forrentning af landbrugskapital og aflønningen af brugerfamilien – vurderes at falde med 28,5 procent til 13,11 mia. kr. i 2015. Det forventede fald i nettoresultatet er primært forårsaget af en væsentlig forringelse af sektorbytteforholdet på 6,4 procent, som ikke kan opvejes af en stigning i totalfaktorproduktivitet på 1,1 procent. I 2016 forventes sektorbytteforholdet samt totalfaktorproduktiviteten at blive på samme niveau som i 2015.

Indkomsten efter finansielle poster, der er et restbeløb til at forrente jordbrugenes egenkapital og aflønne brugerfamilierne for arbejdsindsatsen på bedriften med, forventes at falde markant med over 60 procent i 2015 sammenlignet med 2014 og med yderligere 25 procent i 2016. Til trods herfor er indkomsten efter finansielle poster positiv i både 2015 og 2016, men det er ikke tilstrækkeligt til at dække arbejdsvederlaget til brugerfamilien, ligesom der ikke er noget til rest til at forrente egenkapitalen og konsolidere bedriften.

Store plantebrug

Planteavlerne har oplevet en god høst med høje udbytter i 2015, men dog med vigende priser. De store plantebrug med minimum to helårsarbejdere forventes derfor i 2015 at få et driftsresultat *før* aflønning af brugerfamilien, der er 39 procent bedre end i 2014, der var et relativt godt år i historisk sammenligning. Fra 2015 til 2016 forventes driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien at falde med 47 procent til et mere moderat niveau, hvor brugerfamiliens arbejdsindsats bliver aflønnet, men jordbrugskapitalen i selve kun opnår en forrentning på 1,9 procent.

Driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien ventes i kr. at stige fra 995 t.kr. i 2014 til 1.380 t.kr. i 2015 og derefter igen at falde til 725 t.kr. i 2016.

Efter to høste med udbytter over det forventede i 2014 og 2015 er forventningen om en normalhøst i 2016 den væsentligste forklaring på den forventede nedgang i indkomsten. Derudover forventes et mindre prisfald på afgrøderne. I normalhøsten 2016 er der indregnet en forsigtig udbytteeffekt af en forventet øget kvælstofkvote.

Den store spredning i resultaterne i de tidligere år kan genfindes i resultaterne for 2014, hvor der er en forskel i driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien fra den øvre tertil til den nedre tertil på 2,5 mio. kr. pr. bedrift.

Store malkekvægbrug

De store mælkeproducenter havde i 2014 det bedste resultat i mange år, men det forventes at vende til et af de værste resultater i mange år i 2015. Driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien for de store konventionelle malkekvægbrug blev på 893 t. kr. i 2014, hvilket kom efter et godt år i 2013. Resultatet forventes at blive -198 t.kr. i 2015, hvilket naturligvis ikke giver nogen dækning af arbejdsvederlaget til brugerfamilien eller forrentning af jordbrugskapitalen i selveje.

Det voldsomme fald i indtjeningen skyldes de store fald i mælkeprisen i løbet af 2014 og 2015. Mælkeproduktionen i 2015 har været præget af ophøret af mælkekvotesystemet. Produktionen forventes udvidet men på grund af de lave priser aktuelt ventes denne udvidelse af produktionen at komme langsommere end tidligere antaget. I grovfoderproduktionen har 2015 været præget af ugunstige forhold for majsdyrkning, mens græsproduktionen har haft gunstige forhold.

De økologiske mælkeproducenters driftsresultat *før* aflønning af brugerfamilien ligger en smule lavere end de konventionelles i 2014 på 857 t.kr., men falder ikke så voldsomt som de konventionelles i 2015 blandt andet på grund af stigninger i økologitillægget i løbet af 2015. Resultatet ventes i 2015 at blive på 599 t. kr., som i historisk sammenligning må anses som tilfredsstillende. I 2016 er der udsigt til et rekordår med et driftsresultat *før* aflønning af brugerfamilien på 1.489 t.kr. Dette resultat er under forudsætning af et uændret økologitillæg over hele 2016. Forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje forventes at blive 4,8 procent i 2016 og bliver altså ikke exceptionelt høj på trods af det forventede rekordresultat.

For både de konventionelle og økologiske malkekvægbrug er der betydelig spredning fra den øvre til den nedre tertil, hvor driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien er cirka 1,75 mio. kr. bedre for den øvre tertil i forhold til den nedre for konventionelle brug, og forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje er 5 procentpoint højere.

Store svinebrug

De store svinebrug har haft år med faldende svinepriser, og de imødeser derfor et forventet resultat i 2015, som er ringere end resultatet i 2014 og det ringeste siden 2010. De forventes at få et resultat *før* aflønning af brugerfamilien på -373 t.kr. og dermed hverken aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats eller aflønning af egenkapitalen. Prisniveauet for svinekød er meget lavt, da udbuddet af svinekød stadig er højt i forhold til den aktuelle efterspørgsel. Svinepriserne har været lave og faldende gennem en længere periode, hvilket blandt andet hænger sammen med stigende produktion i USA, hvor de er ved at få styr på deres problemer med tabsvoldende sygdomsproblemer. Produktionen i Kina er dog stagnerende, hvilket markerer et lyspunkt for svineproducenterne, da Kina er verdens ubestridt største producent og forbruger af svinekød.

Det er derfor også afgørende for svineproduktionen og priserne på svinekød i 2016, hvad der sker på det kinesiske marked for svinekød. Priserne forventes dog kun at stige marginalt, og det gør, at resultatet før aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats forventes at blive -46 t.kr. pr. bedrift i 2016. Det forventede resultat både i 2015 og 2016 er selvsagt utilfredsstillende. Det dækker over en stor spredning, hvilket betyder, at der er en gruppe af svineproducenter, som får meget store negative resultater i 2015 og 2016.

Der er også svineproducenter, som klarer sig godt, og den øvre tertiel af de store svineproducenter fik et resultat *efter* aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats i 2014 på 1,16 mio. kr., hvilket er mere end 2,5 mio. kr. bedre end den nedre tertiel. I de seneste fem år er der sket en stigning i forskellen mellem den øvre tertiel og den nedre tertiel målt på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje, hvor forskellen i 2010 var under 5 procentpoint, så er der i 2014 næsten 7 procentpoints forskel.

Store minkfarme

Efter store fald i de økonomiske resultater fra 2013 til 2014 ser resultaterne for minkbranchen i 2015 ud til at svinge tilbage i positiv retning. Dog ikke helt tilbage til de meget høje niveauer i 2012 og 2013, men tilbage til niveauer som i 2010, som må betegnes som tilfredsstillende sammenlignet med den øvrige landbrugssektor.

Driftsresultat *efter* aflønning af brugerfamilien faldt til cirka en tiendedel i 2014 fra et resultat på 3.465 t.kr. pr. bedrift i 2013 til et resultat på 342 t.kr. pr. bedrift i 2014. Dette resultat forventes i 2015 forbedret til 1.528 t.kr. og til 1.585 t.kr. i 2016. Den lille stigning i resultatet i 2016 stammer primært fra en stigende produktion, da priserne forventes at være uændrede i forhold til priserne i 2015.

Der er ligesom ved de andre driftsgrene en væsentlig spredning blandt minkfarmenes økonomiske resultater. På den bedste tredjedel af farmene udgjorde forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje således 6,6 procent i 2014, hvorimod forrentningen udgjorde -1,2 procent for den dårligste tredjedel af farmene. Der er en tilsvarende forskel i den økonomiske produktivitet, som spænder fra 1,22 for den øvre tertiel til 0,96 for den nedre tertiel med et gennemsnittet på 1,10.

Store potteplantegartnerier

Store potteplantegartnerier dækker over gartnerier, som har minimum to helårsarbejdere, hvilket vil sige de fleste potteplantegartnerier, da denne produktion er væsentlig mere arbejdsintensiv end landbrugsproduktion. Således er de samlede aktiver i selveje cirka 10 gange højere pr. helårsarbejder for landbrug, end de er for potteplantegartnerier generelt. Et gennemsnitligt landbrug har aktiver i selveje for cirka 11 mio. kr. pr. helårsarbejder, mens et potteplantegartneri i gennemsnit har aktiver i selveje for cirka 1,1 mio. kr. pr. helårsarbejder.

Det gennemsnitlige driftsresultat før aflønning af brugerfamilien for potteplantegartnerier forventes at stige fra 442 t.kr. i 2014 til 652 t.kr. i 2015. Det skyldes udelukkende en forventet stigning i

væksthusarealet med 7,9 procent, da der ikke forventes ændringer i potteplantepriserne i 2015. I 2016 forventes priserne at falde med 2 procent og reducere driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien til 469 t.kr. pr. gartneri. Niveauet i 2015 indebærer, at brugerfamiliens arbejdsindsats forventes dækket, og at der er 100 t.kr. til rest til forrentning af egenkapital.

Der er meget stor forskel på resultaterne for den øvre ter til og den nedre ter til for potteplantegartnerierne, med forskel i driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien på mere end 2 mio. kr., hvilket kan ses i tabel B1.6. Bag den store forskel i resultatet ligger en meget stor forskel i størrelsen på potteplantegartnerierne, hvor den øvre ter til har et væksthuseareal, som er cirka tre gange større end arealet for den nedre ter til. Det vil sige, at de meget store potteplantegartnerier klarer sig økonomisk væsentlig bedre end de mindre.

Perspektiver

Efter nogle få år i 2010 - 2012 med stigende sektorbytteforhold og fald i totalfaktorproduktivitet, ser landbruget igen ud til at være inde i en ”normal” periode med stigende produktivitet og faldende bytteforhold. Fra 2015 til 2016 ventes der ikke den store udvikling hverken i bytteforholdet eller i produktiviteten. Nettoresultatet for hele jordbrugssektoren ventes at fortsætte den faldende tendens, og der er ikke udsigt til, at landbrugssektoren som helhed får overskud til konsolidering og forrentning af egenkapitalen i de kommende år. Ser man på de enkelte driftsformer, er der også lyspunkter, da der er udsigt til en positiv bundlinje for heltidsbrug med mink, planteavl og økologisk mælkeproduktion.

Den generelle økonomiske situation i landbruget er dog fortsat ganske alvorlig. Ikke mindst for den del af erhvervet med finansielle problemer i form af lav solvens, som nu har udsigt til et fald i indtjeningen. Udfordringen med håndteringen af nødlidende bedrifter fortsætter dermed i 2016 og kommer formentligt til at præge billedet af dansk landbrug i mange år fremover.

Agro- og fødevarerindustriens konjunkturer

Konjunkturerne og indtjeningen i den danske agro- og fødevarerindustri afhænger af en række interne og eksterne forhold. Som eksempel medførte fjernelsen af mælkekvoter i EU i 2015, at konkurrencen, vækstpotentialet og volatiliteten (ustabiliteten) stiger for mejeriindustrien. Det samme vil sandsynligvis gøre sig gældende på sukkerområdet i de kommende år. Derudover fortsatte handelskonflikten med Rusland med at give store og akutte problemer for væsentlige dele af den danske agro- og fødevarerindustri.

Trods disse ydre påvirkninger har indtjeningen og produktionen samlet set i den danske agro- og fødevarerindustri været relativt stabil gennem de senere år men dog med betydelige forskelle fra branche til branche og fra virksomhed til virksomhed. Der er flere forklaringer på den relativt stabile indtjening og produktion:

Det skyldes for det første, at en stor del af industrien er andelsejet, og her vil en stor del af markedsusikkerheden og udsvingene i indtjeningen blive ført videre til andelshaverne, det vil sige landmændene.

For det andet er efterspørgslen efter fødevarer relativt konstant og indkomstuafhængig.

For det trede har agro- og fødevarevirksomhederne i vid udstrækning gennemført besparelser og rationaliseringer, og investeringer er blevet udskudt. Dette har begrænset nedgangen i indtjeningen flere steder.

For det fjerde har sektoren øget egenkapitalen og soliditetsgraderne gennem de seneste år.

For det femte har der også været en betydelig både national og international konsolidering i sektoren efter finanskrisens start. Den usikre økonomiske situation har medført, at adskillige virksomheder har været nødsaget til at lade sig opkøbe af - eller fusionere med - andre virksomheder.

De betydelige forskelle i indtjeningsudvikling fra virksomhed til virksomhed i samme sektor indikerer, at de eksterne markedsforhold ikke er de eneste forklaringer på sektorens økonomiske udvikling.

I mejerisektoren var det bemærkelsesværdigt, at Arlas omsætning og indtjening voksede betydeligt i 2014. Årets omsætning blev 79 mia. kr. sammenlignet med 74 mia. kr. i 2013. Arlas resultat for 2014 blev 2,4 mia. kr., svarende til det fastsatte mål på tre procent af den samlede omsætning.

Omsætningsvæksten fortsatte ikke ind i 2015, idet der i første halvår af 2015 var en omsætningsnedgang på 3,8 procent. For at hjælpe mælkeproducenterne, som er ramt af lave afregningspriser, har Arla accepteret et lavere netto-resultat på mellem 2,7 og 3,0 procent af omsætningen i 2015. Det skal frigive mere af resultatet til løbende at understøtte den månedlige afregningspris. Med beslutningen om at sænke målet for mejeriselskabets resultat afviger man i Arla et mål om, at nettooverskuddet hvert år skal ligge på tre procent af omsætningen.

Danmarks næststørste mejeri, Thise Mejeri, havde i 2014 en vækst i omsætningen til 864 mio. kr. mod 724 mio. kr. i 2013. Årets resultat steg med otte procent fra 19,9 mio. kr. til 21,4 mio. kr. Der er således sket en markant forbedring af selskabets økonomi i de seneste 3-4 år.

Kødindustrien er meget koncentreret med 1-2 store virksomheder, som står for langt størstedelen af omsætningen. Danish Crown kom ud af regnskabsåret 2014/15 med en omsætning på 59,6 mia. kr. mod 58 mia. kr. sidste år – og med et overskud på 1.821 mio. kr. mod 1.656 mio. kr. sidste år.

Tican havde haft et økonomisk hårdt år i 2013/14. Markedssituationen forblev ugunstig ind i regnskabsåret 2014/15. I slutningen af 2014 orienterede formanden om, at man forventede at have en ny partner på plads i første halvdel af 2015. I starten af 2015 annoncerede Danish Crown og Tican, at de to selskaber ville fusionere. Sagen endte imidlertid med, at Danish Crown og de danske konkurrencemyndigheder ikke kunne nå til enighed om de betingelser, som var nødvendige for at få godkendt fusionen. Fusionen kunne derfor ikke gennemføres. Umiddelbart herefter meddelte Tican, at andelsselskabet Tican amba har indgået en rammeaftale om overdragelse af aktiekapitalen i Tican A/S til den tyske fødevarekoncern Tönnies. Tönnies var allerede etableret i Danmark, idet selskabet ejer SB Pork A/S (tidligere Slagteriet Brørup A/S), som gennem de senere år er blevet en stadigt vigtigere aktør på det danske marked.

Blandt fjerkræslagterierne er det markant, at HKScan Danmark i 2012 fik vendt et stort underskud til et overskud. Den positive udvikling fortsatte i 2013, hvor overskuddet steg yderligere. Efterfølgende har udviklingen været negativ, og selskabet har været hårdt ramt af Ruslandkrisen. I 2014 blev resultatet efter skat et minus på 87 mio. kr., og omsætningen gik tilbage med 150 mio. kr.

Det andet store fjerkræslagteri er Danpo (tidligere: Lantmännen Danpo). Danpo havde i 2014 en omsætning på 1,8 mia. kr., hvilket var en lille stigning på 1,9 procent. Årets resultat blev på 50 mio. kr. mod 52 mio. kr. året før.

Drikkevareindustrien domineres af bryggerierne, hvor Carlsberg er langt den største virksomhed. Carlsberg omsatte for 64,5 mia. kroner i 2014, hvilket var næsten uændret i forhold til året før. Årsresultatet blev et overskud på knap 4,9 milliarder kroner, hvilket var et fald på 1 mia. kr. i forhold til året før. Carlsberg understreger, at markederne i Østeuropa og især i Rusland har været ekstremt vanskelige på grund af dårlige økonomiske konjunkturer, faldende forbrug samt valutakursændringer.

Danmarks og Nordens næststørste bryggeri, Royal Unibrew, forbedrede sit resultat yderligere i 2014. Omsætningen steg fra 4,6 til 6,1 mia. kr., og årets resultat steg fra 480 mio. kr. til 624 mio. kr. – en stigning på 30 procent. Dermed har der været seks år i træk med stor stigning i resultatet efter det store underskud i 2008.

I brødsektoren har Lantmännen Unibake DK i de senere år gennemgået betydelige strukturelle forandringer, lukninger og sammenlægninger. Årets resultat i 2014 blev dog et underskud på 13 mio. kr., mod et underskud på 28 mio. kr. året før, og gennem de seneste seks år er der således et akkumuleret underskud på cirka 165 mio. kr.

Lantmännen Schulstad, som er en af de største producenter af frisk brød i Danmark, havde i 2014 en omsætning på 863 mio. kr., svarende til en nedgang på cirka 2,5 procent. Årets resultat blev på 27 mio. kr. mod -1 mio. kr. året før.

Kohberg Bakery Group A/S havde i 2014 en lille omsætningsnedgang men nåede en omsætning på knap 1 mia. kr.. Nedgangen forklares med et generelt faldende marked for selskabets traditionelle produktkategorier. Årets resultat faldt fra 24 mio. kr. i 2013 til 9 mio. kr. i 2014.

I melsektoren er Lantmännen Cerealia en af de væsentligste udbydere. Selskabet havde i 2014 en omsætning på 752 mio. kr., hvilket var et fald på cirka 10 procent i forhold til året før. Resultatet blev et underskud på 13 mio. kr. mod et underskud på 26 mio. kr. året før. Gennem de seneste seks år er der akkumuleret et underskud på cirka 250 mio. kr..

Valsemøllen, som er den anden store mel-industrivirksomhed i Danmark, har en noget mere stabil udvikling med hensyn til både omsætning og indtjening. I 2014 faldt omsætningen med tre procent til 527 mio. kr., mens overskuddet steg fra 13 mio. kr. til 20 mio. kr. Selskabet har præsteret et overskud hvert år gennem det sidste tiår.

I kagesektoren er det bemærkelsesværdigt, at Kelsen Group i 2014 fik et resultat på 140 mio. kr. ud af en omsætning på 870 mio. kr.

I sukkerindustrien havde Nordic Sugar i 2014/15 en omsætning på 3,2 mia. kr. og et resultat på 222 mio. kr. Resultatet var mere end en halvering i forhold til året før, mens omsætningen faldt med cirka otte procent. Udviklingen forklares med betydelige prisfald, som ikke kunne opvejes af en større mængde.

Efter et par årtier med indenlandsk strukturtilpasning og konsolidering består grovvaresektoren i dag af to væsentlige virksomheder; DLG og Danish Agro. DLG opnåede i 2014 en rekordstor omsætning på 59,2 mia. kr. Nettoresultatet blev et underskud på 186 mio. kr. mod et overskud på 262 mio. kr. i 2013. Eksklusiv særlige poster var der et overskud på 314 mio. kr. Det store underskud i 2014 skyldtes således store nedskrivninger i datterselskabet Kongskilde Industries. Nedskrivningen begrundes med en fejlagtig strategi, og man vurderer, at den igangværende turn-around-proces som grundlag for en ny strategi vil sikre selskabet fremadrettet indtjening.

Efter de senere års kraftige omsætningsvækst - primært via opkøb - vil DLG nu rette fokus mod effektiviseringer og øget indtjening via organisk vækst og inden for de eksisterende rammer.

Den anden store grovvarevirksomhed, Danish Agro, havde en mindre vækstnedgang i 2014: Omsætningen faldt fra 25,1 mia. kr. til 24,1 mia. kr.. Nettoresultat steg derimod fra 241 mio. kr. i 2013 til 271 mio. i 2012, svarende til en stigning på 12 procent. Det var selskabets hidtil bedste resultat.

DLF-TRIFOLIUM A/S, som er Danmarks største kløver- og græsfirma, fik i 2014/15 en rekordomsætning på 3,4 mia. kr. mod 3,3 mia. kr. året før (+2 procent). Resultatet blev 79 mio. kr. mod 99 mio. kr. året før, hvilket svarede til forventningerne.

Enzym- og ingrediensindustrien domineres af nogle få store og meget internationalt orienterede selskaber. Det er samtidig selskaber med generelt høj vækst og stor indtjening:

- Novozymes fortsatte med en stærk vækst ind i 2014: Omsætningen steg fra 11,7 mia. kr. til 12,5 mia. kr..
- CP Kelco havde i 2014 en omsætning på 1,4 mio. kr., svarende til en stigning på ni procent i forhold året før. Årets resultat endte på 184 mio. kr..
- Dupont Nutrition Bioscience (tidligere Danisco) havde i 2014 en omsætning på 3,4 mia. kr. (+2 procent) og et resultat på 233 mio. kr..
- Chr. Hansen havde i 2014/15 en omsætning på 6,4 mia. kr., og resultatet blev 1,2 mia. kr.. Omsætningen steg med 14 procent.

Den danske stivelsesindustri domineres af de to andelsselskaber KMC og AKV-Langholt. KMC fik i 2014/15 et overskud på 76 mio. kr. sammenlignet med et overskud på 109 mio. kr. året før. Omsætningen steg fra 1.090 mio. kr. til 1.095 mio. kr. (0,4 procent). AKV-Langholt fik i 2014/15 et resultat på 30,2 mio. kr. mod budgetteret 29,5 mio. kr. og mod 37,7 mio. kr. året før.

Når det gælder engroshandel med pelsskind, har København Fur gennem de senere år været i stand til at erobre betydelige markedsandele, og i 2014/15 blev der solgt 29,8 mio. skind på selskabets auktioner. Der blev omsat for 9.962 mio. kr. mod 7.385 mio. kr. året før.

Udviklingen for agro- og fødevarerindustrien i 2016 er usikker på grund af de meget ustabile markedsforhold. De senere års udvikling i virksomhedernes indtjening viser dog tegn på, at den økonomiske nedtur som følge af finanskrisen er aftagende. Handelskonflikten med Rusland har dog haft en meget negativ konsekvens for flere sektorer, og det er sandsynligt, at ulemperne for den danske agro- og fødevarerindustri kan blive længerevarende. Udsigterne for de agro- og fødevarer-virksomheder, som især er ramt af Ruslands importforbud, er derfor noget dystre, når det gælder udviklingen ind i 2016. Der er generelt store forskelle i forventningerne til fremtiden mellem de enkelte sektorer og mellem de enkelte virksomheder. Det skyldes, at nogle sektorer er mere ramt af ugunstige markedsforhold, og at nogle sektorer og virksomheder er mere konkurrencedygtige.

De fleste virksomheder forudser dog uændret eller svagt stigende indtjening i det kommende år, omend situationen på det russiske marked er en vigtig usikkerhed.

Et særligt aspekt i agro- og fødevarerindustriens konjunkturer og indtjening vedrører andelsselskaberne. Andelsselskaber spiller en væsentlig rolle i den danske agro- og fødevarerindustri, og derfor er det væsentligt at få belyst disse selskabers udvikling og resultater gennem de senere år. Der er også de seneste år eksempler på, at andelsselskaber har oprettet aktieselskaber og overført aktiverne hertil. Som det seneste eksempel har Tican amba solgt deres aktieselskab, Tican A/S, til det tyske selskab, Tönnies. Det viser, at ejerformerne er under forandring.

Udviklingen gennem de seneste 10-15 år viser, at andelsselskaberne har formået at vokse og at øge deres andel af den samlede omsætning. Samtidig ses der også en stabil økonomisk udvikling. De seneste år viser endvidere en stigende indtjening og konsolidering. Overskudsgraden i andelsselskaberne er dog forholdsvis konstant og betydeligt under gennemsnittet for hele den danske industri under ét.

Landbrugets gæld og finansieringssituation

Som følge af finanskrisen er finansieringssituationen i dansk landbrug blevet mere vanskelig. Hvis årsagen til finanskrisen anses for at være for lempelig adgang til kredit, er det også kun naturligt, at adgangen til kredit opleves sværere nu, end den gjorde før finanskrisen. Spørgsmålet er dog, om den finansieringsmæssige situation for landbruget er gået fra den ene yderlighed til den anden? - Og om der findes en gylden middelvej, hvor den førte kreditpolitik på den ene side ikke fører til kredit- og ejendomsprisbobler, men på den anden side tillader et investeringsniveau, der giver mulighed for løbende teknologisk og strukturel tilpasning i dansk landbrug.

Kapitel 3 redegør for landbrugets finansielle situation og nogle af de vigtigste konsekvenser af finanskrisen for landbruget. I lyset af denne redegørelse diskuteres nogle af landbrugets aktuelle udfordringer; finansiering af investeringer, ejer- og generationsskifter, ophøret af den afdragsfrie periode på de først optagede afdragsfrie realkreditlån samt mulige konsekvenser af en rentestigning.

De finansielle udfordringer sættes i forhold til de aktuelle indtjeningsproblemer, der afspejles i kapitel 1, og samspillet mellem de aktuelle konjunkturbaserede problemer og de strukturelle gældsproblemer diskuteres.

1. Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug

Den globale økonomi forventes ifølge FN's prognoser (UN, 2015) at få en realvækst i BNP på 2,8 procent i 2015 og 3,1 procent i 2016.

Vækstraterne i de udviklede lande forventes at øges med 0,6 procentpoint sammenlignet med 2014 niveauet og bliver på henholdsvis 2,2 procent i 2015 og 2016. De forventede vækstrater trækkes især af væksten i USA (2,8 procent i 2015 og 2,7 procent i 2016), men også væksten i EU-landene giver et væsentligt bidrag. Væksten i EU-landene er specielt vigtig for dansk landbrug, idet omkring 2/3 af eksporten fra den danske jordbrugsproduktion afsættes inden for EU.

Vækstraterne i udviklingslandene forventes at blive på 4,4 procent (2015) og 4,8 procent i 2016. Det skal understreges, at væksten i Kina, som siden 2012 har haft en nedadgående tendens med gennemsnitlige årlige fald på omkring 0,4 pct. point om året, bliver mindre end i de sidste år (7,0 procent i 2015 og 6,8 procent i 2016). Omvendt forventes væksten i Indiens BNP at øges med cirka 0,4-0,5, procentpoint (7,6 procent i 2015 og 7,7 procent i 2016).

I Rusland og andre overgangsökonomier forventes en lavere vækst end i verdenen samlet set (-2,1 procent i 2015 og 0,9 procent i 2016). Selvom den russiske embargo påvirker eksporten af danske jordbrugsprodukter, svarede andelen af eksport til Rusland kun til omkring fire procent af den totale eksport før embargoen af dansk jordbrugsproduktion, hvorfor effekten er begrænset. På den anden side har de russiske handelsrestriktioner indflydelse på de globale priser, især på svinekød, og dermed på den danske jordbrugssektor.

Det skal understreges, at de omtalte prognoser vil påvirkes af makroøkonomiske udsving samt geopolitiske spændinger. I USA forventes renten at stige, hvilket vil påvirke både de finansielle markeder og realøkonomien også uden for USA. Tilsvarende vil krisen i euroområdet have negativ effekt på udviklingen på de globale markeder og økonomier uden for EU. Geopolitiske spændinger (for eksempel den ustabile situation i Ukraine og i Den Syriske Arabiske Republik, Irak og Yemen) medfører en yderligere risiko for de globale økonomiske udsigter. Til trods herfor er udsigterne for 2016 ganske positive.

Ifølge FAO (2015) vil det globale udbud af de fleste af jordbrugsprodukter i 2015 svare til sidste års niveau. Det samme forventes for 2016 dog med en svag reduktion i produktion af oliefrøafgrøder, foderkorn og ris. Kornpriserne vil for andet år i træk følge den faldende trend og føre til lavere foderomkostninger i den animalske produktion. Forsyningen af animalske produkter stiger, idet kødproduktionen øges med 1,1 procent, og mælkeproduktionen forventes at stige med 1,4 procent. De globale kødpriser i 2015 er omkring 12,0 procent lavere end året før. I Europa falder svinekødspriserne på grund af overforsyning blandt andet under påvirkning af restriktioner på handel med Rusland. De globale priser på mejeriprodukter er omkring 32,9 procent lavere i 2015 end i 2014 på grund af reduceret efterspørgsel fra Kina samt restriktionerne på handel med Rusland.

Valutakurserne har også væsentlig betydning for dansk jordbrugs indtjening på grund af den betydelige eksportandel til lande uden for Eurozonen. I 2015 blev euroen og dermed også den danske krone svagere. Det betyder dels, at importeret foder er blevet dyrere og dels, at danske animalske produkter er blevet mere konkurrencedygtig på det globale marked. Hvis euroen ikke var blevet svækket havde indtjeningskrisen i den danske landbrugssektor dermed været langt værre.

Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug i 2014 gennemgås i det følgende sammen med udsigterne for 2015 og 2016. Først omtales indtjeningen i jordbrugssektoren som helhed i afsnit 1.1. Herefter redegøres for de enkelte jordbrugsprodukter for så vidt angår udviklingen i produktionen herunder den pris- og mængdemæssige udvikling, afsnit 1.2, og i afsnit 1.3 redegøres for produktionsomkostningerne. De tre første afsnit er primært baseret på Danmarks Statistiks opgørelse af jordbrugets bruttofaktorindkomst suppleret med oplysninger fra Danmarks Statistiks regnskabsstatistik for jordbrug (landbrug og gartneri) samt egne fremskrivninger fra 2014 til 2015 og 2016.

I afsnit 1.4 rettes opmærksomheden mod indtjeningen med videre i de vigtigste driftsformer, plantebrug, malkekvægbrug, svinebrug, minkfarme og potteplantegartnerier belyst ved de større bedrifter med to helårsarbejdere og derover. Der foretages også en sammenligning af driftsresultatet for bedrifter opgjort på størrelsesgrupper.

1.1. Jordbrugssektoren som helhed

Efter tre relativt gode år for landbruget som helhed (2012-2014) forventes nettoresultatet – det vil sige restbeløbet til finansielle poster, forrentning af landbrugskapital og aflønningen af brugerfamilien – at falde med 28,5 procent til 13,11 mia. kr. i 2015, jf. Tabel 1.1. Reduktionen er på 5,22 mia. kr. og skyldes hovedsageligt en reduceret bruttoværditilvækst på 4,21 mia. kr. I 2016 forventes svag stigning i bruttoværditilvækst (113 mio. kr.) at blive opvejet med en lille stigning i afskrivninger og lønomkostninger, således at nettoresultatet i 2016 forventes at lande på samme niveau som i 2015, det vil sige 12,97 mia. kr.

Det forventede resultat i 2015 skyldes primært et fald i sektorbytteforholdet på 6,9 procent i forhold til året før. Faldet er foranlediget af faldende priser på jordbrugsprodukter på 7,4 procent. Reduktionen er væsentligt højere end i 2014, hvor bytteforholdet faldt med 3,5 procent. Udviklingen i 2015 er både foranlediget af prisfald på vegetabiliske produkter (korn med 6,6 procent, frø til udsæd 7,2 procent og sukkerroer 21,8 procent) og animalske produkter (mælk med 20,0 procent og svinekød med 10,4 procent).

Der forventes en stigning i totalfaktorproduktiviteten på 1,1 procent i 2015 i forhold til 2014, som kan henføres til en svag stigning i produktionen på 0,4 procent og en reduktion af faktorforbruget (det vil sige udsæd, foderstoffer, energi, handelsgødning osv.) på 0,7 procent. Jordbrugsproduktionen undergår en vedvarende produktivitetstilvækst, som med moderat stigende fødevarer efterspørgsel fører til lavere produktpriser. Derfor har bytteforholdet været faldende i en lang periode. Således er dansk landbrugs bytteforhold faldet med cirka 1,3 procent om året i dette århundrede.

(geometrisk middelværdi). Dog har de senere års høje priser på jordbrugsprodukter (både plante- og animalske produkter) medført, at bytteforholdet i 2011-2014 har ligget højere end historisk. Men i 2015 faldt priserne på jordbrugsprodukter (især for animalske produkter), hvilket sammen med næsten uændrede faktorpriser (bortset fra energi) har resulteret i, at bytteforholdet er på niveau med det katastrofale år 2009, hvor der var massive underskud i hele branchen. Denne negative tendens forventes at fortsætte i 2016.

Tabel 1.1. Hovedtal for jordbrugssektorens indkomster, mio. kr.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produktionsværdi mv. ¹	67.879	77.665	86.138	83.725	81.741	75.968	76.850
Forbrug i produktionen ^{1,2}	47.088	52.492	54.526	55.657	54.049	52.760	53.574
Bruttoværditilvækst i producentpriser²	20.791	25.173	31.612	28.068	27.692	23.208	23.276
Produktionsafhængige driftstilskud	667	918	515	398	363	618	468
Produktionsafhængige skatter og afgifter	40	64	0	38	210	195	0
Bruttoværditilvækst i basispriser²	21.417	26.027	32.127	28.428	27.845	23.631	23.744
Generelle driftstilskud	6.947	6.769	7.074	7.151	7.243	6.314	6.301
Støtte under landdistriktsprogrammet						342	398
Generelle skatter og afgifter	1.208	792	805	934	970	1.024	1.082
Bruttofaktorindkomst²	27.156	32.004	38.396	34.645	34.118	29.262	29.361
Afskrivninger	8.157	8.198	8.158	8.319	8.661	8.929	9.074
Lønnet arbejdskraft	6.307	6.194	6.348	6.708	7.124	7.224	7.314
Nettoestindkomst²	12.692	17.612	23.891	19.618	18.333	13.109	12.972
Forpagtningsafgift	3.219	3.092	3.401	3.382	3.540	3.472	3.432
Ordinære renteudgifter, netto	8.419	8.843	8.337	6.942	6.988	7.054	7.598
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	3.796	1.506	776	697	608	0	0
Indkomst efter finansielle poster	-2.742	4.171	11.377	8.597	7.197	2.583	1.942
Nøgletal:							
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	8.467	8.104	8.130	7.994	8.068	7.715	7.374
Totalfaktorproduktivitet. Indeks. 2005 = 100	106,7	109,3	113,1	115,7	117,6	118,9	119,1
Sektorbytteforhold. Indeks. 2005 = 100	94,4	98,0	101,7	95,7	93,3	87,4	87,6
Økonomisk produktivitet. Indeks. 2005 = 100	100,7	107,1	115,0	110,8	109,8	103,9	104,3

1. Specifikation af *Produktionsværdien mv.* og *Forbrug i produktionen* fremgår af tabel 1.3.

2. For *Direkte og indirekte bankomkostninger*, der i nærværende opgørelse er indeholdt i *Ordinære renteudgifter, netto*.

3. Beregnet på grundlag af arbejdstidsforbruget og overenskomstmæssig timeløn inklusiv tillæg for ansatte i landbruget.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

Totalfaktorproduktiviteten i jordbrugssektoren er siden 2000 øget med gennemsnitligt 1,94 procent pr. år. Dette har medvirket til, at jordbruget har formået at øge indtjeningsevnen i 2010-2012. Forbedringen i indtjeningsevnen skyldes primært de midlertidigt gunstige prisrelationer i landbruget. Fra og med 2013 er denne positive tendens vendt på grund af faldende priser på jordbrugsprodukter, hvilket har øget faldet i det sektorspecifikke bytteforhold. Forringelse af sektorbytteforhold og en lille stigning i totalfaktorproduktivitet har resulteret i et fald i den økonomiske produktivitet i 2015. For 2016 forventes en beskeden forbedring (0,4 procent) i den økonomiske produktivitet, men det skal understreges, at det er meget usikkert på grund af usikkerhed om udviklingen i produkt- og faktorpriser. Opgørelserne demonstrerer, hvor vigtigt udviklingen i totalfaktorproduktiviteten er for dansk landbrugs konkurrenceevne på både EU-markedet og de internationale markeder på lang sigt.

Boks 1.1. Sektorbytteforhold, totalfaktorproduktivitet og den økonomiske produktivitet

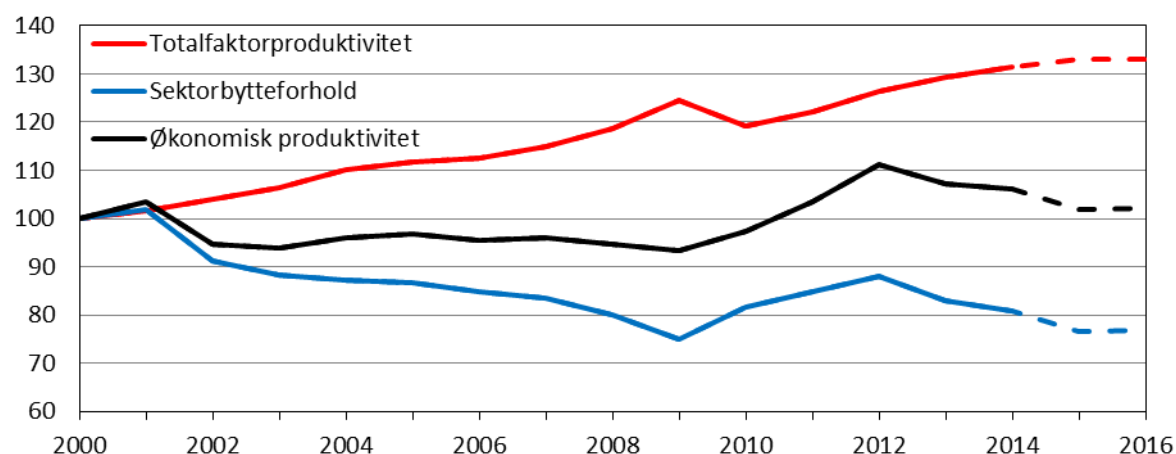
Sektorbytteforholdet er her defineret som forholdet mellem produktpriserne og prisen på indsatsfaktorer. I modsætning til det traditionelle bytteforhold indgår der således også prisudviklingen på arbejdskraft og investeringsgoder. En stigning i sektorbytteforholdet, som afspejler en større stigning i produktpriserne end indsatsfaktorerne, udtrykker en øget relativ indtjening.

Totalfaktorproduktiviteten er her defineret som forholdet mellem det mængdemæssige udtryk for produktionen og det samlede faktorforbrug. Det afviger fra det traditionelle totalfaktorproduktivetsmål ved at kapitalinputtet er erstattet af afskrivninger, og udtrykket er dermed uden nettoydelsen fra kapitalindsatsen. Vækst i totalfaktorproduktiviteten afspejler et mindre ressourceforbrug til at tilvejebringe en given produktion.

Den økonomiske produktivitet er her defineret som værdien af produktionen i forhold til produktionsomkostningerne. Som sådan udgør den økonomiske produktivitet produktet af sektorbytteforholdet og totalfaktorproduktiviteten. En stigning i den økonomiske produktivitet er udtryk for en øget indtjening ved uændret input, og denne stigning kan være tilvejebragt ved en vækst i totalfaktorproduktiviteten og/eller en forbedring i sektorbytteforholdet.

Ved opgørelse af den økonomiske produktivitet er der set bort fra nettoydelsen fra jordbrugskapitalen. Input af kapital omfatter kun afskrivninger, ligesom de mængde- og prismæssige udtryk for nettoydelsen fra jordbrugskapitalen er udeladt af hhv. totalfaktorproduktiviteten og sektorbytteforholdet.

Indeks. 2000 = 100

Det forventede fald på cirka 28,5 procent i den samlede i nettoestindkomsten i 2015 er primært forårsaget af en væsentlig forringelse af sektorbytteforholdet på 6,4 procent og svag stigning i totalfaktorproduktivitet på 1,1 procent som er drevet af en god høst men også højere mælkeproduktion på grund af mælkekvoternes afskaffelse. I 2016 forventes sektorbytteforholdet samt totalfaktorproduktiviteten at blive på samme niveau som i 2015. Det skal dog bemærkes, at der i 2013 og 2014 blandt andet på grund af den gode høst samt øget pelsdyrproduktion var en stor stigning i totalfaktorproduktiviteten på henholdsvis 2,3 procent og 1,6 procent. Når der kun er en svag stigning i totalfaktorproduktiviteten i 2015 og næsten ingen ændringer i totalfaktorproduktiviteten fra 2015 til 2016, er det primært på grund af det gode udgangspunkt i 2014 og forventningen om en normalhøst i 2016.

Driftstilskud samt skatter og afgifter

De produktionsafhængige tilskud¹ anslås at stige fra 2014 til 2015 på baggrund af ændringer landbrugsstøtten med overførsel af midler fra søjle I til søjle II og øget udbetaling gennem ordninger med produktionsstilknyttede driftstilskud. Det skal dog bemærkes, at opdelingen mellem generelle og produktionsafhængige driftstilskud bliver mere og mere uklar blandt andet med indførelsen af de tre grønne krav, og det derfor er de samlede tilskud til sektoren, der er væsentligst at følge. Disse tilskud forventes at falde fra 7.606 mio. kr. i 2014 til 7.274 mio. kr. i 2015 og til 7.167 mio. kr. i 2016, altså et fald på 332 mio. kr. i 2015 og yderligere 107 mio. kr. i 2016.

De produktionsafhængige skatter og afgifter omfatter alene superafgiften, som udløses ved overskridelse af mælkekvoten i 2015. I 2014 var overskridelsen af mælkekvoten omkring 101 mio. kg, hvilket svarer til 210 mio. kr. i superafgift på mælk i kvoteår 2013/2014. I kvoteåret 2014/2015 var overskridelsen omkring 94 mio. kg. mælk svarerende til en superafgift på omkring 195 mio. kr. Der er ingen mælkekvote i år 2015/16, og af samme grund bortfalder superafgiften på produktion af mælk.

De generelle driftstilskud omfatter primært den afkoblede del af enkeltbetalingsordningen. Overgangsordningen til den nye EU-reform vil medføre, at enkeltbetalingsordningen i større grad stiger proportionalt med arealet, idet eliminering af almindelig og progressiv modulation samtidig fjerner bundgrænsen for fradraget i støtten. Overgangsordningen vil derfor i større omfang reducere støtten på de små bedrifter. I 2014 reduceres basisstøtte og tillægsstøtte med 11,72 procent, men da udbetalinger ud over 5.000 Euro forlods var reduceret med 10 procent, bliver reduktionen mindre for de store støttemodtagere.

Fra og med 2015 ophører enkeltbetalingen og erstattes med grundbetalingen. En del af støtten udbetales som en grøn støtte, hvor landmanden skal overholde tre grønne krav. Det forventes, at langt de fleste landmænd vil vælge at opfylde de nye krav for at undgå store fald i deres tilskud. Basisrettighederne nedsættes til 63,6 procent men tillægges så cirka 47 procent i grøn støtte betinget af de tre grønne krav (for eksempel $2.150 \times 0,636 \times 1,47 = 2.010$).

Desuden vil der være en udligning af basisrettigheder. For bedrifter med basisrettigheder over 2.363 kr. pr. ha i 2014 vil basisrettigheder blive reduceret med 5,42 procent i perioden frem til 2019 (svarende til 1,08 procent reduktion årligt fra 2015 til 2019). For bedrifter med basisrettigheder lavere end 2.126 kr. pr. ha i 2014 vil der ske en gradvis forøgelse frem til 2019 med 1/3 af forskellen på værdien i 2014 og 2.126 kr. (det vil sige 1/5 af 1/3 af denne forskel årligt fra 2015 til 2019).

---

¹ De produktionsafhængige driftstilskud omfatter de egentlige produktstilknyttede driftstilskud (tilskud til protein- og energiafgrøder, stivelseskartofler, slagtepræmier) og de driftstilknyttede tilskud (miljøstøtte og tilskud til økologisk produktion).

Desuden bliver en del af støtten tildelt landmænd i form af investeringsstøtte under landdistriktsprogrammet. De generelle skatter og afgifter omfatter primært ejendomsskatter. Da reguleringsprocenten er fastsat til 6,4 procent for 2015 og 6,6 procent for 2016, forventes ejendomsskatterne at stige tilsvarende.

Finansielle poster

Nettorenteudgifterne forventes at falde fra 7,6 mia. kr. i 2014 til 7,01 mia. kr. i 2015. Reduktionen skyldes et realiseret nettotab fra finansielle instrumenter på 0,60 mia. kr. i 2014, som der ikke er kalkuleret med i opgørelserne for 2015 og 2016. Betragtes alene de ordinære nettorenteudgifter forventes en stigning på 0,54 mia. kr. Stigningen, som er knyttet til renteudgifterne, er foranlediget af to modsatrettede effekter: En forventet reduktion i gælden på 0,9 procent, men samtidigt stigende låneomkostninger i form af kursskæring, administrationsbidrag og rentemarginal. Renten på indlån og de finansielle aktiver skønnes at være uændret.

I 2016 er de ordinære nettorenteudgifter skønnet at stige yderligere med 0,54 mia. kr., hvilket blandt andet skyldes en forventet forøgelse af gælden på 1,6 procent.

Indkomst efter finansielle poster

Indkomsten efter finansielle poster, der er et restbeløb til at forrente jordbrугenes egenkapital og aflønne brugerfamilierne for arbejdsindsatsen på bedriften, forventes at blive i omegnen af 2,58 mia. kr. i 2015 og 1,94 mia. kr. i 2016. Det er et markant fald med over 60 procent i 2015 sammenlignet med 2014 og et yderligere fald på omkring 25 procent i 2016. Det er væsentligt at bemærke, at prognosen forudsætter, at der ikke vil optræde realiserede tab fra finansielle instrumenter i prognoseårene.

Selvom indkomsten efter finansielle poster er positiv i både 2015 og 2016, er det ikke tilstrækkeligt til at dække arbejdsvederlaget til brugerfamilien, idet kun omkring 1/3 forventes dækket i begge år. Der følger også heraf, at der ikke er nogen rest til at forrente egenkapitalen og konsolidere bedriften.

Den fortsatte inflation udhuler jordbrugets gæld, hvilket giver en potentiel forbrugsmulighed. Inflationen udhuler dog også jordbrugets tilgodehavender, men da gælden er væsentlig større end fordringerne, giver inflationen anledning til en nettogevinst, jf. tabel 1.2, hvilket også skal tages i betragtning ved vurderingen af resultatet.

Tabel 1.2. Jordbrugssektorens inflationsbetingede debitorgevinster, mio. kr.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Inflationsbetinget debitorgevinster, netto	6.463	6.137	3.848	2.186	2.073	2.957	4.808

Anm. For en nærmere beskrivelse af de inflationsbetingede debitorgevinster henvises til Hansen (2001).

Kilde: Danmarks Statistik (a) samt egne beregninger.

Udviklingen i de inflationsbetingede debitorgevinster afspejler primært inflationsraten og ændringen i gælden. Forskydningen i debitorgevinsterne skyldes primært udviklingen i den forventede inflation. Inflationsniveauet forventes at stige fra 0,7 pct. i 2014 til 1,0 pct. i 2015 og til 1,6 pct. i 2016. I mere begrænset omfang vil den forventede udvikling i gælden også påvirke debitorgevinsterne. Gælden forventes at falde med 0,9 procent i 2015 for derefter at stige med 1,6 procent i 2016.

1.2. Produktionsværdi, priser og produktion

Udviklingen i jordbrugets nettoresultat er et resultat af forskydninger i produktionsniveau, faktorforbrug og af ændringer i produkt- og faktorpriser. Resultatet af den hidtidige og prognosticerede udvikling i produktionsværdien og de tilhørende produktionsomkostninger fremgår af tabel 1.3. Det ses, at produktionsværdien af de vegetabiliske produkter er faldet siden den toppede i 2012.

Tabel 1.3. Produktionsværdi og produktionsomkostninger, mio. kr.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produktionsværdi mv.¹	67.879	77.665	86.138	83.725	81.741	75.968	76.850
Vegetabiliske produkter i alt	22.483	26.743	29.832	28.491	26.578	25.991	24.731
Korn	8.842	11.965	14.055	12.445	11.442	10.766	9.992
Frø til udsæd	492	662	899	828	840	734	659
Industrifrø (raps)	1.552	1.311	1.688	2.063	1.776	2.046	1.695
Sukkerroer	741	826	896	932	959	506	621
Kartofler	869	1.041	1.014	1.041	981	1.288	954
Grovfoder	4.288	4.808	5.123	5.018	4.761	4.745	4.872
Andre jordbrugsafgrøder	1.612	1.790	1.830	1.838	1.805	1.858	1.888
Potteplanter	1.999	1.996	1.983	1.854	1.848	1.848	1.811
Frugt og grønsager	1.592	1.778	1.824	2.013	1.747	1.790	1.829
Andre gartneriprodukter	496	566	520	459	419	411	411
Animalske produkter i alt	41.682	47.370	52.603	50.772	50.704	45.432	47.488
Mælk	12.172	12.894	13.152	15.038	15.437	12.654	13.845
Kvæg	2.476	2.721	3.135	3.047	2.784	2.733	2.852
Svin	19.111	21.606	23.692	23.876	22.556	19.945	20.472
Æg til konsum	608	633	724	756	722	729	729
Fjerkræ	1.453	1.679	1.760	2.024	1.818	1.791	1.809
Pelsdyr	5.553	7.507	9.674	5.497	6.842	7.031	7.228
Andre animalske produkter	309	330	466	534	545	549	553
Landbrugsmæssige tjenester mv.	3.714	3.552	3.703	4.462	4.459	4.545	4.631
Produktionsomkostninger i alt²	70.019	74.988	77.162	78.678	77.902	76.628	77.336
Udsæd mv.	2.227	2.544	2.565	2.471	2.512	2.256	2.246
Foderstoffer	21.412	25.136	26.369	27.048	25.528	24.931	24.869
Energi	3.243	3.568	3.684	3.684	3.502	3.135	3.118
Handelsgødning	1.695	2.331	2.374	2.265	2.119	2.063	2.668
Bekæmpelsesmidler	1.660	1.713	1.829	1.932	2.320	2.148	2.230
Dyrlæge og medicin	1.310	1.271	1.307	1.370	1.405	1.403	1.417
Reparation og vedligeholdelse	4.465	4.726	4.910	5.225	5.079	5.152	5.263
Landbrugsmæssige tjenester	3.656	3.798	4.129	4.089	4.058	4.083	4.108
Tjenesteydelser fra andre erhverv	7.420	7.405	7.359	7.573	7.526	7.590	7.654
Afskrivninger	8.157	8.198	8.158	8.319	8.661	8.929	9.074
Lønnet arbejdskraft	6.307	6.194	6.348	6.708	7.124	7.224	7.314
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	8.467	8.104	8.130	7.994	8.068	7.715	7.374

1. Inklusiv værdien af de mængdemæssige besætnings- og lagerforskydninger. Eksklusiv prisbetingede ændringer (konjunkturgevinster) på beholdninger af korn.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

Den nominelle produktionsværdi er dog stadig over niveauet før finanskrisens start. Produktionsværdien af de animalske produkter er som de vegetabiliske faldet siden 2012 dog med store udsving specielt på mælk og pelsdyrskind. Produktionsværdien for svineprodukter forventes at blive væsentligt lavere i 2015 i forhold til 2014. Produktionsomkostningerne er steget i perioden, dog har husdyrproducenterne haft faldende omkostninger til foder.

Produktionsværdien kan dekomponeres til en priskomponent og en mængdekomponent, hvor der oversigtsmæssigt er gjort rede for udviklingen i prisindekset i tabel 1.4. Hovedtendensen for salgspriserne er faldende, men der er undtagelser, for eksempel for pelsdyr. Priserne på landbrugets salgsprodukter følger i store træk produktionsværdien, hvilket indikerer, at nedgangen i produktionsværdien skyldes ændrede priser. Priserne på faktorforbruget er stigende, og det kan aflæses i sektorbytteforholdet, som forventes at falde med cirka 6 procent i de kommende år.

Tabel 1.4. Prisindeks for jordbrugets produktions og faktorforbrug. Indeks. 2005 = 100

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produkter mv.¹	113,9	128,0	138,8	133,1	128,4	118,9	119,5
Vegetabiliske produkter i alt	119,2	138,4	148,7	141,1	129,8	126,7	122,7
Korn	134,3	183,0	201,2	186,2	158,1	147,6	142,4
Frø til udsæd	110,8	170,4	183,8	158,3	168,9	156,6	144,6
Industrifrø (raps)	171,6	165,4	223,3	192,4	160,6	160,6	155,7
Sukkerroer	82,6	71,8	81,9	83,5	82,8	64,8	65,8
Kartofler	105,3	113,9	114,0	119,6	116,4	152,2	114,0
Grovfoder	96,7	97,9	101,4	97,8	98,2	98,2	98,2
Andre jordbrugsafgrøder	148,7	151,9	145,0	153,9	154,0	154,4	155,2
Potteplanter	106,2	108,2	107,9	104,6	104,5	104,5	102,4
Frugt og grønsager	115,8	121,4	121,5	121,6	119,5	121,6	123,3
Andre gartneriprodukter	113,8	117,1	115,7	117,1	115,6	115,6	115,6
Animalske produkter i alt	110,4	122,7	134,5	129,1	127,3	113,7	116,7
Mælk	111,0	118,3	117,1	131,4	134,4	107,5	112,0
Kvæg	105,0	123,5	140,2	142,4	129,4	134,8	137,6
Svin	105,2	114,9	128,6	129,5	117,7	105,5	108,5
Æg til konsum	116,2	115,9	130,4	132,2	126,4	127,6	127,6
Fjerkræ	133,3	157,2	164,8	176,1	160,1	151,9	151,9
Pelsdyr	125,7	157,6	191,8	101,6	138,9	138,9	138,9
Andre animalske produkter	107,8	109,2	118,1	122,9	122,8	123,4	124,0
Landbrugsmæssige tjenester mv.	124,4	128,7	131,1	132,3	132,6	133,7	134,8
Faktorforbrug i alt²	120,6	130,6	136,5	139,0	137,5	136,0	136,4
Udsæd mv.	109,6	117,4	124,2	126,7	127,1	118,2	117,5
Foderstoffer	122,6	145,2	156,1	159,5	143,9	140,9	139,3
Energi	120,9	139,2	150,6	148,5	144,7	129,4	129,0
Handelsgødning	126,1	170,6	178,2	167,8	155,1	153,4	155,1
Bekæmpelsesmidler	101,3	92,7	95,1	127,4	193,3	175,7	179,2
Dyrlæge og medicin	108,9	110,1	111,4	107,2	114,3	114,3	114,3
Reparation og vedligeholdelse	113,3	115,3	118,1	120,1	124,6	125,5	127,4
Landbrugsmæssige tjenester	129,7	134,6	137,2	138,4	138,5	139,5	140,6
Tjenesteydelser fra andre erhverv	122,2	125,0	131,0	134,5	139,9	139,9	139,9
Afskrivninger	115,7	118,4	122,1	124,4	128,0	131,8	133,7
Lønnet arbejdskraft	121,9	123,4	124,1	123,1	125,2	126,9	128,5
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	124,2	125,6	126,6	127,6	128,9	130,7	132,4
Sektorbytteforhold	94,4	98,0	101,7	95,7	93,3	87,4	87,6

1. Eksklusiv prisbetingede ændringer (konjunkturgevinster) på beholdninger af korn.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

I tabel 1.5 er der på tilsvarende måde vist mængdeforskydninger i produktionen og faktorforbruget. Til trods for de lave priser forventes en lille stigning i produktionen af animalske produkter og et lille fald i de vegetabiliske produkter. Faldet i de vegetabiliske produkter i 2016 skyldes forventning om normalhøst og dermed lavere mængde end under de gode vejrforhold i 2015, som forårsagede gode udbytter.

Tabel 1.5. Mængdeindeks for jordbrugets produktion og faktorforbrug. Indeks. 2005 = 100

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produkter mv.¹	103,6	104,6	106,3	109,0	111,0	111,5	112,2
Vegetabiliske produkter i alt	101,8	102,9	107,3	107,3	109,6	109,9	107,8
Korn	94,5	93,6	100,0	96,0	103,4	104,2	99,9
Frø til udsæd	71,7	62,4	76,5	81,9	78,6	74,0	72,0
Industrifrø (raps)	169,4	148,5	141,6	200,7	207,0	238,5	203,7
Sukkerroer	98,9	126,9	120,7	123,0	127,7	86,2	104,1
Kartofler	93,4	109,0	114,0	110,8	116,5	116,9	115,6
Grovfoder	126,6	128,1	132,8	127,9	128,6	128,1	131,6
Andre jordbrugsafgrøder	97,9	95,5	105,1	97,0	95,1	97,4	98,2
Potteplanter	81,8	80,2	79,9	77,1	76,9	76,9	76,9
Frugt og grønsager	110,2	118,2	125,1	137,9	120,4	121,5	122,7
Andre gartneriprodukter	93,3	103,0	96,2	83,8	77,4	75,8	75,8
Animalske produkter i alt	104,3	105,9	106,2	108,7	110,9	111,4	113,6
Mælk	108,8	108,2	110,8	113,2	115,1	118,0	123,9
Kvæg	110,0	104,4	107,5	103,4	105,9	99,7	102,0
Svin	102,3	104,6	101,3	102,4	104,3	103,0	102,8
Æg til konsum	91,4	95,5	97,0	99,9	99,8	99,8	99,8
Fjerkræ	78,8	78,9	79,4	83,2	81,5	84,6	85,5
Pelsdyr	108,5	116,5	123,1	133,6	139,1	142,9	146,9
Andre animalske produkter	107,8	110,0	111,0	113,9	115,3	115,8	116,3
Landbrugsmæssige tjenester mv.	107,5	99,4	100,9	120,9	120,3	121,6	122,8
Faktorforbrug i alt²	97,1	95,7	94,0	94,1	94,4	93,7	94,3
Udsæd mv.	111,2	126,0	109,9	106,3	107,4	104,0	104,2
Foderstoffer	97,7	94,8	92,6	92,6	96,6	96,4	97,2
Energi	93,8	90,0	85,5	87,0	84,8	84,5	84,2
Handelsgødning	86,6	88,4	86,6	87,8	88,3	86,9	111,1
Bekæmpelsesmidler	123,9	139,7	145,4	114,6	90,8	92,5	94,1
Dyrlæge og medicin	110,5	106,1	107,7	117,5	112,9	112,8	113,9
Reparation og vedligeholdelse	109,9	115,2	115,8	120,9	113,3	114,1	114,9
Landbrugsmæssige tjenester	91,6	91,7	97,8	96,0	95,3	95,2	95,0
Tjenesteydelser fra andre erhverv	110,0	107,4	101,8	102,0	97,5	98,3	99,1
Afskrivninger	96,5	94,8	91,5	91,6	92,6	92,7	92,9
Lønnet arbejdskraft	110,7	107,4	109,5	116,6	121,8	121,8	121,8
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	73,6	69,7	69,3	67,6	67,5	63,6	60,1
Totalfaktorproduktivitet	106,7	109,3	113,1	115,7	117,6	118,9	119,1

Anm. Der er anvendt implicit mængdeindeks ved manglende overensstemmelse mellem Danmarks Statistiks værdi-, pris- og mængdeindeks.

1. Inklusiv besætnings- og lagerforskydninger.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

Korn

FAO (2015a) forventer, at den globale produktion af korn bliver omkring en procent lavere i 2015 end det rekordhøje niveau i 2014. Produktionen af hvede ventes globalt set at stige marginalt, mens produktion af andre kornsorter inkl. ris ventes at falde. Den samlede produktion og det samlede for-

brug ventes stort set at balancere, resulterende i et mindre fald i de samlede lagerbeholdninger. Forholdet mellem beholdninger og forbrug ventes at falde fra 25,4 procent til 24,8 procent. Det globale forbrug af korn forventes i 2015/16 at stige med 1,2 procent i forhold til 2014/15, hvilket især skyldes et øget forbrug til foder (1,8 procent), fald i forbrug til mad og marginale stigninger i det industrielle forbrug.

Den høje produktion og de store beholdninger af korn har ført til et yderligere fald i priserne, som ifølge FAO's kornprisindeks (FAO 2015b) er faldet med 15,4 procent fra de første ni måneder af 2014 til de første ni måneder af 2015 og med 22,5 procent, hvis hele 2013 sammenlignes med de første ni måneder af 2015.

Tabel 1.6. Mængdeindeks for jordbrugets produktion og faktorforbrug. Indeks. 2005 = 100

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produkter mv.¹	103,6	104,6	106,3	109,0	111,0	111,5	112,2
Vegetabiliske produkter i alt	101,8	102,9	107,3	107,3	109,6	109,9	107,8
Korn	94,5	93,6	100,0	96,0	103,4	104,2	99,9
Frø til udsæd	71,7	62,4	76,5	81,9	78,6	74,0	72,0
Industrifrø (raps)	169,4	148,5	141,6	200,7	207,0	238,5	203,7
Sukkerroer	98,9	126,9	120,7	123,0	127,7	86,2	104,1
Kartofler	93,4	109,0	114,0	110,8	116,5	116,9	115,6
Grovfoder	126,6	128,1	132,8	127,9	128,6	128,1	131,6
Andre jordbrugsafgrøder	97,9	95,5	105,1	97,0	95,1	97,4	98,2
Potteplanter	81,8	80,2	79,9	77,1	76,9	76,9	76,9
Frugt og grønsager	110,2	118,2	125,1	137,9	120,4	121,5	122,7
Andre gartneriprodukter	93,3	103,0	96,2	83,8	77,4	75,8	75,8
Animalske produkter i alt	104,3	105,9	106,2	108,7	110,9	111,4	113,6
Mælk	108,8	108,2	110,8	113,2	115,1	118,0	123,9
Kvæg	110,0	104,4	107,5	103,4	105,9	99,7	102,0
Svin	102,3	104,6	101,3	102,4	104,3	103,0	102,8
Æg til konsum	91,4	95,5	97,0	99,9	99,8	99,8	99,8
Fjerkræ	78,8	78,9	79,4	83,2	81,5	84,6	85,5
Pelsdyr	108,5	116,5	123,1	133,6	139,1	142,9	146,9
Andre animalske produkter	107,8	110,0	111,0	113,9	115,3	115,8	116,3
Landbrugsmæssige tjenester mv.	107,5	99,4	100,9	120,9	120,3	121,6	122,8
Faktorforbrug i alt²	97,1	95,7	94,0	94,1	94,4	93,7	94,3
Udsæd mv.	111,2	126,0	109,9	106,3	107,4	104,0	104,2
Foderstoffer	97,7	94,8	92,6	92,6	96,6	96,4	97,2
Energi	93,8	90,0	85,5	87,0	84,8	84,5	84,2
Handelsgødning	86,6	88,4	86,6	87,8	88,3	86,9	111,1
Bekæmpelsesmidler	123,9	139,7	145,4	114,6	90,8	92,5	94,1
Dyrlæge og medicin	110,5	106,1	107,7	117,5	112,9	112,8	113,9
Reparation og vedligeholdelse	109,9	115,2	115,8	120,9	113,3	114,1	114,9
Landbrugsmæssige tjenester	91,6	91,7	97,8	96,0	95,3	95,2	95,0
Tjenesteydelser fra andre erhverv	110,0	107,4	101,8	102,0	97,5	98,3	99,1
Afskrivninger	96,5	94,8	91,5	91,6	92,6	92,7	92,9
Lønnet arbejdskraft	110,7	107,4	109,5	116,6	121,8	121,8	121,8
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	73,6	69,7	69,3	67,6	67,5	63,6	60,1
Totalfaktorproduktivitet	106,7	109,3	113,1	115,7	117,6	118,9	119,1

Anm. Der er anvendt implicit mængdeindeks ved manglende overensstemmelse mellem Danmarks Statistiks værdi-, pris- og mængdeindeks.

1. Inklusiv besætnings- og lagerforskydninger.

2. Inklusivt arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

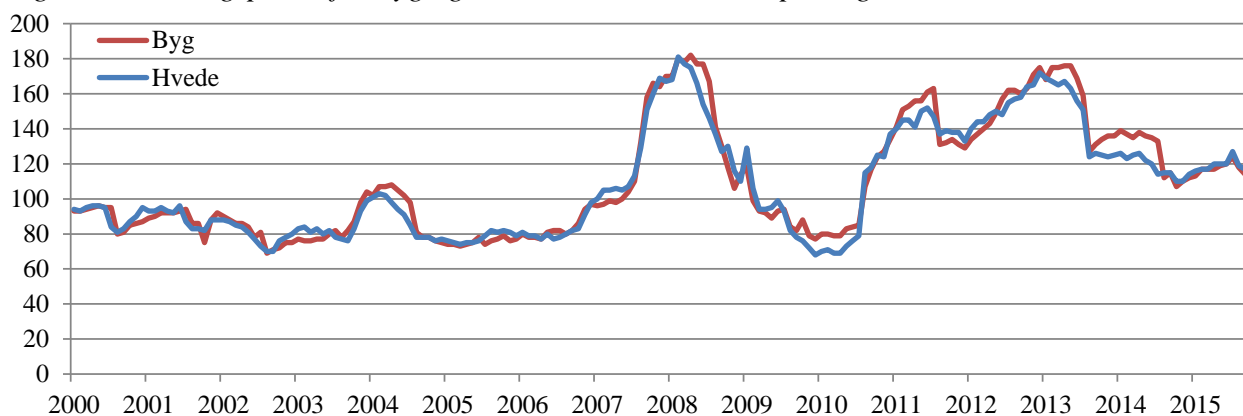
Udover store lagre og høj produktion spiller den lave oliepris og den høje US dollarkurs formentlig hovedroller i forklaringen på den globale prisudvikling for landbrugsprodukter. Det forventes, at det lavere prisniveau vil holde sig gennem hovedparten af 2016 med en nedadgående tendens.

Når dette er sagt, er der mange klimatiske og (geo-)politiske forhold, der kan påvirke tendensen i fødevarerpriserne.

Baseret på Danmarks Statistiks (2015a) foreløbige opgørelse, forventes den danske kornhøst at stige fra 9,77 mio. ton i 2014 til 10,0 mio. ton i 2015. Denne opgørelse tager dog ikke hensyn til, at der formentlig er et større kornareal end normalt, som er ensileret på grund af dårlige udsigter for majshøsten hen over sommeren. Vores skøn for den samlede høst er derfor lidt lavere på samlet 9,82 mio. ton marginalt højere end sidste års høst. Dette er dog baseret på kombinationen af højere udbytter (+1,8 procent) og et lavere areal (- 1,2 procent) (Danmarks Statistik 2015b).

Den globale prisudvikling på korn har også sat sine spor i de danske afregningspriser, jf. figur 1.1. De kraftige fald i kornpriserne i 2013 blev således fulgt af et yderligere fald i 2014. I gennemsnit skønnes det, at de fakturerede kornpriser vil falde med 4 procent fra 2014 til 2015. Derfor forventes produktionsværdien for korn at falde fra 11,8 mia. kr. i 2014 til 11,1 mia. kr. i 2015, selvom kornproduktionen er steget marginalt.

Figur 1.1. Salgspriser for byg og hvede af landmand, kr. pr. hkg

Kilde: Farmtal Online (2015)

I 2016 forventes den danske kornhøst at falde til 9,45 mio. ton, så det ender cirka 4 procent lavere end i 2015. Reduktionen skyldes et lavere hektarudbytte på et marginalt højere kornareal. Der er her kalkuleret med et trendbaseret udbytte, hvorved det gennemsnitlige udbytte falder fra rekordhøje 68,9 hkg pr. ha i 2015 til 64,4 hkg pr. ha i 2016. Hertil er der lagt et forsigtigt bud på merudbyttet ved et øget kvælstoftildeling på 2,5 procent som følge af en forventet fremtidig lempelse af kvæl-

stofnormerne på en del af landbrugsarealet, hvorved det arealvægtede udbytte bliver 2,75 procent højere pr. ha eller 1,8 hkg.

Hvor stor effekt der kan forventes af øget kvælstoftildeling er omdiskuteret, ligesom rammerne for en øget kvælstoftildeling er uafklarede i skrivende stund. En øget kvælstoftildeling på en del af landbrugsarealet til høståret 2016 virker dog sandsynlig. Effekten er dels usikker, ligesom den ikke vil kunne identificeres statistisk på grundlag af sektorstatistikken efter blot et års høst på grund af støj fra blandt andet vejrforhold med videre. Det skal understreges, at det forudsatte merudbytte ikke kan fortolkes som effekten af en gødskning under økonomisk optimal tildeling.

De danske kornpriser i 2016 skønnes at være svagt faldende i forhold til niveauet i 2015 under forudsætning af, at den globale kornhøst i 2016 bliver gennemsnitlig. Denne vurdering er baseret på stigningen i de globale kornlagre ultimo 2015, som sker til trods for en forventet stigning i forbruget. Det skønnede prisniveau indebærer, at de gennemsnitlige fakturerede priser vil falde yderligere med 4 kr. pr. hkg eller cirka tre procent, og herved forventes produktionsværdien af korn at falde til 10,3 mia. kr. i 2015.

Frø til udsæd

Den danske frøproduktion anslås at falde med cirka otte procent fra 2014 til 2015 på baggrund af et faldende areal og et normalt udbytte. Der forventes en forøgelse af arealet fra cirka 71 til cirka 75 tusinde ha fra 2015 til 2016. Samtidig forventes hektarudbyttet at stige svagt.

Priserne på frø til udsæd ventes at være vigende med fald på cirka syv procent fra 2014 til 2015 og fra 2015 til 2016 på grund af lageropbygning (Brancheudvalget for frø, 2015). Produktionsværdien for frø til udsæd vurderes at falde fra 0,96 mia. kr. i 2014 til 0,82 mia. kr. i 2015 og til 0,8 mia. kr. i 2016.

Raps

Den globale produktion af oliefrø forventes at have været rekordhøj i 2014/15 for at falde svagt til 2015/16 (høst i andet halvår på den nordlige halvkugle og første halvår på den sydlige halvkugle) (FAO, 2015). I 2014/15 ventes produktionen at stige med 6,8 procent for derefter at falde med 2,4 procent i 2015/16 til samme niveau som forventes i 2016/17. Specifikt for raps ventes der dog et noget kraftigere fald i produktionen 2015/16 grundet vejrliget.

Den globale efterspørgsel efter oliefrø ventes at stige støt men vil i 2015 være under produktionsniveauet med lageropbygning til følge. I 2016 ventes forbruget derimod at overstige produktionen svagt med en mindre reduktion af lagrene fra høje niveauer. Dermed må der imødeses et pres i retning af lavere priser i 2015 – dog langt fra de korrektioner i prisniveauet, der sås i løbet af 2014.

Fra oktober 2013 til oktober 2014 faldt den danske rapspris med cirka 17 procent men er siden steget cirka 12 procent fra oktober 2014 til oktober 2015. Gennemsnitsniveauet for 2015-rapsprisen

forventes at ligge på niveau med 2014-niveaet, mens der forventes et fald i prisen på cirka tre procent for 2016-høsten.

Den danske rapsproduktion skønnes derimod at stige med cirka 15 procent fra 2014 til 2015. Det sker primært på grundlag af et rekordstort rapsareal på cirka 193 tusinde ha i 2015 og en høst over norm, som dog var lavere end 2014 med udbytter faldende fra 42,7 hkg pr. ha i 2014 til 42,3 hkg pr. ha i 2015. Produktionsværdien af raps skønnes at stige fra 1,85 mia. kr. i 2014 til 2,13 mia. kr. i 2015.

I 2016 forventes rapshøsten at blive lidt lavere end i 2015. Det er i den sammenhæng skønnet, at arealet vil blive reduceret til 175 tusinde ha, ligesom der bliver et lavere udbytte pr. ha på 40 hkg pr. ha. Det indebærer sammenholdt med prisudviklingen, at produktionsværdien for raps falder til cirka 1,77 mia. kr.

Sukkerroer

2014 blev et rekordår for sukkerproduktionen både i Danmark og i resten af EU. I Danmark var udbyttet på 83 ton pr. ha og med et sukkerindhold på 17,2 procent blev sukkerudbyttet på 14,2 ton pr. ha, som er væsentligt over den hidtidige rekord på 12,8 ton pr. ha fra 2013. Når produktionen overstiger kvoten, kan man enten sælge det overskydende sukker som industrisukker, eller man kan overføre noget af næste års kvote til indeværende år. På grund af de rekordhøje udbytter i 2014 var der ved indgangen til dyrkningsåret 2015 forlods forbrugt en andel af kvoten. På EU-niveau var der således brugt 22 procent af 2015-kvoten allerede inden, at roerne var sået. Produktionen af sukkerroer har således været lav i hele EU i 2015, hvor Sverige, Storbritannien og Grækenland udover Danmark reducerede det tilsåede areal med mere end 30 procent, mens det totale roeareal i EU blev reduceret med 14 procent. (European Commission, 2015). Roearealet i 2015 i Danmark er således kun godt 25 tusinde ha.

Produktionen pr. ha i 2015 forventes at blive forholdsvis høj med gennemsnitligt rodudbytte, men med et højt sukkerindhold, så udbyttet lander omkring 13 ton sukker pr. ha. Det kolde og våde forår er blevet kompenseret af, at der har været vand tilgængeligt gennem hele sommeren. Produktionen af sukker ligger på niveau med den danske kvote, så der er ikke forventning om, at der bliver overført noget sukker til næste kvoteår. For 2016 skal produktionen tilpasses, så hele kvotemængden kan produceres. Dette betyder, at arealet med sukkerroer i 2016 forventes at stige til 32 tusinde ha.

Sukkermarkedet er styret af EU-kvoter, som i 2016 er på 372 tusinde ton hvidt sukker, hvilket svarer til 391 tusinde ton pølsukker. For denne mængde er sukkerroedyrkerne sikret en forudbestemt minimumspris. Da prisen på industrisukker er lav i øjeblikket, bliver mindsteprisen bestemmende for prisen til landmanden, som med forventet 191 kr. pr. ton sukker ligger tæt op ad denne, når der er fradraget for produktionsafgiften.

Produktionsværdien af sukker var 0,96 mia. kr. i 2014 med en pris på 1.764 kr. pr. ton pølsukker, mens prisen forventes at ende på knap 1.400 kr. pr. ton pølsukker for både 2015 og 2016. På grund

af det lille areal med sukkerroer og den lavere pris i 2015 er produktionsværdien af roerne på kun 0,51 mia. kr. Med uændrede priser og med en forventet stigning i arealet i 2016 resulterer det i en forventet produktionsværdi på 0,66 mia. kr. i 2016.

2016 er det sidste år med EUs sukkerkvoter, da de bortfalder fra dyrkningsåret 2017. Nordic Sugar har dog ønske om at opretholde råvaregrundlaget for de to sukkerfabrikker i Danmark, så internt i branchen forhandles i øjeblikket om den endelige struktur. Det virker pt. ret sikkert, at der også vil være kontraktproduktion af sukkerroer i 2017, men de vil ikke være underlagt EU-kvoter.

I hvilket omfang der på lang sigt vil være produktion af sukkerroer i Danmark afhænger af, om den danske produktion er konkurrencedygtig med produktionen i andre lande, og om roer fortsat er en konkurrencedygtig afgrøde i forhold til andre afgrøder. Udbytteneiveauet i Danmark ligger i den høje ende i forhold til andre sukkerroerområder i EU. Dog er der et bælte ned gennem Europa fra Storbritannien i nord til Sydtyskland i syd, som har bedre klimatiske betingelser og dermed højere udbytter. Branchen mener, at produktionen af sukker i Danmark er konkurrencedygtig med andre sukkerproducerende områder under forudsætning af, at den danske produktion ikke udsættes for skrappe regulering end konkurrenterne.

Kartofler

Årets produktion af kartofler har dækket et uændret areal i forhold til 2014, hvilket er det højeste niveau de sidste ti år. I 2015 blev der dyrket cirka 23.600 ha med stivelseskartofler, 13.500 ha med spisekartofler og 5.700 ha med læggekartofler. Der er meget stor geografisk forskel på, hvor meget kartoffeldyrkningen fylder i forhold til andre afgrøder. De sandede jorder i dele af Jylland egner sig godt til kartoffeldyrkning, hvilket bevirker, at knap 50 procent af det samlede kartoffelareal befinder sig i Vestjylland, cirka 25 procent i Sydjylland og endelig cirka 18 procent i Nordjylland. De resterende 12 procent bliver produceret i den resterende del af landet. Det er primært spisekartofler, som bliver dyrket her, mens melkartoflerne i overvejende grad bliver dyrket i Jylland. Melkartofler produceres på kontrakt med kartoffelmelscentralerne og er den prismæssigt mest stabile kartoffelproduktion. Produktionen af spisekartoflerne er økonomisk meget usikker, da prisvariationerne fra år til år er meget store.

Arealet med spisekartofler er gået 14 procent tilbage fra 2014, men omvendt er arealet med lægge- og melkartofler steget med knap ti procent. Det er primært i Sydjylland, at arealet med spisekartofler er gået tilbage.

Kartoffelsæsonen har været præget af det våde forår og den våde sommer men også af de seneste års dårlige priser. Det vil sige, at arealet med spisekartofler er lavere i store dele af Europa, end det plejer at være. Sammenholdt med sent og koldt forår og lave udbytter gør det, at prisen for spisekartofler i løbet af sæsonen har været væsentlig højere end tidligere år. De fleste kartoffeldyrkere har ikke haft behov for markvanding med deraf følgende omkostningsbesparelse. Optageforholdene har været meget omskiftelige med perioder, hvor der har været tørt vejr, men også perioder med meget

regn. Der kan være nogen forskel fra avler til avler i forhold til, om kartoflerne er blevet taget op i godt eller dårligt vejr.

Udbyttet i stivelseskartofler i 2015 forventes at være omkring 475 hkg pr. ha, hvilket er lidt lavere end udbyttet i 2014. Det trendbaserede udbytte i 2016 forventes at være på niveau med 2015 på cirka 482 hkg pr. ha. Både det forventede udbytte i spisekartofler i 2015 på 375 hkg pr. ha og det trendbaserede udbytte for 2016 er på niveau med sidste års udbytte.

Prisen på melkartofler har været lidt lavere i 2015 end i 2014, mens prisen på spisekartofler er steget markant i forhold til 2014, hvilket blandt andet hænger sammen med tørke i europæiske kartoffelproducerende lande. Prisen på spisekartofler er dog meget svær at opgøre, da der er meget store prisforskelle henover sæsonen fra de tidlige og dyre kartofler først på sæsonen til de noget billigere spisekartofler senere på sæsonen.

Grovfoder

Grovfoderproduktionen var i 2015 præget af dårlige vejrforhold for majs men til gengæld gode vejrforhold for græs. De dårlige udsigter for majshøsten fik flere landmænd til at ensilere korn i sommeren 2015. Vejret i august og september var dog favorabelt for majs, og den endelige høst er formentlig ikke blevet så ringe som først frygtet.

Der er stor regional og lokal variation i majsudbyttyerne i 2015. I det sydlige Jylland og på øerne vurderes det, at majshøsten har været normal, men væsentlig dårligere end rekordhøsten i 2014. I det nordlige Jylland har majshøsten mange steder været meget dårlig med et udbytte, der vurderes at være ned til halvdelen af normaludbytte.

Grovfoderproduktionen – målt i foderenheder – skønnes at være stort set uændret fra 2014 til 2015. Dette er dog på grundlag af et væsentligt større grovfoderareal (cirka 2,5 procent). Med udgangspunkt i afviklingen af mælkekvote var det ventet, at grovfoderarealet med majs og græs ville blive udvidet. De dårlige udsigter for majshøsten hen over sommeren medførte formentlig en yderligere udvidelse af grovfoderarealet ved ensilering af korn.

Grovfoderproduktionen i 2015 vil i høj grad udgøre produktionsgrundlaget for mælkeproduktion i 2016, der ventes udvidet i fravær af kvoten. Der forudsættes en normalhøst i 2016 og en yderligere udvidelse af arealet med majs og græs, men en reduktion af det ekstraordinært store areal med ensileret korn. Samlet set ventes et stort set uændret grovfoderareal fra 2015 til 2016.

Med det givne produktions- og prisniveau (SEGES, 2015) anslås grovfoderproduktionen (inkl. foderroer og lucerner) at være uændret omkring 5,9 mia. kr. i 2014 og 2015 og at stige til cirka 6,1 mia. kr. i 2016.

Gartneriprodukter

I 2015 forventes gartneriproduktionen at udgøre cirka fem procent af jordbrugets samlede produktionsværdi svarende til 4,05 mia. kr. For elleve år siden, i 2004, var produktionsværdien fra potteplanter med 2,4 mia. kr. næsten dobbelt så stor som produktionsværdien fra frugt og grøntsager. Produktionsværdien for potteplanter er siden faldet, så den i 2015 forventes at udgøre cirka 1,85 mia. kr., hvilket er på niveau med produktionsværdien fra frugt og grønt. Produktionsværdien fra andre gartneriafgrøder har i perioden 2004 - 2012 svinget mellem 500 mio. kr. til 750 mio. kr. men er i de senere år faldet og forventes at udgøre godt 400 mio. kr. i 2015.

Produktionen af potteplanter er over en længere periode blevet mindre og mindre på grund af hård priskonkurrence, som gør det svært at skabe overskud i produktionen. For både 2015 og 2016 forventes dog stort set uændret produktion i forhold til 2014. Prisen forventes at få et yderligere nøk nedad i 2016.

Væksthusgrønsager beslaglægger cirka 30 procent af det danske væksthuseareal, men både det samlede væksthuseareal og arealet med væksthusgrønsager har i en længere årrække været faldende. Dog forventes der både i 2015 og 2016 prisstigninger på cirka tre procent, hvilket giver en forventning om en lille stigning i produktionen i 2016 på cirka to procent.

For frilandsgrønsager forventes også en lille stigning i produktionen, som primært er drevet af et stigende forbrug på hjemmemarkedet. Næsten hele den producerede mængde frilandsgrønsager bliver afsat til hjemmemarkedet, idet danske forbrugere har en hjemmemarkedspræference for grøntsager. Denne præference er i øvrigt stigende. Produktionen af frilandsgrønsagerne, det vil sige primært løg, gulerødder og kål, foregår i en mere og mere konsolideret produktion, hvor få store producenter producerer større og større mængder. Prisen på frilandsgrønsager forventes at stige med tre procent i 2015 og to procent i 2016.

Produktionen af frugt og bær i Danmark er meget presset af konkurrence fra andre europæiske producenter, og mængden forventes at falde med tre procent i 2016 på baggrund af et forventet prisfald på fem procent både i 2015 og i 2016.

Det skal pointeres, at gartneriproduktionen spænder over en meget bred vifte af produkter, hvor stigningen i prisen på en vare kan opvejes af et fald i prisen på en anden vare. De gennemsnitlige prisskøn er derfor forbundet med stor usikkerhed.

Mælk

I perioden april 2014 til august 2015 har prisen på konventionel mælk været faldende med samlet set cirka 30 procent eller cirka en krone fra 3,24 kr. pr. kg til 2,26 kr. pr. kg. Faldet skete fra et rekordhøjt prisniveau på mælk og har kun været påvirket af mindre korrektioner i april og maj 2015. Fra august har der været mindre tegn på forbedring af prisen, som dog stadig er på et lavt niveau.

Udviklingen ligner på mange måder det kraftige fald i mælkeprisen fra maj 2008 til april 2009. Den mest bemærkelsesværdige forskel er udviklingen i forskellen mellem økologisk mælk og konventionel mælk. Arla Foods har for eksempel hævet det såkaldte økologitillæg fire gange i løbet af 2015 fra 55 øre pr. kg i januar og februar til 122,1 øre pr. kg i oktober, november og december.

Baggrunden for det store fald i prisen på konventionel mælk skal primært findes i stigende import af Kina og Rusland. Baggrunden for stigningen i økologitillægget skal derimod findes tættere på. Dels en øget efterspørgsel efter økologisk mælk fra blandt andet tyske mejerier, dels et faldende udbud blandt andet på grund af omlægning til konventionel produktion i forbindelse med kvotesystemets ophør.

Den globale mælkeproduktion ventes at stige med 1,5 procent fra 2014 til 2015, hvoraf Asien igen i år står for den største del af stigningen med Indien i front. Væksten i produktionen i Kina forventes dog at blive vendt til et beskedent fald, idet produktionen har været begrænset af lave priser, som især har tvunget småbønder til at stoppe produktionen. Der forventes moderat vækst i produktionen i Afrika og Syd- og Centralamerika. I Nordamerika forventes en produktionsstigning på 1,3 procent i USA, mens produktionen i Canada forventes stabil, begrænset af kvotesystemet.

I New Zealand, der er verdens største eksportør af mejeriprodukter, ventes produktion at falde med to procent grundet de lave priser på de eksportmarkeder, som New Zealand er særligt eksponeret mod. For Australien ventes en beskedent stigning i produktionen på cirka en procent.

I EU ventes den samlede produktion kun at stige med cirka 0,9 procent på trods af afviklingen af mælkekvoten. De lave mælkepriser har formenligt sat en dæmper på de produktionsudvidelser, der kunne være motiveret af mælkekvotens ophør. Hertil kommer, at kvoten også har påvirket produktionen i den første del af året. Visse lande ventes dog at forøge produktionen betydeligt, herunder især Irland.

Fra rekordhøje mælkepriser i første halvår 2014 og et rekord resultat i 2014 har de faldende mælkepriser gjort et alvorligt indhug i mælkeproducenternes indkomst i 2015.

Figur 1.2 viser udviklingen i den danske mælkenotering. I 2014 blev gennemsnitpris for konventionel mælk 2,98 kr. pr. kg med 4,2 procent fedt og 3,4 procent protein. I 2015 ventes priser at blive cirka 2,35 kr. pr. kg eller cirka 21 procent lavere. På grund af den store stigning i økologitillægget forventes de relative udsving i prisen for økologisk mælk at være væsentligt lavere end for konventionel mælk. Økologisk mælk ventes at falde fra 3,53 kr. pr. kg i gennemsnit for 2014 til 3,13 kr. pr. kg i gennemsnit for 2015.

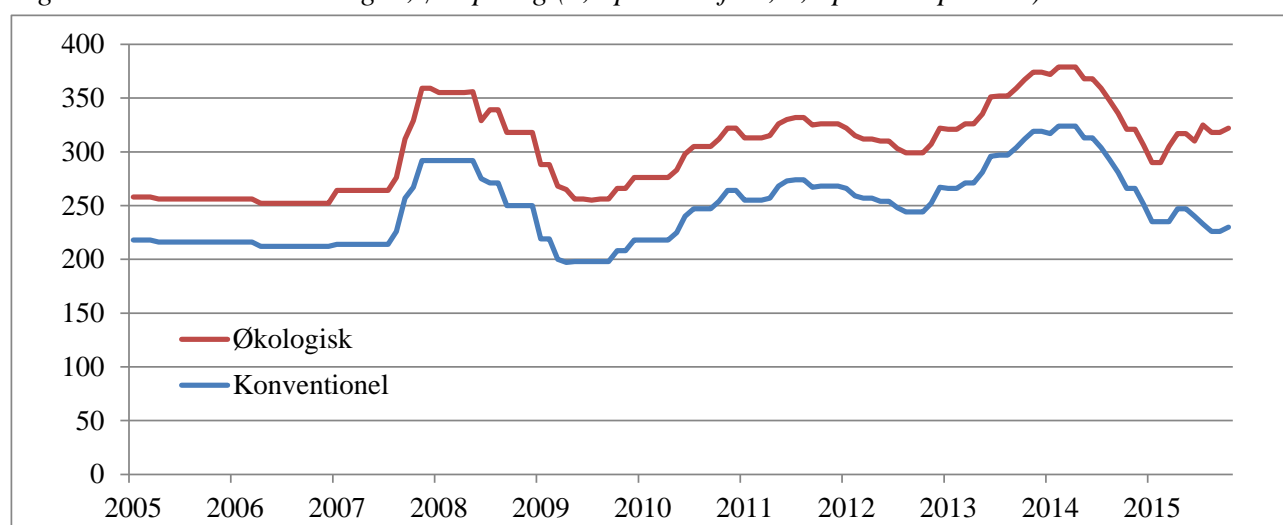
I 2015 ventes den danske mælkeproduktion på baggrund af den opgjorte produktion til dato at lande cirka 2,5 procent højere end 2014. I 2016 ventes produktionen at stige yderligere på grund af kvote-

systemets ophør. 2016 bliver det første år uden den sædvanlige opbremsning af produktionen op til kvoteårets afslutning. Dette vil formentlig have en vis betydning på produktionen. Herudover er de forventede produktionsstigninger, som følge af afviklingen af kvoten, delvist udskudt på grund af de aktuelle økonomiske problemer i erhvervet. Usikkerheden i forbindelse med investeringstilskudsordninger vil også have en midlertidig bremsende effekt, idet tiltag, hvor der er uafklarede tilskudsansøgninger, må forventes at blive udskudt.

Den samlede produktionsværdi fra mælk ventes at falde fra rekordhøje 15,5 mia. kr. i 2014 til cirka 12,6 mia. kr. i 2015 for så at stige til cirka 13,8 mia. kr. i 2016.

Figur 1.2. Mælkenoteringen, øre pr. kg (4,2 procent fedt, 3,4 procent protein)

Kilde: Farmtal Online (2015).

Slagtekvæg

Den globale vækst i oksekødsproduktionen forventes at stige svagt i 2016. Fra en produktion på omkring 68,0 mio. ton i 2013, til 68,1 mio. ton i 2014 og 68,3 mio. ton i 2015 ventes produktionen at blive 68,5 mio. ton i 2016 og dermed stort set på et niveau med produktionen i 2015.

Hovedparten af væksten i produktionen kommer fra udviklingslandene og Oceanien. Stigningen i det globale forbrug af oksekød kan også primært tilskrives udviklingslandene.

Produktionen i Brasilien er faldende primært på grund af manglende regn og sekundært på grund af opbygning af kvægbestanden grundet forbedrede priser. Opbygning af bestanden begrænser også midlertidigt produktionen af oksekød i USA. Prisudsigterne er derfor positive på kort sigt, mens produktionen på lidt længere sigt ventes at stige til et niveau, hvor priserne igen presses nedad.

I Australien og New Zealand har der på grund af tørkeproblemer (og lave mælkepriser for New Zealands vedkommende) været en tendens til reduktion af kvægbestanden. Dette har i Australien

medført rekordhøje slagtninger i 2015 men medfører samtidig en forventning om en lavere produktion i fremtiden. Reduktionen af bestanden af malkekøer i New Zealand er gode nyheder for danske mælkeproducenter, idet den store new zealandske verdenshandel med mejeriprodukter har stærke signaleffekter for prisdannelsen på mejeriprodukter lokalt og regionalt over det meste af verden.

Efter en nedadgående udvikling i EUs oksekødsproduktion ventes en svag stigning i produktionen af oksekød i EU i 2015 og 2016. Dette skyldes primært de høje priser på oksekød, der øger andelen af tyrekalve fra mælkeproduktion, der opfedes.

I Danmark er oksekødsproduktionen i 2015 faldet ganske markant med omkring seks procent i forhold til året før, mens malkekobestanden er reduceret med omkring en procent målt på gennemsnittet af årets første tre kvartaler. Ser man kun på tredje kvartal i 2015, er malkekobestanden uændret i forhold til 2014 (Danmarks Statistik b).

I første del af 2015 konstateres prisstigninger på oksekød, der fra sommeren har været fulgt af en faldende tendens. For ungtyre ventes gennemsnitsprisen i 2015 at blive på niveau med 2014, mens der for kvæg ventes stigning på syv procent i den gennemsnitlige pris fra 2014 til 2015. For 2016 ventes en stigning på cirka to procent for både ungtyre og kvæg.

Den samlede produktionsværdi for oksekødsproduktionen (ab landmand) ventes at falde svagt fra cirka 2,73 mia. kr. i 2014 til cirka 2,68 mia. kr. i 2015 for at stige til cirka 2,8 mia. kr. i 2016 på baggrund af forventede stigninger i både pris og mængde.

Svin

Produktionen af svinekød på verdensplan forventes i 2015 at stige med 1,3 procent til 118,8 mio. ton kød, hvilket er mindre end de 2,1 procent produktionsstigning, der som gennemsnit har været de seneste to år (FAO 2015). Den lavere vækst skyldes primært en stagnation i produktionen i Kina, som er verdens ubestridt største producent af svinekød med cirka halvdelen af verdens produktion. Omvendt har de også cirka halvdelen af verdens forbrug af svinekød. Per capita er forbruget af svinekød i Kina omtrent på niveau med per capita forbruget i EU og noget højere end per capita forbruget i USA, hvilket fremgår af tabel 1.7.

Tabel 1.7. Forbrug af svinekød i Kina, EU og USA i alt og pr. indbygger.

	Forbrug af svinekød (Mio. kg)	Indbyggertal 2014 (mio. personer)	Svinekødsforbrug (kg pr. indbygger)
Kina	57.171	1.364	41,9
EU	22.274	506,9	43,9
USA	10.196	318,9	32,0

Kilder: FAO (2015) og Verdensbanken (2015).

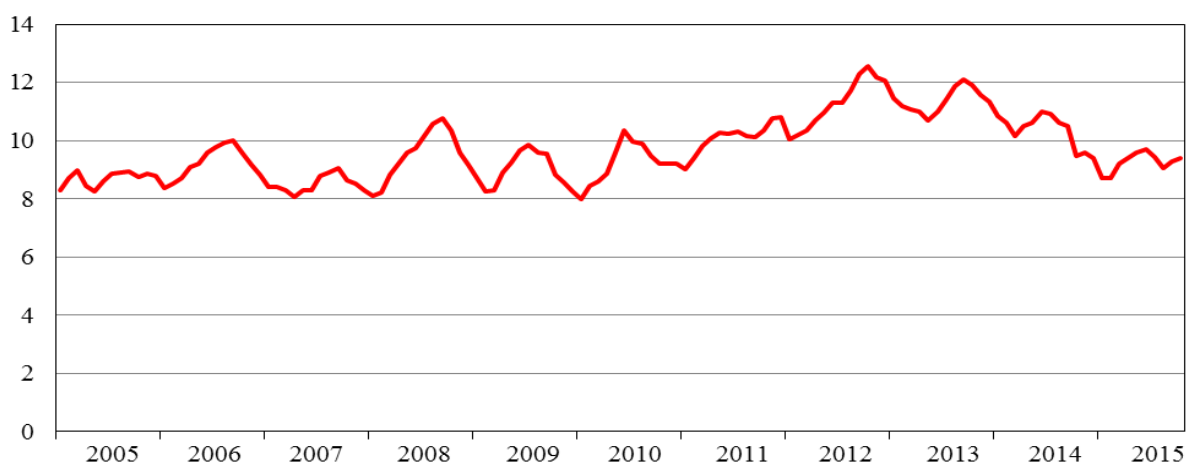
Produktionen i USA er dog kraftigt stigende i 2015 i forhold til 2014 på grund af, at de har fået bedre kontrol over sygdommen Porcine Endemic Diarrhoea (PED), der fører til stor smågrisedødelighed. FAO (2015) forventer en stigning i produktionen på 6,1 procent i USA til cirka 11 mio. ton. I EU forventes svineködsproduktionen også at stige med den største vækst i Spanien på 9,1 procent for første halvår 2015 sammenlignet med samme periode året før (European Commission, 2015).

Handlen med svineköd steg ikke som forventet i 2014 primært på grund af Ruslands importforbud fra udvalgte lande. Også i 2015 forventes den internationale handel at falde dog med undtagelse af EU's eksport, som finder andre destinationer end Rusland. Svineködet fra EU bliver i stedet eksporteret til lande som Kina, Filippinerne, Georgien, Sydkorea og landene på Balkan (European Commission, 2015).

På grund af de lave svineködspriser, som til dels er forårsaget af de politisk initierede handelsrestriktioner med Rusland, blev der indført en EU-støttet privat oplagringsordning for svineköd. Spanien, Polen og Danmark stod for mere end halvdelen af den oplagrede mængde. Det er meget usikkert, hvad der sker med den samlede produktion af svineköd på verdensmarkedet, men faldende forderpriser har gjort, at produktionstilpasningen i forbindelse med faldende svineködspriser ikke har været så markant, som svineködsprisen umiddelbart ville berettigede.

Den senere tids lave priser har medført konsolidering af svineködsproduktionen i Kina, så baggårdsproduktionen bliver presset ud (European Commission, 2015), mens de større producenter forbliver i branchen. Det er afgørende for verdensmarkedet, hvordan prisen i Kina bliver påvirket af den øgede import. Sidst Kina var i en lignende situation medførte det højere priser i Kina, og dermed reduceret forbrug og import. Afregningsprisen for svineköd kan ses i figur 1.3.

Figur 1.3. Slagtesvinenoteringen, kr. pr. kg

Kilde: Fartalt Online (2015).

Salget af svinekød til den europæiske grillsæson har ligget markant under det forventede, primært i maj og juni måned (Landbrug & Fødevarer, 2015a). Selv efter lang tid med lave priser blev svine-slagtingerne ved med at stige i EU, men i starten af 2015 er der tegn på fald i antallet af drægtige søer og gylte. Det har dog endnu ikke medført et fald i produktionen af smågrise, og det store udbud af smågrise har medført en lav smågrisepris i 2015.

Antallet af søer i Danmark har siden 2008 ligget stabilt mellem 1 og 1,1 millioner søer. Antallet af producerede smågrise er i den samme periode vokset fra cirka 27,7 mio. til forventet 30,5 mio. i 2015. Eksporten af smågrise er vokset fra cirka 5 millioner i 2008 til forventet 11,7 millioner i 2015 (Landbrug & Fødevarer 2015b). Eksporten af levende slagtesvin er faldet fra cirka 1 mio. til cirka 300 tusinde stk., hvilket indebærer at nettoeffekten er, at der forventet bliver slagtet cirka 2,4 millioner færre svin i Danmark i 2015, end der gjorde i 2008 og 4,2 millioner færre svin end i rekordåret 2004. Antallet af slagtesvin til danske slagterier forventes at lande på knap 18 millioner i 2015.

Produktionsværdien af svin var 22,6 mia. kr. i 2014, og den forventes at falde til 19,9 mia. kr. i 2015 for efterfølgende at stige til 20,5 mia. kr. i 2016. Ændringen i produktionsværdien for begge år skyldes primært prisændringer på svinekød på -10,4 og +2,9 procent. Produktionen af svinekød forventes at falde 1,3 procent i 2015 på grund af, at stigningen i eksporten af smågrise overstiger produktivitetsfremgangen, og dermed bliver der færre grise til slagting i Danmark. I 2016 forventes so-antallet at falde en smule, men den samlede svineproduktion forventes uændret, da en fortsat stigning i eksporten af smågrise opvejer det fortsatte fald i slagtesvin til produktion i Danmark.

Slagtekyllinger

Slagtekyllingeproduktionen forventes ifølge FAO (2015) at stige med 1,5 procent til 112,1 mio. ton i 2015. Produktionsudfordringer i Kina sætter fortsat sit præg på verdensmarkedet for kyllingekød ligesom frygten for fugleinfluenza har fået efterspørgslen til at stagnere (FAO, 2015). Udover Kina forventes resten af verdens store producenter at forøge produktionen. Brasilien har overhalet Kina som verdens næststørste producent af kyllingekød kun overgået af USA. Indien har en væsentlig mindre produktion, men til gengæld har de globalt set den største stigning i produktionen i øjeblikket.

Forbruget af kyllingekød er stigende i hele verden med undtagelse af Kina. Ifølge USDA (2015) var det samlede kyllingekødsforbrug i Kina på niveau med USAs samlede forbrug i 2012 på 13,5 mio. ton. Siden er forbruget faldet til forventet 13 mio. ton i 2016 i Kina, mens det er steget i USA til forventet 15,2 mio. ton i 2016. Trods Indiens store befolkning er kyllingeforbruget i denne sammenligning begrænset til forventet 4,2 mio. ton i 2016. Den stærkeste stigning i forbruget af kyllingekød ses dog i Indien, hvor det forventede forbrug i 2016 er 45 procent højere end forbruget i 2011.

Handlen med kyllingekød forventes at falde i 2015, hvor specielt USAs eksport er reduceret siden 2014 primært som følge af forekomst af fugleinfluenza (Highly Pathogenic Avian Influenza, HPAI) i nogle amerikanske stater. Der er dog forskellige konsekvenser af dette. Nogle lande importerer slet

ikke kyllingekød fra USA, mens andre lande kun udelukker import fra de stater, som er ramt af HPAI. Dette sker sideløbende med, at Rusland stadig ikke importerer fødevarer fra udvalgte lande. Før handelsrestriktionerne med Rusland kom ¾ af Ruslands samlede kyllingekødsimport fra EU og USA (FAO, 2015).

Som i 2014 forventes produktionen af kyllingekød i EU fortsat at stige blandt andet på grund af lavere foderpriser. I 2015 forventes produktionen at stige med 2,6 procent. I Danmark forventes produktionen også at stige i 2015 i forhold til 2014, stigningen bliver fulgt op af en lille forventet stigning i 2016.

Produktionsværdien af fjerkræ forventes at falde med 5,1 procent fra 2014 til 2015 men genvinde værdien i 2016. Produktionsværdien af fjerkræ forventes at blive 1,79 mia. kr. i 2015 stigende til 1,81 mia. kr. i 2016, som er på niveau med produktionsværdien i 2014. Faldet i produktionsværdien skyldes et forventet prisfald på fem procent i 2015, mens der til 2016 forventes en fremgang i produktionen på en procent med uændret pris.

Konsumæg

Den danske konsumægsproduktion er stærkt fokuseret på det danske detailmarked. Produktionen har en særstatus i EU i forhold til import af æg med salmonella, hvorfor importen af såkaldt skalæg er meget beskeden. Æggene, som anvendes i industrien, som for eksempel i kager, er i høj grad baseret på import, da der ikke er noget krav om salmonellaafrihed for dem.

Produktionen ventes at være på niveau med 2014-produktionen på cirka 69 mio. kg både i 2015 og i 2016. Produktionen ventes stort set at afspejle forbruget i Danmark. Produktionen af buræg har været nærmest konstant de sidste syv år på cirka 32 mio. kg. Forbruget af æg fra fritgående høns er cirka 4 mio. kg og konstant, mens produktionen af skrabeæg er steget fra 10 mio. kg til 13 mio. kg pr. år. Den største stigning er sket for økologiske æg, hvor produktionen er steget fra 7,5 mio. kg til 14 mio. kg siden 2009 (Danmarks Statistik b).

Forbruget af æg i Danmark er netop blevet undersøgt af Landbrug og Fødevarers magasin Food Culture (2015), hvor det fremgik, at forbruget af æg blandt danskere mellem 20 og 29 år var væsentligt højere end blandt 30 til 39-årige. Dette kobles i artiklen til, at de 30 til 39-årige er vokset op med myten om, at kolesterolindholdet i æggene medfører forhøjet kolesterolindhold i blodet. Denne information har ikke tilgået de yngre forbrugere, som spiser flere æg. Det gennemsnitlige forbrug for 20 til 29-årige er 3,7 æg, mens forbruget for de 30 til 39-årige er 2,3 æg om ugen ifølge undersøgelsen fra Food Culture (2015).

Priserne på æg til ægproducenterne har været stabile gennem hele 2014 og foreløbig i 2015 men på et lidt lavere niveau end tidligere. Den gennemsnitlige afregningspris er steget en smule, men det skyldes primært, at stigningen i forbruget af æg sker i de dyreste ægtyper, specielt økologiske æg.

Da produktionen forventes at stige en smule med uændrede afregningspriser for både 2015 og 2016, ventes den samlede produktionsværdi at stige med knap en procent til en værdi på cirka 730 mio. kr. i 2015 og 2016.

Pelsdyr

Efter tre overordentligt gode år for de danske minkavlere i 2011-13 var der i 2014 store fald i prisen og dermed indtjeningen. Priserne blev næsten halveret i løbet af 2014 fra et niveau på godt 600 kr. pr. minkskind til et niveau på godt 300 kr. pr. minkskind² jf. figur 1.4. I 2015 har priserne igen været relativt højt niveau på 387 kr. pr. minkskind. Dette er en pris, der er væsentligt over niveauet før 2010 men selvfølgelig også væsentligt under det meget høje niveau i 2013.

Danske avlere opnår generelt en betydelig merpris for deres skind på grund af den høje kvalitet, der kendetegner danske skind. I 2015 har danske avlere således opnået en merpris på op mod 50 procent i forhold til udenlandske minkskind solgt på København Furs auktioner. Det skal dog bemærkes, at den største forskel blev observeret på september-auktionen, hvor der blev omsat mange skind, der ikke var regulære (Kopenhagen Fur, 2015).

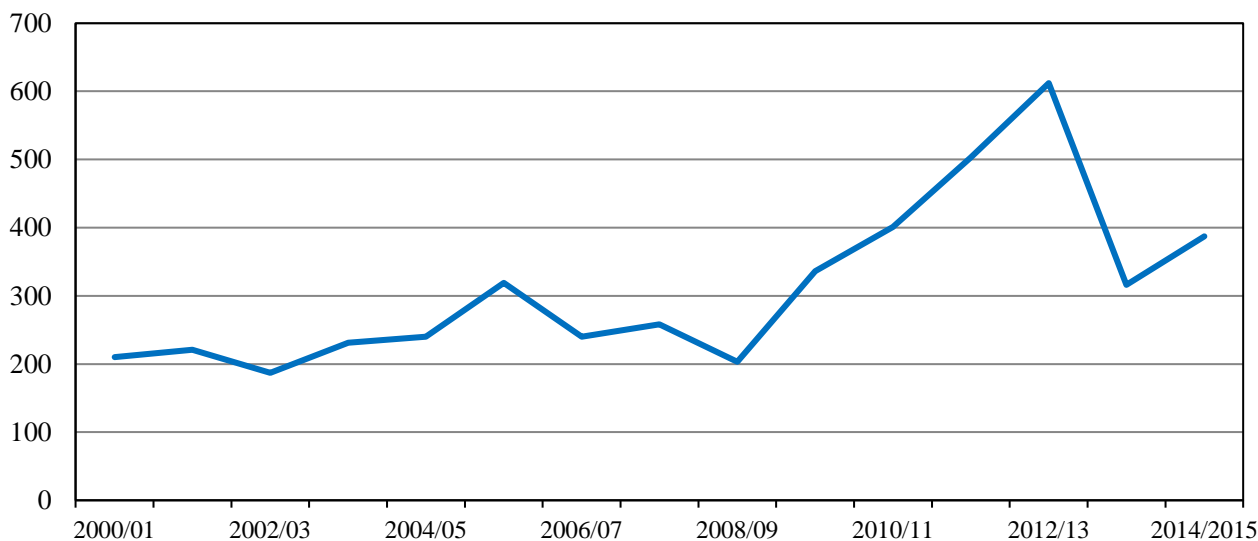
Den danske andel af verdensmarkedet har været vigende siden årtusindskiftet. På daværende tidspunkt udgjorde danske minkskind cirka 40 procent af verdens produktion, mens andelen i dag er på cirka 20 procent af verdensproduktion målt i antal skind uden at tage hensyn til kvalitetsforskelle. Dette skal dog ses i lyset af, at verdens produktion er tredoblet i samme periode, mens den danske produktion er steget med cirka 60 procent.

Der er en moderat vækst i den danske minkproduktion på i gennemsnit cirka 3,5 procent årligt over en årrække, denne vækst ser dog ud til at være aftagende men stadig positiv (Clausen, 2015).

---

² Værdien af skindproduktionen for et givet kalenderår opgøres af Danmarks Statistik på grundlag af årets produktion og de priser, hvortil den pågældende produktion afsættes, hvilket sædvanligvis sker på december-auktionen i det pågældende år samt på februar-, april-, juni- og september-auktionerne i det efterfølgende år.

Figur 1.4. Gennemsnitlig årlig auktionspris for danske minkskind, kr. pr. skind

Kilde: København Fur (2015).

Fra en samlet produktionsværdi på cirka 9,7 mia. kr. i 2012 steg produktionen i 2013, mens værdien faldt til cirka 5,6 mia. kr. opgjort på baggrund af priserne realiseret på auktionerne i 2014. Produktionen steg yderligere i 2014 til 17,9 mio. skind, hvilket øger den samlede værdi til godt 6,9 mia. kr. i 2014 med de i 2015 realiserede priser på skind. For 2015 ventes en yderligere stigning i produktionen til cirka 18,4 mio. skind, som med priser på 2015-niveau fører til en samlet forventet produktionsværdi på cirka 7,1 mia. kr.

1.3. Produktionsomkostninger, faktorpriser og faktorforbrug

Produktionsomkostninger ved jordbrugsproduktionen er skønnet til at falde fra 77,9 mia. kr. i 2014 til 76,6 mia. kr. i 2015, jf. tabel 1.3. Reduktionen er overvejende forårsaget af lavere priser, især på udsæd (-10 procent), energi (-14 procent) og bekæmpelsesmidler (-9 procent). Derudover falder omkostningerne til arbejdsvederlag til brugerfamilien på grund af et forventet fald i antal bedrifter og dermed brugerfamilier. De samlede arbejdsomkostninger inklusiv vederlag til brugerfamilien forventes igen i år at falde marginalt i forhold til 2014. Det er samtidig med, at timeprisen på arbejdskraft er skønnet til at stige med 1,3 procent for både den lønnede arbejdskraft og brugerfamilien. De lavere arbejdsomkostninger skyldes således en fortsat stigning i arbejdsproduktiviteten med forventet 3,5 procent.

Prisen på udsæd falder på grund af faldende priser på korn, som også slår igennem på omkostningen til udsæd.

Energiomkostningerne følger i nogen grad energipriserne men ikke fuldstændigt, da der er faste omkostninger, som ikke reguleres i takt med energipriserne. For eksempel er omkostningerne til el-nettet en energiomkostning, som ikke falder i takt med fald i elprisen. Prisen for råolie er styrtdykket fra medio 2014. Hvor den forinden lå i niveauet 80 til 110 USD/tønde, så har den siden årsskiftet 2015 ligget mellem 40 og 60 USD/tønde. Faldet i råolieprisen forventes at slå igennem til landmanden med et fald i energiprisen på cirka ti procent. Energiforbruget forventes at falde med 0,3 procent men kan blive påvirket af et faldende vandingsbehov i 2015 og dermed mindre behov for energi til pumper med videre.

1.4. Jordbruget opdelt efter driftsform og størrelsesgrupper

2014 var et år, som startede godt for mælkeproducenterne med høje afregningspriser på mælk. Dette ses også på regnskabsresultaterne, som viser gode resultater for mælkeproducenterne. Men i løbet af 2014 faldt mælkeprisen markant og ved indgangen til 2015 var mælkeprisen lav, og det medfører markant lavere forventet resultat for mælkeproducenterne for 2015 i forhold til 2014. For svineproducenterne var der lave priser i 2014, og det er fortsat ind i 2015. Efter at prisen på minkskind i 2014 var faldet markant, så er den igen steget.

På den baggrund redegøres i dette afsnit for indtjeningen i udvalgte driftsformer, som primært baseres på de regnskaber, der indgår i Danmarks Statistiks jordbrugsregnskabsstatistik i årene 2010-2014 samt egne fremskrivninger til 2015 og 2016.

Om den anvendte regnskabsopstilling skal det bemærkes, at alle produktionsafhængige driftstilskud (tilskud til protein- og energiafgrøder, stivelseskartofler, handyrpræmier (fra 2015 slagtepræmie), moderfårpræmier, miljøstøtte og tilskud til økologisk produktion) indgår i resultatet af primær drift. Generelle driftstilskud, der primært består af den afkoblede enkeltbetaling, anses derimod for finansielle indtægter, hvorfor de alene indgår i driftsresultatet. Fra 2015 er EU-støtten reformeret, og hedder således ikke længere enkeltbetalingsordningen men er en grundbetaling plus en betaling for at overholde tre grønne krav. Begge støttekategorier indgår i regnskabsopstillingen under de generelle tilskud og anses dermed for at være en finansiell indtægt.

Jordbrugsbedriftenes indtjening belyses ved at se på de store landbrug, da disse bedrifter er tilrettelagt efter, at jordbruget skal sikre hovedindtjeningen for familien, ligesom de repræsenterer langt hovedparten af erhvervets produktionsværdi. Antallet af mellemstore jordbrug falder kraftigt fra år til år, da de ikke er tilstrækkelig store til at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele, der er skabt af den teknologiske og økonomiske udvikling. Antallet af deltidsjordbrug er – i modsætning til antallet af mellemstore brug – forblevet nogenlunde uændret gennem en årrække, men disse brug tegner sig kun for en meget lille del af jordbrugsproduktionen. Derfor præsenteres jordbrugets indtjeningsforhold opdelt på driftsformer for plantebrug, malkekvægbrug, svinebrug, minkfarme og potteplante-gartnerier med to helårsarbejdere og derover. For fuldstændighedens skyld er driftsresultatet for de respektive størrelsesgrupper også vist sidst i afsnittet.

Den opgjorte indtjening er baseret på gennemsnittet for de pågældende brugstyper og størrelsesgrupper. Inden for de enkelte grupper er der imidlertid en betydelig spredning. For at afdække spredningen er der i bilagstabellerne gjort rede for jordbrugsbedriftenes indtjening for den bedste og dårligste tredjedel af brugene (øvre og nedre tertil). Inddelingen i øvre og nedre tertil er baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje. På grund af den anvendte fremskrivningsmetode kan spredningen kun vises for de historiske år.

I tabellerne med hovedtallene for de regnskabsmæssige resultater fremgår hvor mange bedrifter, som indgår i gruppen. Antallet af bedrifter i afsnit 1.4 er svingende. Udsvingene skyldes blandt andet, at der er en nedre grænse på to fuldtidsmedarbejdere, og der vil være nogle bedrifter, som for eksempel på grund af afgrødevalget ikke bliver talt med det ene år på grund af for lille arbejdsbelastning. Når de ligger lige på grænsen og ændrer afgrødevalget, så er de måske med i gruppen igen det efterfølgende år. Derudover bevirker strukturudviklingen, at antallet af store bedrifter ikke følger den generelle udvikling i antallet af bedrifter.

Klassifikationen af landbrugsbedrifter er baseret på Standard Output (SO). SO er udtryk for den omsætning, som en bedrift opnår ved besiddelse af et givet husdyr eller ved at dyrke en hektar med en given afgrøde. For at klassifikationen ikke skal ændres på grund af ændrede prisforhold fra et år til et andet, er SO baseret på et glidende gennemsnit af de seneste fem års priser. Når de historiske prisrelationer ændrer sig, vil klassifikationen af bedrifter også kunne ændres. Eksempelvis vil flere bedrifter klassificeres som planteavlsbedrifter, såfremt prisforholdet mellem svinekød og afgrøder falder. Man skal derfor være varsom med at lave konklusioner på baggrund af udviklingen i antallet af bedrifter.

Plantebrug

Resultatet af den primære drift for de store plantebrug forventes at stige med 25 procent fra 1.508 t.kr. pr. bedrift i 2014 til 1.879 t.kr. i 2015, jf. tabel 1.8. Stigningen skyldes dels den gode høst og moderate fald i priserne på korn og andre salgsafgrøder og dels, at det gennemsnitlige areal forventes at stige med 4,9 procent fra 369 til 387 ha pr. bedrift. Driftsomkostningerne forventes at stige med 2,6 procent, hvilket er mindre end den førnævnte stigning i jordbrugsarealet.

Under forudsætning af en trendbaseret normalhøst forventes resultatet af den primære drift i 2016 at falde med cirka 32 procent til gennemsnitligt 1.270 t.kr. Det er til trods for, at arealet pr. bedrift forventes at stige yderligere med 4,7 procent. Skønnede lavere høstudbytter end i 2015 og faldende priser på korn og andre salgsafgrøder vil bevirke et fald i produktionsværdien. Hertil kommer stigende driftsomkostningerne, der i 2016 forventes at ville være større, end udviklingen i jordbrugsarealet tilsiger.

De generelle driftstilskud forventes at stige i første prognose-år med 2,6 procent og yderligere med 6,1 procent i det andet prognose-år. Baggrunden for stigningerne er primært udviklingen i arealet på

ejendommene og sekundært udjævningen af landbrugsstøtten, som generelt vil blive til fordel for planteavl og svineproduktion og til ulempe for kvægproduktion.

Tabel 1.8. Hovedtal for plantebrug med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2010	2011	2012	2013	2014	2015'	2016'
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	4.545	5.644	6.361	6.583	6.505	7.007	6.665
Produktionsafhængige driftstilskud	57	113	24	19	25	25	24
Driftsomkostninger ²	4.050	4.522	4.785	4.968	5.021	5.153	5.419
Resultat af primær drift	552	1.236	1.600	1.633	1.508	1.879	1.270
Generelle driftstilskud	884	812	955	908	975	999	1.061
Forpagtningsafgift	825	726	837	749	790	823	847
Ordinære renteudgifter, netto	602	838	759	611	632	676	759
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	380	243	102	69	66	...	...
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-372	241	858	1.113	995	1.380	725
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	394	409	397	404	445	463	489
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-766	-168	460	709	551	917	236
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	0,4	1,8	2,6	3,0	2,6	3,2	1,9
- Øvre tertil							
- Nedre tertil							
Antal bedrifter	846	900	984	1.029	1.052	1.009	948
Jordbrugsareal, ultimo, ha	407	368	391	356	369	387	405
Heraf i selveje, ha	227	212	226	201	204	212	221
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,62	3,50	3,57	3,85	3,85	3,94	4,03

1. *Produktionsværdien* omfatter ikke nominelle kapitalgevinster (konjunkturgevinster) på lagerbeholdninger og besætninger.

2. *Produktionsværdien* og *Driftsomkostningerne* er inklusiv bedriftens interne forbrug af korn og grovfoder.

3. Beregnet på grundlag af arbejdstidsforbruget og overenskomstmæssig timeløn inklusiv tillæg for ansatte i landbruget.

Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a og b).

Den samlede forpagtningsafgift forventes at stige som følge af et større tilforpagtet areal. Forpagtningsafgiften pr. ha ventes dog at falde i 2016 på trods af forventninger om øget kvælstofkvote. Årsagen er de faldende kornpriser, som forventes at sætte sig i forpagtningsafgifterne med en vis forsinkelse. De ordinære nettorenteudgifter forventes at stige i både 2015 og 2016, hvilket skyldes en øget gældsætning og stigning i bedriftenes gennemsnitlige størrelse.

Driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien i 2015 forventes at stige med 39 procent, som betyder, at brugerfamiliens timeløn vil blive dækket, og der vil fortsat være et restbeløb til at forrente egenkapitalen. I 2016 vil driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien falde med 47 procent, men arbejdsindsatsen vil stadig blive dækket. Dog bliver forretningen af jordbrugskapitalen i selveje formentlig utilfredsstillende.

Ovenstående resultat gælder for de store planteavlsbrug som helhed. Der er imidlertid betydelig spredning. Opdeles de store planteavlsbrug i 2014 i tre lige store grupper (tertiler) efter forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje, har den øvre tertil en forrentning på 5,7 procent og den nedre tertil en forrentning på 0,0 procent. Grunden til de divergerende forrentningsprocenter er primært

knyttet til forskelle i den økonomiske produktivitet³, som udgør 1,20 procent i gennemsnit; 1,42 procent for den øvre tertiel og 0,95 procent for den nedre tertiel. Der er flere grunde til disse forskelle, men det er karakteristisk, at jordtilliggendet og produktionsværdien pr. helårsarbejder er størst på den bedste tredjedel af bedrifterne, hvilket indikerer forskelle i de anvendte produktionsmetoder og management.

Organisatorisk og finansielt adskiller den øvre og den nedre tertiel sig også ved andelen af arealet, der er forpagtet. Mens det er cirka 45 procent af arealet, der er forpagtet, af alle store planteavlsbrug, er det 59 procent for den øvre tertiel og kun 32 procent for den nedre tertiel. Dette indikerer, at tilforpagtning muliggør stordriftsfordele gennem bedre kapacitetsudnyttelse. Der er en betragtelig forskel i driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien på næsten 2,5 mio. kr. mellem øvre og nedre tertiel i 2014. Der henvises til tabel B1.1 i bilagstabellerne for en mere detaljeret opgørelse.

Malkekvægbrug – konventionelle og økologiske

For de konventionelle mælkeproducenter med to helårsarbejdere og derover forventes resultatet af den primære drift at falde markant fra 1.370 t.kr. pr. bedrift i 2014 til blot 232 t.kr. i 2015 jf. tabel 1.9. Dette fald er overvejende knyttet til det meget lave prisniveau på mælk, der er konstateret i 2015. Dette skal ses i lyset af en udvidelse af den gennemsnitlige besætningsstørrelse fra 200 til 212 malkekøer for gruppen, der alt andet lige burde have medført et forøget resultat af primær drift. De samlede driftsomkostninger stiger med 4,8 procent, hvilket afspejler stigningen i besætningen (5,8 procent) og faldende enhedsomkostninger i form af lavere foderpriser. Effekten af faldet i mælkeprisen er imidlertid langt større end effekten af produktionsudvidelsen, hvorfor resultatet af den primære drift ventes at falde med cirka 83 procent fra 2014 til 2015.

I 2016 forventes resultatet af den primære drift at rette sig i et vist omfang til et niveau på 551 t.kr., hvilket stadig er mere end en halvering i forhold til 2014. Stigningen fra 2015 til 2016 skyldes hovedsagelig en forventning om en stigning i mælkeprisen i løbet af 2016. Det ventes, at driftsomkostningerne stiger på niveau med produktionsomfanget, idet foderomkostningerne ikke ventes at falde yderligere i 2016.

---

³ Den økonomiske produktivitet udtrykker forholdet mellem produktionsværdien og de samlede produktionsomkostninger, herunder arbejdsvederlag til brugerfamilien. Er forholdet større end 1, er der således et overskud, hvorimod der ikke er dækning for omkostningerne, hvis forholdet er mindre end 1.

Tabel 1.9. Hovedtal for konventionelle malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2010	2011	2012	2013	2014	2015'	2016'
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	5.786	6.338	6.885	8.132	8.161	7.349	8.139
Produktionsafhængige driftstilskud	24	21	10	9	8	8	8
Driftsomkostninger ²	5.288	5.707	6.263	6.944	6.799	7.124	7.596
Resultat af primær drift	521	652	632	1.196	1.370	232	551
Generelle driftstilskud	573	522	586	585	607	621	659
Forpagtningsafgift	223	201	253	246	240	251	260
Ordinære renteudgifter, netto	801	847	874	797	769	800	904
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	409	119	105	99	75	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-339	7	-13	639	893	-198	46
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	503	494	525	525	533	554	585
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-842	-486	-538	114	360	-752	-539
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	1	1,4	1,3	2,9	3,7	0,1	1,0
- Øvre tertil	2,8	3,3	3,1	4,7	5,9		
- Nedre tertil	-1,0	-0,5	-1,0	0,5	0,9		
Antal bedrifter	2.362	2.133	2.329	2.198	2.212	2.145	2.117
Jordbrugsareal, ultimo, ha	170	150	169	176	178	187	197
Heraf i selveje, ha	123	111	120	127	127	133	140
Antal malkekøer, ultimo	183	182	203	210	200	212	224
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,52	3,44	3,73	3,98	4,05	4,16	4,30

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Produktionsværdien for bedrifterne i gruppen falder med cirka ti procent fra 2014 til 2015 for så at stige med cirka ti procent igen fra 2015 til 2016. Stigning i besætningsstørrelsen og mælkeydelsen bidrager til stigninger i begge år, mens udviklingen i prisen er hovedårsagen til forskellen mellem faldet i 2015 og stigningen i 2016.

De generelle tilskud stiger svagt i kraft af bedriftsudvidelserne i tabel 1.8. i både 2015 og 2016, men målt pr. ha er der et fald grundet landbrugsreformen og udjævningen af støtten. I 2014 var støtten således 29,1 procent højere pr. ha for konventionelle malkekvægbedrifter med to helårsarbejdere og derover end for tilsvarende plantebrug. I 2015 ventes denne forskel at være på 28,5 procent og 27,7 procent i 2016.

Forpagtningsafgiften forventes at stige lidt mindre end størrelsen af bedrifterne i gruppen, idet der er kalkuleret med svagt faldende forpagtningsafgifter fra 2014 til 2015 og 2016. De ordinære renteudgifter forventes at stige fra 2014 til 2015 og yderligere til 2016. Stigningen er foranlediget af en lidt større gæld som følge af ændret størrelse af bedrifterne i gruppen og et højere renteniveau i 2016.

På den baggrund forventes driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien at falde fra 893 t.kr. i 2014 til -198 t.kr. i 2015. Det er her forudsat, at der ikke vil optræde realiserede tab fra finansielle instrumenter i prognoseårene. Efter to år med tilstrækkelig indtjening til at dække brugerfamiliens arbejdsindsats vender malkekvægbrug således tilbage til det kedelige normalbillede, hvor indtjeningen ikke kan dække brugerfamiliens arbejdsindsats; I 2015 kan indtjeningen ikke engang begynde

at dække arbejdsindsatsen. I 2016 forventes driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien at stige moderat til 46 t.kr. Dette betyder, at kun cirka otte procent af brugerfamiliens arbejdsindsats kan dækkes, og at der ikke forventes noget til rest til forrentning af egenkapitalen og konsolidering af bedriften i 2016.

Der er stor variation blandt de store konventionelle malkekvægbrug. Den bedste tredjedel af brugerne kunne således i 2014 forrente jordbrugskapitalen i selveje med 5,9 procent, hvilket skal holdes op imod et gennemsnit på 3,7 procent. For den dårligste tredjedel var forrentningen derimod kun 0,9 procent. Parallelt hermed var den økonomiske produktivitet 1,12 i gennemsnit, 1,22 for den øvre ter til og 0,99 for den nedre ter til. Blandt de konventionelle malkekvægsbedrifter i gruppen er der karakteristiske forskelle. Den øvre ter til har således flere malkekøer pr. brug, større produktionsværdi pr. helårsarbejder og lavere omkostninger pr. malkeko end den nedre ter til. En del af historien er her, at det generelt er godt at være stor de gode år og mindre godt at være stor de dårlige år. 2014 var generelt godt for den brede gruppe af konventionelle malkekvægbedrifter med to helårsarbejdere, hvilket også er markant for de store bedrifter. Billedet i denne opgørelse kan meget vel blive anderledes, når data for 2015 foreligger til næste år.

De finansielle omkostninger er større for den øvre ter til af bedrifterne i absolutte tal, men set i forhold til produktionsomfanget er finansieringsomkostninger højere for den nedre ter til af bedrifterne. Forskellene er betragtelige jf. tabel B1.2 i bilagstabellerne.

Resultatet af den primære drift for de store økologiske malkekvægsbedrifter afviger i modsætning til tidligere i væsentlig grad fra udvikling for de tilsvarende konventionelle brug jf. tabel 1.9. Forskelle skal i overvejende grad ses i udviklingen i økologitillægget, der er steget voldsomt i løbet af 2015.

For de økologiske mælkeproducenter med to helårsarbejdere og derover forventes resultatet af den primære drift at falde med cirka 22 procent fra 1.404 t.kr. pr. bedrift i 2014 til 1.103 t.kr. i 2015 jf. tabel 1.8. Til sammenligning var faldet for konventionelle bedrifter på 83 procent.

For økologerne kan faldet overvejende forklares gennem stigende omkostninger, mens produktionsværdien er stort set uændret. Bedrifterne forventes at vokse i gennemsnit fra en besætningsstørrelse på 140 malkekøer i 2014 til 147 i 2015 og 154 i 2016.

I 2016 forventes resultatet af den primære drift at stige til et niveau på 2.067 t.kr., hvilket vil være et rekordhøjt niveau. Stigningen fra 2015 til 2016 skyldes hovedsageligt forventning om, at det aktuelt høje økologitillæg, der er indført gradvist over 2015, fastholdes i hele 2016. Hertil kommer en generel forventet stigning i mælkeprisen for både konventionelle og økologiske mælkeproducenter. Produktionsværdien for bedrifter i gruppen ventes således stort set uændret fra 2014 til 2015 for så at stige med cirka 18 procent fra 2015 til 2016.

De generelle tilskud falder svagt fra 2014 til 2015 for så at stige svagt fra 2015 til 2016. Forklaringen skal dels findes i udviklingen i bedriftsstørrelsen og i reformen af landbrugsstøtten. Som for konventionelle bedrifter ventes forpagtningsafgifter og ordinære renteudgifter at stige for økologerne.

På den baggrund forventes driftsresultatet for de økologiske mælkeproducenter *før* aflønning af brugerfamilien at falde fra 857 t.kr. i 2014 til 599 t.kr. i 2015. Det er her forudsat, at der ikke vil optræde realiserede tab fra finansielle instrumenter i prognoseårene. I 2016 forventes driftsresultatet *før* aflønning af brugerfamilien at stige væsentligt til 1.489 t.kr., hvilket vil betyde et rekordhøjt resultat. Disse forventninger er stærkt afhængige af økologitillæggets størrelse. Såfremt tilskuddet reduceres i retning af det historiske niveau, vil resultaterne naturligvis blive tilsvarende lavere.

Der er også stor variation blandt de store økologiske malkekvægbrug. Den bedste tredjedel af brugene kunne således i 2014 forrente jordbrugskapitalen i selveje med 5,4 procent, hvilket skal holdes op imod et gennemsnit på 3,5 procent. For den dårligste tredjedel var forrentningen derimod kun 1,5 procent. Parallelt hermed udgjorde den økonomiske produktivitet 1,10 i gennemsnit, 1,17 for den øvre tertil og 1,01 for den nedre tertil.

Blandt de økologiske malkekvægsbedrifter i gruppen er der karakteristiske forskelle. Den øvre tertil har således flere malkekøer pr. brug, større produktionsværdi pr. helårsarbejder og flere malkekøer pr. ha end den nedre tertil.

Tabel 1.10. Hovedtal for økologiske malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2010	2011	2012	2013	2014	2015'	2016'
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	5.669	6.532	6.774	7.692	8.058	8.085	9.521
Produktionsafhængige driftstilskud	201	197	217	168	191	195	199
Driftsomkostninger ²	5.147	5.823	6.222	6.838	6.844	7.177	7.652
Resultat af primær drift	722	906	769	1.022	1.404	1.103	2.067
Generelle driftstilskud	623	637	650	700	712	697	741
Forpagtningsafgift	440	391	394	346	399	414	425
Ordinære renteudgifter, netto	677	810	784	729	744	787	895
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	310	116	81	85	117	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-82	225	160	561	857	599	1.489
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	506	493	509	477	515	535	566
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-588	-267	-349	85	342	64	923
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	1,2	1,8	1,6	2,5	3,5	2,4	4,8
- Øvre tertil	2,8	3,4	3,6	4,3	5,4		
- Nedre tertil	-1,7	-0,1	-0,7	0,1	1,5		
Antal bedrifter	319	292	321	304	299	290	287
Jordbrugsareal, ultimo, ha	217	222	225	235	229	240	251
Heraf i selveje, ha	126	136	135	152	140	147	154
Antal malkekøer, ultimo	161	170	180	179	184	195	208
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,64	3,88	3,88	4,00	4,37	4,50	4,66

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Da brugene også er større på den øvre tertil af de økologiske malkekvægbrug, er de finansielle omkostninger også tilsvarende større. Det indebærer, at forskellene i resultatet af den primære drift indskrænkes målt på driftsresultatet *efter* aflønning af brugerfamilien. Forskellen på øvre og nedre tertil er dog næsten 1.050 t.kr. For mere detaljerede information henvises til tabel B1.3 i bilagstabellerne.

Svinebrug

Resultatet før aflønning af brugerfamilien for svinebrug med to helårsarbejdere og derover blev i 2014 på 399 t.kr., hvilket er 30 procent mindre end 2013. Efter aflønning af brugerfamilien blev resultatet for 2014 -64 t.kr., og dermed er der i gennemsnit en negativ forrentning af egenkapitalen. For 2015 forventes driftsresultatet at blive endnu ringere med et resultat på -373 t.kr. før aflønning af brugerfamilien. Produktionsværdien forventes at falde på grund af faldende priser men på trods af stigende produktionsomfang. Driftsomkostningerne forventes i 2015 at stige med godt fire procent i forhold til 2014. Stigningen er sammenfaldende med stigningen i produktionsomfang og baseret på en forventet stigning i foderomkostningerne og lønomkostninger. Antallet af helårsarbejdere forventes at stige til 5,44 pr. bedrift. Konsekvenserne af udviklingen er et forventet resultat af primær drift på 534 t.kr.

Stigningen i resultatet af primær drift er ikke tilstrækkeligt til at dække de forventede stigende drifts- og renteomkostninger, idet alene driftsomkostningerne forventes at stige med mere end en halv mio. kr. blandt andet som følge af større produktion men også som følge af, at energipriserne igen forventes at stige. Derudover forventes vedligeholdelsesomkostningerne at stige med ni procent, hvilket harmonerer godt med, at der har været udskudt investeringer i svineproduktionen på grund af dårlige resultater de senere år (Danmarks Statistik 2015c). Dette medfører stigende vedligeholdelsesomkostninger efterhånden som materiellet bliver ældre og slidt.

De ordinære renteudgifter forventes at stige til trods for en lav refinansieringsrente på de variabelt forrentede lån i 2015 og 2016. De stigende renteomkostninger følger af en stigning i produktionsomfanget og dermed større balancer. Der er en forventning om en let stigende rente i 2016 (Det Økonomiske Råd, 2015), som sammen med den fortsatte strukturudvikling øger de forventede renteudgifter med 100 t.kr. pr. bedrift til mere end 1 mio. kr. i gennemsnit.

I 2015 forventes en faldende produktionsværdi på grund af faldende svinepriser, som tynger mere end den forventede produktionsfremgang. Kornprisfaldet i 2015 ligger på omkring ni procent, og selvom udbyttet var godt og to procent over sidste års gode udbytte, så opvejer det ikke prisfaldet. Når svineproducenterne benytter korn til foder, medfører prisfald på korn også lavere omkostninger til foder, men stigningen i produktionsomfanget for store svineproducenter er større end prisfaldet på korn, så sammen med reduktionen i produktionsværdi følger et fald i omkostningen pr. kg, men den samlede omkostning til indkøb af foderkorn stiger i 2015. Omvendt producerer en del af svineproducenterne selv meget foderkorn, så effekten på bedriftsniveau er ikke så stor. Det generelle driftstilskud forventes i 2015 at være på niveau med det foregående år. Selvom CAP-reformen er

indført i 2015, forventes stigningen i jordbrugsarealet at kompensere for faldet i støtten pr. ha. Svineproducenterne er generelt ikke ramt af udjævningen af støtten, som ligger i reformen, da de før reformen typisk ikke havde tillæg på deres betalingsrettigheder.

Gøres de samlede forventninger til pris- og mængdeudviklingen op, bliver det forventede driftsresultat før aflønning af brugerfamilien -373 t.kr. i 2015 og -46 t.kr. i 2016. De negative resultater dækker over en stor spredning, hvilket betyder, at der er en gruppe af svineproducenter, som får meget store negative resultater i både 2015 og 2016. Omvendt er der også svinebedrifter, som begge år vil opnå et positivt bidrag til aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats og egenkapitalen.

Tabel 1.11. Hovedtal for svinebedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.648	10.269	11.935	12.086	11.656	11.328	12.309
Produktionsafhængige driftstilskud	7	9	6	6	6	6	6
Driftsomkostninger ²	7.853	9.441	10.180	10.643	10.351	10.800	11.349
Resultat af primær drift	803	837	1.761	1.449	1.311	534	966
Generelle driftstilskud	475	475	429	430	444	445	468
Forpagtningsafgift	412	394	407	433	430	451	463
Ordinære renteudgifter, netto	944	1.029	943	798	851	902	1.017
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	485	196	82	83	74	...	...
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-563	-307	758	565	399	-373	-46
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	450	440	440	453	463	480	505
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-1.013	-746	318	112	-64	-853	-551
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	0,9	1,1	3,3	2,5	2,1	0,1	1,0
- Øvre tertil							
- Nedre tertil							
Antal bedrifter	2.438	2.217	2.113	2.012	2.022	1.944	1.860
Jordbrugsareal, ultimo, ha	219	217	197	196	191	200	207
Heraf i selveje, ha	153	153	140	137	135	141	147
Antal svin, ultimo	4.786	5.075	5.370	5.429	5.782	6.195	6.576
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,65	4,71	4,80	4,96	5,24	5,44	5,63

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Svineproducenternes dårlige resultater i flere af de seneste år er med til at øge variationerne i resultaterne. Bedrifterne med de dårlige resultater i driften opbygger yderligere gæld, som medfører øgede renteomkostninger. Omvendt klarer de bedste producenter sig igennem uden gældsopbygning og kan have mulighed for at konsolidere sig og har dermed bedre forudsætninger for at levere gode resultater efter finansiering. Når resultaterne opgøres i tertiler viser resultaterne, at den øvre tertil af brugene i 2015 forrentede jordbrugskapitalen i selveje med 5,3 procent, hvorimod forrentningen i den nedre tertil udgjorde -1,6 procent. Gennemsnittet er 2,1 procent. Der er således næsten syv procentpoint forskel mellem den nedre og øvre tertil i forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje. I 2010 var forskellen på samme nøgletal under fem procent, og det er steget stødt hvert år i den mellem-liggende periode.

Hovedtallene for svineproducenterne opdelt i tertiler er vist i tabel B1.4. Det gennemsnitlige produktionsomfang på den øvre tertil er større end for den nedre tertil både med hensyn til svineproduktionens størrelse og jordbrugsarealet. Dette er med til at forklare noget af forskellen i produktionsværdien og driftsomkostningerne mellem tertilerne. Men det forklarer ikke den store forskel på mere end 2,7 mio. kr. i resultat af primær drift, der er fra den øvre tertil til den nedre. Der er stor forskel på, hvor dygtige landmændene er til at skabe et godt økonomisk resultat på baggrund af svineproduktionen. Der er også forskel mellem tertilerne på generelle driftstilskud, forpagtningsafgift og renteudgifter, men ikke så store som i produktionsværdien. Samlet medfører det, at der er mere end 2,5 mio. kr. forskel på driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien fra den øvre tertil til den nedre tertil.

Resultatet for den øvre tertil af svineproducenterne i 2014 er på niveau med resultatet de to forudgående år, men på grund af de dårligere prisrelationer må også denne gruppe forventes at komme ud med dårligere resultater i 2015. Forventningen er dog, at de kan komme ud med et resultat, som kan dække brugerfamiliens arbejdsindsats, og at der er en lille forrentning af egenkapitalen i gennemsnit for gruppen. Meget ringere ser det ud for den nedre tertil, som i 2014 fik et resultat på -1 mio. kr. før aflønning af brugerfamilien, og som i 2015 også må forventes at få endnu ringere resultat.

Minkfarme

På minkfarme med to helårsarbejdere og derover faldt produktionsværdien fra 9.455 t. kr. i 2013 til 6.141 t.kr. i 2014. I 2015 ventes produktionsværdien at stige til 7.461 t.kr. og yderligere til 7.767t.kr. i 2016. Reduktion i 2014 skyldtes store prisfald (47,7 procent)⁴ og medførte de dårligste resultater for minkbranchen i nyere tid jf. tabel 1.12.

I 2016 forventes skindpriserne at være uændret på 2015-niveauet. Produktionsværdien stiger derfor kun moderat fra 7.461 til 7.767 t.kr., hvilket primært er en følge af den fortsatte udvidelse af besætningen. Driftsomkostningerne forventes overordnet at stige sammen med bedriftsstørrelse.

Minkfarme har et begrænset jordbrugsareal, hvorfor de generelle driftstilskud og forpagtningsafgiften er væsentlig mindre end for de andre driftsformer. Det gælder også de ordinære nettorenteudgifter, som også er væsentligt lavere end i andre driftsformer. Det skyldes dels et forholdsvis mindre kapitalkrav på pelsdyrfarme og dels krav om en større egenkapitalandel, idet en væsentlig mindre del af jordbrugskapitalen er bundet i jord og bygninger, som udgør sikkerhedsgrundlaget for realkreditlån.

---

⁴ Skindpriserne er her opgjort på grundlag af årets gennemsnitlige priser. I sektoropgørelsen er skindpriserne derimod baseret på den gennemsnitlige salgspris for årets produktion. Det vil sige de skindpriser, der kunne opnås ved december-auktionen i Glostrup og på de 4 auktioner i det efterfølgende år.

Tabel 1.12. Hovedtal for minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. farm

	2010	2011	2012	2013	2014	2015'	2016'
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.095	6.942	8.534	9.455	6.141	7.461	7.767
Produktionsafhængige driftstilskud	6	18	5	4	6	6	6
Driftsomkostninger ²	3.972	4.448	4.752	5.355	5.119	5.198	5.395
Resultat af primær drift	2.129	2.512	3.788	4.104	1.028	2.269	2.378
Generelle driftstilskud	141	181	189	200	222	226	238
Forpagtningsafgift	85	82	109	77	142	148	151
Ordinære renteudgifter, netto	285	337	267	260	281	300	334
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	107	69	23	27	-14	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	1.792	2.204	3.578	3.940	841	2.047	2.132
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	421	444	456	475	499	519	547
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	1.371	1.760	3.122	3.465	342	1.528	1.585
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	10,0	11,9	18,0	17,9	2,7	7,7	7,8
- Øvre tertil	20,3	20,8	28,9	29,9	6,6		
- Nedre tertil	4,3	5,7	9,2	7,9	-1,2		
Antal bedrifter	602	634	655	811	932	929	944
Jordbrugsareal, ultimo, ha	61	72	79	85	94	99	103
Heraf i selveje, ha	48	55	57	67	72	75	78
Antal avlstæver, ultimo	4.074	4.367	4.067	4.063	3.432	3.620	3.794
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,58	3,76	3,82	4,33	4,40	4,47	4,50

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Nettorenteudgifterne forventes at stige svagt både i 2014 og 2015 hovedsageligt på grund af stigende bedriftsstørrelser og svagt stigende rente i 2016.

Efter det dårlige resultat i 2014 forventes resultatet at svinge tilbage, dog ikke til meget høje niveauer i 2012 og 2013, men på niveau med de pæne resultater i 2010 og 2011.

Selvom minkfarmene adskiller sig fra de øvrige driftsformer med en markant højere forrentning af jordbrugskapitalen i selveje, så er der også en væsentlig spredning blandt minkfarmene. På den bedste tredjedel af farmene udgjorde forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje i 2014 således 6,6 procent, hvorimod forrentningen udgjorde -1,2 procent for den dårligste tredjedel af farmene. Der er tilsvarende en forskel i den økonomiske produktivitet, som spænder fra 1,22 for den øvre tertil til 0,96 for den nedre tertil med et gennemsnittet på 1,10. Det er karakteristisk for den bedste tredjedel af farmene, at de har flere avlstæver pr. farm og lavere foderomkostninger pr. avlstæve. For den dårligste tredjedel af farmene gør det modsatte sig gældende.

De finansielle omkostninger er også mindre på den bedste tredjedel af farmene på trods af en produktion, der er cirka 75 procent mere værd, hvilket bidrager til, at forskellen i driftsresultatet mellem øvre og nedre tertil stiger. For mere detaljerede information henvises til tabel B1.5 i bilagstabellerne.

Potteplantegartnerier

Potteplantegartnerier dækker over gartnerier, som har minimum to helårsarbejdere, hvilket vil sige de fleste potteplantegartnerier, da denne produktion er væsentlig mere arbejdsintensiv end land-

brugsproduktion. Således er de samlede aktiver i selveje cirka ti gange højere pr. helårsarbejder for landbrug, end de er for potteplantegartnerier generelt. Et gennemsnitligt landbrug har aktiver i selveje for cirka 11 mio. kr. pr. helårsarbejder, mens et potteplantegartneri i gennemsnit har aktiver i selveje for cirka 1,1 mio. kr. pr. helårsarbejder.

Resultatet af den primære drift forventes efter et lavpunkt i 2013 at stige for potteplantegartnerierne med mere end to fuldtidsbeskæftigede i 2015. Dette skyldes primært en forventet fortsat stigning i væksthusharealet på cirka otte procent, som forventes at forsatte ind i 2016. Det vil sige, at der er en kraftig konsolidering i branchen, hvor enhederne bliver større og større. Der er forventet uændrede priser i 2015 i forhold til 2014, hvormed produktionsværdien forventes at stige med ni procent i 2015. Omkostningerne forventes at stige med otte procent, og det resulterer i en stigning i resultat af primær drift på cirka 23 procent. Stigningen i driftsomkostningerne skyldes primært stigningen i væksthusharealet, dog bidrager en stigning i arbejdsproduktiviteten på 3,7 procent til lavere driftsomkostninger.

Tabel 1.13. Hovedtal for potteplantegartnerier med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. gartneri

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	9.566	10.958	12.793	12.328	12.759	13.909	14.787
Produktionsafhængige driftstilskud	0	0	0	0	0	0	0
Driftsomkostninger ²	8.597	9.849	11.699	11.633	11.907	12.828	13.841
Resultat af primær drift	969	1.109	1.094	695	852	1.081	946
Generelle driftstilskud	70	77	112	100	129	136	146
Forpagtningsafgift	161	232	282	250	258	277	294
Ordinære renteudgifter, netto	291	306	329	276	263	288	329
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	79	34	-13	-5	18	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	509	612	608	274	442	652	469
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	480	495	509	518	532	552	582
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	29	118	99	-245	-90	100	-113
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	4,0	4,5	3,9	0,2	1,8	3,5	1,8
- Øvre ter til	9,1	10,8	10,5	10,8	10,6		
- Nedre ter til	-13,1	-15,7	-12,1	-16,5	-18,1		
Antal bedrifter	272	237	189	180	174	158	144
Væksthushareal, ultimo, ha	11.785	13.131	15.288	15.034	15.539	16.789	18.107
Heraf i selveje, ha	9.424	9.921	10.546	11.003	10.973	11.791	12.651
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	10,71	11,45	13,16	13,23	14,01	14,62	15,23

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

I 2016 forventes resultatet af den primære drift at falde tilbage på et niveau lidt højere end 2014-resultatet på cirka 880.000 kr. Der er et forventet prisfald på to procent, men gartnerierne vokser, så mængdestigningen betyder, at produktionsværdien forventes at stige fra 13.907 t.kr. i 2015 til 14.759 t.kr. i 2016. Driftsomkostningerne forventes at stige i takt med væksthusharealet på 7,9 procent.

De generelle driftstilskud, som primært omfatter erhvervsudviklingsstøtte samt støtte til udvikling af miljøteknologi og energibesparelser, er beskedne og forventes at stige nogenlunde proportionalt med væksthusharealet. Forpagtningsafgiften forventes på tilsvarende vis at stige proportionalt med væksthusharealet, idet det antages, at den nuværende andel af væksthusharealet i selveje (70 procent) opretholdes.

De ordinære nettorenteudgifter forventes at stige i både 2015 og 2016 som følge af øget gældsættelse i forbindelse med arealudvidelsen. Når potteplantegartnerierne i modsætning til de andre driftsformer ikke i samme grad nyder godt af det lavere renteniveau på de variabelt forrentede lån, så skyldes det en anderledes sammensætning af gælden.

Det skønnede forløb indebærer, at driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien øges fra 442 t.kr. i 2014 til 652 t.kr. i 2015. Denne stigning betyder, at der er fuld dækning for brugerfamiliens arbejdsindsats ved aflønning til en overenskomstmæssig timeløn. I 2016 forventes driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien at blive på niveau med 2014.

Når potteplantegartnerierne opdeles i tertiler efter forrentning af jordbrugskapitalen i selveje, springer gartneriernes størrelsesforskelle fra den øvre til den nedre ter til i øjnene. Væksthusharealet for den øvre ter til er næsten tre gange større end ved den nedre ter til. De store gartnerier leverer altså langt bedre økonomiske resultater, og den øvre ter til opnåede således et resultat efter aflønning af brugerfamilien på 1,16 mio. kr. og en forrentning af jordbrugskapitalen i selveje på 10,6 procent i 2014. Den nedre ter til havde derimod et resultat efter aflønning af brugerfamilien på -866 t.kr. og en forrentning af jordbrugskapitalen på -18,1 procent. Selvom resultatet i 2014 for den nedre ter til var en smule bedre end i 2013, er det stadig et utilfredsstillende resultat. For mere detaljerede information henvises til tabel B1.6 i bilagstabellerne.

Størrelsesgrupper

Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien for den gennemsnitlige jordbrugsbedrift forventes at falde fra -78 t.kr. i 2014 til -171 t.kr. i 2015 jf. tabel 1.14. Reduktionen på 93 t.kr. stammer overvejende fra den primære drift, som forringes med 226 t.kr. Produktionsværdien faldt med 52 t.kr. og samtidig steg driftsomkostningerne med 41 t.kr.. Faldet i produktionsværdien skyldes i høj grad en nedgang for de animalske produkter, især svin og mælk. Faldet i landbrugets økonomiske resultater afspejles også i den økonomiske produktivitet, som er faldet med 5,3 procent fra 2014 til 2015. Faldet i den økonomiske produktivitet skyldes et skønnet fald i sektorbytteforholdet på 6,4 procent. Totalfaktorproduktiviteten skønnes at være steget med 1,1 procent. Stigningen i totalfaktorproduktiviteten er under gennemsnittet for de seneste 15 år, som ligger omkring 1,9 procent. Det skal dog bemærkes, at niveauet for totalfaktorproduktiviteten primært kan henføres til en god høst og en reduktion i faktorforbruget, mens den animalske produktion (som bidrager til cirka 3/5 af den samlede værdi af jordbrugssektoren) er uændret i forhold til 2014.

Tabel 1.14. Hovedtal for jordbrug fordelt på størrelsesgrupper, 1.000 kr. pr. bedrift

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Alle brug							
Antal bedrifter	33.486	32.482	32.510	31.505	30.845	29.966	29.112
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.038	2.327	2.576	2.764	2.652	2.600	2.703
Produktionsafhængige driftstilskud	16	22	13	12	11	11	10
Driftsomkostninger ²	1.881	2.096	2.198	2.346	2.334	2.374	2.461
Generelle driftstilskud	201	199	208	216	222	218	226
Forpagtningsafgift	105	101	111	116	122	123	123
Ordinære renteudgifter, netto	251	272	256	220	227	235	261
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	113	46	24	22	20	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	253	250	250	254	262	267	277
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-349	-217	-41	33	-78	-171	-183
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	0,1	0,7	1,7	2,0	1,2	0,4	0,5
- Øvre tertil	2,0	2,6	4,1	4,3	3,3		
- Nedre tertil	-5,8	-5,3	-5,3	-5,2	-6,1		
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)							
Antal bedrifter	20.175	19.939	20.075	19.513	18.979	18.975	18.875
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	306	367	408	411	376	383	377
Produktionsafhængige driftstilskud	7	11	8	7	6	6	6
Driftsomkostninger ²	385	412	420	444	428	435	450
Generelle driftstilskud	77	82	85	92	82	81	85
Forpagtningsafgift	14	17	19	22	21	21	21
Ordinære renteudgifter, netto	74	79	71	59	57	62	70
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	26	8	2	2	4	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	140	140	138	144	147	152	160
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-249	-196	-150	-163	-193	-200	-233
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	-2,4	-1,8	-1,3	-1,8	-2,3	-2,3	-2,6
- Øvre tertil	-0,3	0,5	1,3	0,6	0,1		
- Nedre tertil	-6,7	-6,2	-6,6	-6,1	-7		
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejder)							
Antal bedrifter	5.718	5.290	5.060	4.705	4.445	3.798	3.239
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	1.790	2.250	2.369	2.450	2.257	2.204	2.214
Produktionsafhængige driftstilskud	24	30	14	15	15	15	15
Driftsomkostninger ²	1.627	1.952	1.887	1.985	1.912	1.918	1.962
Generelle driftstilskud	241	254	239	262	287	282	289
Forpagtningsafgift	108	109	102	131	143	143	142
Ordinære renteudgifter, netto	240	270	251	207	214	220	241
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	70	47	29	22	19	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	379	376	378	372	377	391	413
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-368	-221	-26	10	-106	-172	-238
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	-0,4	0,6	1,7	1,5	0,8	0,3	0,0
- Øvre tertil	1,9	3,1	5,5	5,1	3,1		
- Nedre tertil	-3,8	-2,9	-3,2	-2,8	-3,5		
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)							
Antal bedrifter	7.593	7.254	7.375	7.287	7.421	7.193	6.998
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.823	7.769	8.621	9.271	8.711	8.658	9.201
Produktionsafhængige driftstilskud	34	47	24	21	21	21	21
Driftsomkostninger ²	6.048	6.829	7.250	7.672	7.459	7.733	8.116
Generelle driftstilskud	501	483	524	519	542	548	576
Forpagtningsafgift	345	326	366	360	368	382	389
Ordinære renteudgifter, netto	730	806	764	660	667	701	785
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	377	151	80	75	62	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	457	457	467	471	484	503	531
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-600	-270	242	573	234	-92	-23
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	1,4	1,9	3,1	3,8	2,8	1,7	2,0
- Øvre tertil	4,5	5,3	7,3	8,7	6		
- Nedre tertil	-1,6	-1,1	-0,7	-0,2	-0,7		

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Udover reduktionen i den primære drift er der også en forventet negativ udvikling på en række andre poster, hvor de generelle tilskud ventes at falde med 4 t.kr. pr. bedrift, mens forpagtningsafgiften ventes at stige med 1 t.kr., og renteomkostningerne forventes at stige med 9 t.kr. Stigningen i de forventede renteomkostninger skyldes primært højere låneomkostninger som følge af kursskæring, administrationsomkostninger og rentemarginaler. Der forventes kun en mindre udvikling i bedriftsstørrelserne, som dog også vil bidrage til stigning i forpagtnings- og renteomkostningerne. Faldet i de generelle tilskud er en følge af en budgetreduktion i landbrugsstøtteprogrammet for Danmark i årene 2015-2019.

I 2016 forventes driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien for den gennemsnitlige bedrift at falde yderligere med 13 t.kr. under forudsætning af et trendbaseret høstudbytte. Denne prognose for 2016 er betinget af en forventet øget produktionsværdi på 103 t.kr. som følge af en stigning i de animalske produktpriser i forhold til 2015-niveauet. Skindprisen forventes at blive på 2015-niveau, og derfor vil produktionsværdien for pelsdyr stige som følge af øget produktion. Driftsomkostningerne forventes at stige med 87 t.kr. Reformen af EU-støtten medfører som nævnt ovenfor et svagt fald i driftstilskuddet på sektorniveau i 2016, mens det gennemsnitlige driftstilskud vil øges lidt på bedriftsniveau på grund af en forventet reduktion i antal bedrifter. Endelig forventes de ordinære renteudgifter at stige med 26 t.kr. Der forventes ikke stigninger i forpagtningsprisen som følge af de relativt dårlige produktpriser, men en lille stigning i det forpagtede areal medfører en gennemsnitlig stigning i forpagtningsafgiften. Der forventes en gennemsnitlig forrentning af jordbrugskapitalen for alle landbrug på 0,5 procent i 2016. Det vil sige, at der kun er et meget begrænset beløb til forrentning af den indsatte kapital, når brugerfamiliens arbejdsindsats er aflønnet.

Resultatet af den primære drift på deltidsbrug, mellemstore brug og store brug er i vidt omfang bestemt af forskelle i produktionsvolumen og produktionssammensætning. Stigende eller faldende mælke-, svine- og kornpriser påvirker således principielt alle størrelsesgrupper, ligesom stigende eller faldende priser på brændstof, foder, handelsgødning, arbejdskraft og så videre berører alle grupper. Der vil dog være en tendens til, at de store brug i større omfang kan opnå bedre afregningspriser og lavere indkøbspriser i kraft af deres produktionsvolumen. Endvidere vil enhedsomkostningerne sædvanligvis falde med bedriftsstørrelsen som følge af de størrelsesøkonomiske fordele. Undtagelsen herfra er ofte kapitalomkostningerne. Da de store bedrifter har en højere gældsprocent, vil de også i mange tilfælde skulle betale en højere rente på lån, idet den højere gældsprocent medfører højere risici for finansieringsinstitutterne, hvorfor risikopræmien er højere for disse kunder.

Resultatet af den primære drift for deltidsbrugene er primært bestemt af indtjeningsforholdene for korn, idet de tegner sig for en meget beskeden del af den animalske produktion. Kornudbyttet i 2015 forventes at være lidt højere end i 2014, men grundet faldende kornpriser (-3,5 procent i 2015 imod -6,6 procent i 2014) fås samlet en svag stigning i produktionsværdien på 7 t.kr. pr. bedrift for bedrifterne med mindre end én helårsarbejder. Produktionsværdien for deltidsbrug i 2016 med en trendbaseret normal høst skønnes at falde med yderligere 3,5 procent, så den falder med 6 t.kr. pr.

bedrift, svarende til 2014-niveauet. Årsagen er lavere produktionsværdi samt højere driftsomkostninger og netto-renteudgifter. Resultatet efter aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats ventes i 2016 at ende på -233 t.kr.

De mellemstore brug med en produktion svarende til 1-2 fuldtidsbeskæftigede beslaglagde 19 procent af jordbrugsarealet i 2012 og stod for 11 procent af malkekobestanden og 10 procent af svinebestanden. Resultatet af den primære drift på de mellemstore brug er fortsat domineret af kornproduktionen men er i forhold til deltidsbrugene i større omfang præget af den animalske produktions prisforhold. I 2015 faldt svineproduktions priser mere end i 2014, hvilket har stor indvirkning på produktionsværdien, som forventes at falde med gennemsnitligt 53 t.kr pr. bedrift. I 2016 forventes jordbrugets produktpriser at være lidt højere især på grund af en stigning i de animalske produktpriser. Dette afspejles ved en stigning af produktionsværdien, som øges til cirka 540 t.kr pr. bedrift. De øvrige poster følger samme tendens som deltidsbrugene, hvilket vil sige et fald i tilskuddene og stigende omkostninger, som samlet medfører et driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien på -172 t.kr. i 2015 og -238 t.kr. i 2016.

De store brug tegnede sig i 2012 for 88 procent af malkekobestanden, 89 procent af svinebestanden og 54 procent af landbrugsarealet. Resultatet af den primære drift er derfor i stort omfang bestemt af prisforholdene for mælke- og svineproduktionen. Imidlertid spiller prisændringen i planteproduktionen også en væsentlig rolle i form at ændrede foderpriser. Et fald i både afregningspriserne på svine (med knap 11,0 procent) og mælk (med 20,0 procent) i 2015 fører til et driftsresultat for de store brug på gennemsnitligt -92 t.kr., hvilket er et fald på 140 procent i forhold til 2014. En forventet svag vækst i de animalske produktpriser i 2016 vil reducere den negative virkning af ugunstige bytteforhold, men til trods herfor forventes driftsresultatet efter arbejds aflønning af brugerfamilien i 2016 at blive negativ på cirka -23 t.kr. pr. bedrift.

Det gælder generelt, at forpagtningsafgiften stiger med omfanget af tilforpagtet jord. Da det tilforpagtede areal vokser med brugsstørrelsen, vil forpagtningsafgiften være højere på de store brug. Stigningen i det tilforpagtede areal skyldes ikke alene de store bedrifters større jordtilliggende. Andelen af tilforpagtet jord stiger således fra 18 procent på deltidsbrugene til 34 procent på de store brug, hvorimod gennemsnittet, som er på niveau med de mellemstore brug, ligger på omkring 29 procent. Det svarer til cirka 1,0 procent vækst i andelen af forpagtet jord for alle størrelse grupper sammenlignet med 2014.

Generelt er samtlige brugsstørrelser også præget af marginalt højere renteomkostninger inkl. administrationsbidrag i både 2015 og 2016. Dette gælder for et gennemsnitligt landbrug, mens brug med en højere andel af fast forrentede lån ikke vil påvirkes i samme omfang. Alle grupperinger af brug

vil som gennemsnit udvide bedriften⁵, hvilket i de fleste tilfælde øger gældsætningen. Stigningen er mindst på deltidsbrugene og størst på de store brug, idet bedriftsudvidelsen især finder sted her.

For alle brugsstørrelser forventes det, at driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien vil falde fra 2014 til 2015. På den ene side medfører øget produktivitet for alle størrelsesgrupper bedre resultater, men det bliver mere end opvejet af de forringede prisrelationer primært inden for svineproduktion og mælkeproduktionen. Deltidsbrugene er ikke så påvirkede af prisforholdene inden for den animalske produktion, men de forventes alligevel at få forringet driftsresultat i kraft af en relativ stor kornproduktion, hvor bytteforholdet ligeledes forventes at være forringet.

Fra 2015 til 2016 forventes en lignende udvikling for driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien. De mellemstore brug og især deltidsbrugene vil være præget af det forventede fald i kornpriserne. Hertil kommer effekten af stigningen i renteniveauet. Driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien vil derfor falde en del. For de store brug vil de lavere kornpriser, det højere renteniveau og især de lavere priser på animalske produkter give anledning til store fald i driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien fra stærkt negativt resultat i 2015 til et lidt mindre negativt resultat i 2016.

For samtlige størrelsesgrupper gælder det, at der er betydelige forskelle i både forrentningsprocenten og driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien på henholdsvis den bedste og dårligste tredjedel af brugene jf. sammenligningen for 2014 i tabel B1.7 i bilagstabellerne. Da de respektive størrelsesgrupper dækker vidt forskellige produktioner, skal sammenligninger dog tages med forbehold. Det gælder imidlertid uden undtagelser, at den økonomiske produktivitet i den øvre tertiel – målt på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje – er væsentligt større end i den nedre tertiel. Det gælder ligeledes uden undtagelser, at arealet er størst i den øvre tertiel.

Usikkerhed

Ovenstående prognoser for indtjeningen er behæftet med betydelig usikkerhed. Det gælder især for 2016. Men det gælder også for 2015, hvilket blandt andet skyldes, at den beskrevne udvikling i priserne på landbrugsprodukter, foderstoffer, gødning og energi ikke er endelig opgjort ved analysens afslutning. Hertil kommer, at en del landmænd indgår kontrakter om fremtidigt salg af planteprodukter og fremtidigt køb af foderstoffer med videre, hvorfor prisændringer på disse produkter og produktionsmidler først slår fuldt igennem efter kortere eller længere tid. I fremskrivningerne er der forsøgt taget højde for dette forhold, men grundlaget herfor er usikkert. Endelig bygger prognoserne for 2016 på forudsætninger om et trendbaseret normalt høstudbytte, hvorfor afvigelser herfra vil påvirke den faktiske indtjening i forhold til den forventede i større eller mindre grad.

---

⁵ Bedriftsudvidelsen tilsløres imidlertid af den øgede arbejdsproduktivitet, idet denne giver anledning til forskydninger mellem størrelsesgrupperne.

For at give en pejling på usikkerheden er effekten på indtjeningen beregnet ved en ændring i priserne på fem procent. Der er her fokuseret på alle produkter og fodermidler. Dog er prisen på sukkerroer holdt uændret, idet prisen er kontraktmæssigt fastsat. Endvidere er effekten på indtjeningen beregnet ved en ændring i renten på gælden på 0,5 procentpoint. Resultatet, som fremgår af tabel 1.15, viser, at indtjeningen er forholdsvis følsom selv over for relativt begrænsede afvigelser fra det forventede pris- og renteniveau.

Tabel 1.15. Forventet driftsresultat før aflønning af brugerfamilien i 2016 ved en ændring i de anvendte priser på produkter og fodermidler på 5 procent samt ved en ændring i renten på gælden på 0,5 procentpoint, 1.000 kr. pr. bedrift

	Priser og rente som	Resultat efter finansielle poster under forudsætning af			
	forventet	5 procent lavere priser	5 procent højere priser	0,5 procentpoint højere rente	0,5 procentpoint lavere rente
Alle brug	94	13	174	44	144
Deltidsbrug	-73	-86	-61	-87	-59
Mellemstore brug	174	109	239	128	220
Store brug	508	237	778	359	656
- Plantebrug	725	482	969	578	873
- Konventionelle malkekvægbrug	46	-184	276	-122	214
- Økologiske malkekvægbrug	1489	1195	1783	1320	1658
- Svinebrug	-46	-342	249	-238	145
- Minkfarme	2132	1866	2397	2067	2196
- Potteplantegartnerier	469	-241	1178	405	532

Kilde: Egne beregninger.

1.5. Brugerfamiliernes samlede indkomster

I de fleste jordbrug afhænger brugerfamiliens økonomiske forhold af indtjeningen fra bedriften og indkomster fra andre kilder. Der er her en betragtelig variation alt afhængig af brugsstørrelse. De mindre brug er eksempelvis kendetegnet ved at have en indtjening fra jordbruget under gennemsnittet, idet de ikke er i stand til at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele. Det betyder ikke nødvendigvis en lavere forbrugsmulighed fra brugerfamilierne, idet indtjeningen fra jordbruget helt eller delvis kan suppleres med indkomst fra andre kilder. Brugerfamiliens samlede indtjening fordelt på kilder og brugsstørrelse er belyst i tabel 1.16.

Husstandsindkomsten på deltidsbrugene, som omfatter en stigende andel af samtlige jordbrug, har ligget på et forholdsvis stabilt niveau i omegnen af 400 t.kr. i årene til og med 2010. Fra og med 2011 er husstandsindkomsten imidlertid øget med omkring 100 t.kr., hvilket er forårsaget af såvel et mindre underskud fra jordbruget som en øget lønindtægt uden for bedriften. For hele perioden gælder imidlertid, at lønindtægten for brugerfamilien i alle årene har udgjort mindst 73 procent (i 2013) af den samlede indkomst, og denne andel forventes at stige yderligere i 2015 og 2016 (til omkring 83 procent). Heraf følger, at brugerfamiliens indkomst på deltidsbrugene er betinget af anden indtjening. Indtjeningen fra jordbruget har en begrænset effekt på husstandsindkomsten, derfor er deltidsbrugene rimeligt upåvirkede af forskydninger i jordbrugets prisrelationer.

På de mellemstore jordbrug, som omfatter en faldende andel af samtlige jordbrug, er den løbende husstandsindkomst i højere grad afhængig af indkomsten fra bedriften. Det skyldes, at den større arbejdsindsats på de mellemstore brug ikke giver samme mulighed for lønarbejde. Herved mistes lønindtægternes stabiliserende effekt på husstandsindkomsten. Ved gunstige prisrelationer i jordbruget vil husstandsindkomsten derfor være høj og omvendt. Eksempelvis var andelen af lønindkomsten i den samlede indkomst omkring 33,0 procent i de gunstige år for jordbruget (det vil sige 2012-2014) og forventes at være omkring 36,0 procent i prognoseårene 2015-2016.

Tabel 1.16. *Brugerfamiliens samlede indkomst, 1.000 kr. pr. bedrift*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Alle jordbrug							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-100	29	203	259	156	67	65
Driftsresultat fra andre erhverv	30	37	34	48	44	47	47
Overskud af brugerbolig ¹	58	44	45	43	40	41	41
Private nettorenteudgifter	32	29	28	25	25	24	26
Lønindtægt	297	338	321	305	342	354	365
Pension, dagpenge og børnetilskud	68	67	81	79	68	70	73
Løbende indkomst i alt	321	485	656	708	625	554	565
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-109	-57	-9	-19	-46	-48	-73
Driftsresultat fra andre erhverv	31	43	22	41	44	44	44
Overskud af brugerbolig ¹	53	39	39	41	41	41	41
Private nettorenteudgifter	24	22	20	19	19	20	21
Lønindtægt	366	430	399	378	439	448	457
Pension, dagpenge og børnetilskud	86	83	99	96	78	81	83
Løbende indkomst i alt	402	516	530	518	537	546	532
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejdere)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	19	160	351	394	278	227	182
Driftsresultat fra andre erhverv	44	40	50	59	39	44	44
Overskud af brugerbolig ¹	62	48	50	42	38	38	38
Private nettorenteudgifter	31	30	38	25	26	23	24
Lønindtægt	201	210	223	197	178	181	184
Pension, dagpenge og børnetilskud	42	46	58	58	56	58	60
Løbende indkomst i alt	338	473	695	725	563	525	484
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-169	184	724	991	663	322	433
Driftsresultat fra andre erhverv	14	17	58	57	51	58	58
Overskud af brugerbolig ¹	71	54	58	52	40	41	41
Private nettorenteudgifter	54	49	46	43	41	39	41
Lønindtægt	172	165	162	165	165	167	170
Pension, dagpenge og børnetilskud	39	34	45	44	45	47	48
Løbende indkomst i alt	74	404	1.000	1.266	924	597	709

Anm. Opgørelsen omfatter kun enkeltmandsejede jordbrug med oplyst privatøkonomi.

1. Overskud af brugerbolig er opgjort som huslejeværdi fratrukket vedligeholdelse, forsikringer mv. De tilhørende renteudgifter er indeholdt under Private nettorenteudgifter.

Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a og b).

De mellemstore brug adskiller sig fra deltidsbrugene ved, at de i større grad kan udnytte stordriftsfordelene og dermed kan producere med lavere enhedsomkostninger. Af samme grund er driftsresultatet fra jordbruget før aflønning af brugerfamilien ej heller negativt i alle årene på de mellemstore brug. I de senere år med gunstigt sektorbytteforhold er det endog lykkedes at opnå en højere husstandsindkomst end deltidsbrugene. De størrelsesøkonomiske aspekter vil dog på den lange bane

forventes at give anledning til en lønningsevne, som ligger under gennemsnittet. Den ugunstige situation gør, at det især er de mellemstore brug, som ophører i den løbende strukturudvikling – enten ved udsætning af husdyr, bortforpagtning af jord og/eller frasalg af jord med henblik på at omlægge til deltidsbrug eller ved at ekspandere med henblik på at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele.

På de store brug, som omfatter godt en femtedel af samtlige jordbrug, slår svingninger i indtjeningen fra jordbruget kraftigt igennem på den løbende husstandsindkomst. Det lave/negative driftsresultat for jordbruget i årene før 2011 afspejles således i en lav/negativ husstandsindkomst, og omvendt ved en stigende indtjening fra jordbruget for de store brug. Jordbrugets andel af den løbende indkomst er øget fra 45 procent i 2011 til cirka 74 procent (i gennemsnit) i de gunstige år for jordbruget (det vil sige 2012-2014) og forventes at falde i prognoseårene til 54 procent i 2015 og 61,0 procent i 2016.

1.6. Perspektiver de kommende år

Efter nogle få år i 2010 - 2012 med stigende sektorbytteforhold og fald i totalfaktorproduktivitet, ser landbruget igen ud til at være inde i en ”normal” periode med stigende produktivitet og faldende bytteforhold. Fra 2015 til 2016 ventes der ikke den store udvikling hverken i bytteforholdet eller i produktiviteten.

Nettorestindkomsten for hele jordbrugssektoren ventes at fortsætte den faldende tendens fra 24 mia. kr. i 2012, til 20 mia. kr. i 2013, 18 mia. kr. i 2014 og 13 mia. kr. i 2015 og 2016. Derved forventes nettorestindkomsten de kommende år at blive på samme niveau som i 2010. På grund af den lavere rente i 2016 falder indkomsten efter finansielle poster ikke helt til niveauet i 2010, men forventes at lande svagt positivt med 1.942 mio. kr. i 2016. Til sammenligning var indkomsten efter finansielle poster 7.197 mio. kr. i 2014, og den forventes at blive på 2.583 mio. kr. i 2015. Indkomsten efter finansielle poster i 2015 og 2016 bliver betydeligt lavere end det beregnede vederlag for brugerfamiliens arbejde, som i 2015 er beregnet til 7.715 mio. kr. og 7.374 mio. kr. i 2016. Dermed er der ikke udsigt til, at landbrugssektoren som helhed får overskud til konsolidering og forrentning af egenkapitalen i de kommende år.

Se man på de enkelte driftsformer, er der også lyspunkter, idet der er udsigt til en positiv bundlinje for heltidsbrug med mink, planteavl og økologisk mælkeproduktion. Generelt er billedet også lysere for de større brug, hvilket trækker i fortsat retning af, at gruppen af mellemstore bedrifter reduceres, og gruppen af store bedrifter øges. Gruppen af deltidsbrug er rimelig stabil, hvilket kan forklares med, at hovedparten af husstandsindkomsten oppebæres uden for landbruget.

Til trods for lyspunkterne er den generelle økonomiske situation i landbruget på kort sigt ganske alvorlig. Ikke mindst for den del af erhvervet med finansielle problemer i form af lav solvens, som nu har udsigt til et fald i indtjeningen. På trods af en grundlæggende dårlig finansiell situation for en række bedrifter, har den gode indtjening 2012 - 2014 holdt mange af disse nødlidende bedrifter

oven vande likviditetsmæssigt. Men med dårlig indtjening i sidste halvdel af 2014 og i 2015 og udsigt til endnu et år med utilfredsstillende resultater i 2016 øges risikoen for at bankerne lukker for likviditeten og realiserer deres tab på visse udlån til landbrug. Udfordringen med håndteringen af nødlidende bedrifter fortsætter dermed i 2016 og kommer formentligt til at præge billedet af dansk landbrug i mange år fremover. Samtidigt er der meget, som tyder på, at de nuværende solvensproblemer påfører landmændene øgede omkostninger som følge af omkostninger til overvågning og risikopræmier, hvilket er yderligere et tegn på den negative spiral, som en del af sektoren befinder sig i.

En af årsagerne til, at der kan blive tale om en langvarig proces, er spørgsmålet om, om efterspørgselssiden vil være i stand til at aftage det forventede store udbud af ejendomme, der ikke er økonomisk levedygtige med de nuværende ejere. Forbedringer i rammevilkårene, som for eksempel udvidelse af kvælstofkvoterne, vil på kort sigt forbedre økonomien for de økonomisk stærkeste landmænd, som må forventes at udgøre kernen i ejendomsmarkedets efterspørgsel. Forbedrede rammevilkår vil potentielt også kunne tiltrække flere eksterne investorer til sektoren. Den nuværende krise kan således vise sig at blive katalysator for en ændring af de finansielle og ejermæssige strukturer i landbruget i retning mod en mindre homogen ejerstruktur.

Forbedrede rammevilkår vil således kunne hjælpe visse bedrifter ud af farezonen. Men omvendt vil stimuleringen af efterspørgselssiden formentligt også betyde, at flere bedrifter vil blive omsat hurtigere. Dette sker, fordi de finansielle institutioner, der har stor indflydelse på udbuddet af nødlidende ejendomme, formentligt gerne vil omsætte så mange af disse som muligt, så længe det ikke forringer værdien af pantet på øvrige udlån.

Afslutningsvis skal det pointeres, at der til stadighed skal tilstræbes de bedst mulige rammevilkår, som sikrer høj produktivitet samtidig med, at mål for miljø, dyrevelfærd med videre realiseres. Det er givet, at forbedret indtjening vil kapitaliseres i jorden og dermed føre til øgede jordpriser, hvorfor forbedrede rammevilkår tilgodeser nuværende landmænd men medfører et øget kapitelbehov for kommende landmænd, hvilket alt andet lige stiller dem i en uændret situation. Omvendt realiseres en samfundsmæssig gevinst, idet den øgede produktivitet afspejler, at produktionen kan opretholdes ved et lavere ressourceforbrug, og det er denne gevinst, som fører til kapitalgevinsten på jord. I diskussionen om rammevilkår er det derfor væsentligt at skelne mellem, om der ses på driftsøkonomiske effekter for nuværende eller fremtidige landmænd, samt om der anlægges et drifts- eller samfundsøkonomisk perspektiv.

Bilagstabeller

I de nedenstående bilagstabeller er bedriftstyperne inddelt efter henholdsvis den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre tertil) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel B1.1. Hovedtal for planteavlsbrug med 2 helårsarbejdere og derover for 2014, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.505	9.156	4.880
Produktionsafhængige driftstilskud	25	16	30
Driftsomkostninger ²	5.021	6.028	4.797
Resultat af primær drift	1.508	3.144	114
Generelle driftstilskud	975	1.309	778
Forpagtningsafgift	790	1.339	480
Ordinære renteudgifter, netto	632	695	594
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	66	64	7
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	995	2.356	-189
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	445	480	421
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	551	1.876	-609
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	2,6	5,7	0,0
Antal bedrifter	1.052	351	351
Jordbrugsareal, ultimo, ha	369	460	304
Heraf i selveje, ha	204	189	208
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,85	4,37	3,87

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Tabel B1.2. Hovedtal for konventionelle malkekvægsbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover for 2014, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.161	10.872	5.995
Produktionsafhængige driftstilskud	8	11	6
Driftsomkostninger ²	6.799	8.448	5.513
Resultat af primær drift	1.370	2.434	488
Generelle driftstilskud	607	737	496
Forpagtningsafgift	240	299	192
Ordinære renteudgifter, netto	769	886	625
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	75	133	41
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	893	1.854	125
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	533	509	543
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	360	1.345	-417
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	3,7	5,9	0,9
Antal bedrifter	2.212	737	737
Jordbrugsareal, ultimo, ha	178	212	146
Heraf i selveje, ha	127	150	105
Antal malkekøer, ultimo	200	258	152
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,05	4,84	3,43

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Tabel B1.3. Hovedtal for økologiske malkekvægsbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover for 2014, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.058	10.718	6.153
Produktionsafhængige driftstilskud	191	243	145
Driftsomkostninger ²	6.844	8.699	5.580
Resultat af primær drift	1.404	2.261	718
Generelle driftstilskud	712	858	588
Forpagtningsafgift	399	577	336
Ordinære renteudgifter, netto	744	990	548
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	117	188	33
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	857	1.364	389
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	515	485	557
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	342	879	-169
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	3,5	5,4	1,5
Antal bedrifter	299	100	100
Jordbrugsareal, ultimo, ha	229	269	188
Heraf i selveje, ha	140	146	115
Antal malkekøer, ultimo	184	251	142
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,37	5,70	3,55

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Tabel B1.4. Hovedtal for svinebedrifter med 2 helårsarbejdere og derover for 2014, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	11.656	14.253	9.465
Produktionsafhængige driftstilskud	6	6	4
Driftsomkostninger ²	10.351	11.596	9.553
Resultat af primær drift	1.311	2.664	-84
Generelle driftstilskud	444	475	336
Forpagtningsafgift	430	570	331
Ordinære renteudgifter, netto	851	856	888
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	74	94	38
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	399	1.619	-1.004
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	463	455	464
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-64	1.164	-1.469
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	2,1	5,3	-1,6
Antal bedrifter	2.022	674	674
Jordbrugsareal, ultimo, ha	191	181	158
Heraf i selveje, ha	135	124	109
Antal svin, ultimo	5.782	6.949	5.244
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	5,24	6,20	4,63

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Tabel B1.5. Hovedtal for minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover for 2014, 1.000 kr. pr. farm

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.141	8.227	4.724
Produktionsafhængige driftstilskud	6	7	5
Driftsomkostninger ²	5.119	6.320	4.423
Resultat af primær drift	1.028	1.913	306
Generelle driftstilskud	222	254	203
Forpagtningsafgift	142	126	234
Ordinære renteudgifter, netto	281	279	266
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-14	-5	-33
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	841	1.768	42
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	499	466	507
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	342	1.302	-465
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	2,7	6,6	-1,2
Antal bedrifter	932	311	311
Jordbrugsareal, ultimo, ha	94	103	89
Heraf i selveje, ha	72	73	62
Antal avlstæver, ultimo	3.432	4.594	2.380
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,40	5,90	3,50

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Tabel B1.6. Hovedtal for potteplantegartnerier med 2 helårsarbejdere og derover for 2014, 1.000 kr. pr. gartneri

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	12.759	21.457	3.990
Produktionsafhængige driftstilskud	0	0	0
Driftsomkostninger ²	11.907	19.322	4.159
Resultat af primær drift	852	2.135	-168
Generelle driftstilskud	129	273	8
Forpagtningsafgift	258	371	83
Ordinære renteudgifter, netto	263	341	110
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	18	21	0
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	442	1.675	-353
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	532	517	513
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-90	1.157	-866
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	1,8	10,6	-18,1
Antal bedrifter	174	58	58
Væksthusareal, ultimo, m ²	15.539	22.761	7.660
Heraf i selveje, m ²	10.973	16.587	5.278
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	14,01	22,83	5,47

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Tabel B1.7. Hovedtal for jordbrug fordelt på størrelsesgrupper for 2014, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Alle brug			
Antal bedrifter	30.845	10.282	10.282
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.652	6.150	661
Produktionsafhængige driftstilskud	11	18	8
Driftsomkostninger ²	2.334	5.028	806
Generelle driftstilskud	222	450	77
Forpagtningsafgift	122	267	50
Ordinære renteudgifter, netto	227	477	72
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	20	53	3
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	262	402	187
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-78	391	-371
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	1,2	3,3	-6,1
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)			
Antal bedrifter	18.979	6.326	6.326
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	376	569	297
Produktionsafhængige driftstilskud	6	5	8
Driftsomkostninger ²	428	503	435
Generelle driftstilskud	82	118	59
Forpagtningsafgift	21	26	26
Ordinære renteudgifter, netto	57	77	49
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	4	6	-2
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	147	157	165
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-193	-76	-308
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	-2,3	0,1	-7,0
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejder)			
Antal bedrifter	4.445	1.482	1.482
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.257	3.177	1.469
Produktionsafhængige driftstilskud	15	12	19
Driftsomkostninger ²	1.912	2.320	1.559
Generelle driftstilskud	287	366	203
Forpagtningsafgift	143	179	119
Ordinære renteudgifter, netto	214	294	145
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	19	31	6
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	377	393	365
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-106	339	-503
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	0,8	3,1	-3,5
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)			
Antal bedrifter	7.421	2.474	2.474
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.711	11.597	6.632
Produktionsafhængige driftstilskud	21	27	17
Driftsomkostninger ²	7.459	9.167	6.490
Generelle driftstilskud	542	650	399
Forpagtningsafgift	368	502	289
Ordinære renteudgifter, netto	667	720	588
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	62	90	25
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	484	484	469
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	234	1.310	-813
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, procent	2,8	6,0	-0,7

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.7.

Referencer

Brancheudvalget for Frø (2015): Beretning 2014

(http://www.brancheudvalgetforfroe.dk/~media/seedcouncil/Aarsberetning/Beretning%202014_med%20tabeller.ashx).

Clausen, Jesper (2015): Avlsdyrtælling 2015, Tidsskrift for Dansk Pelsdyravl nr. 5, 2015.

Danmarks Statistik (a): Regnskabsstatistik for jordbrug 2010-2014 samt de bagvedliggende jordbrugsregnskaber.

Danmarks Statistik (b): Statistikbanken (www.statistikbanken.dk/).

Danmarks Statistik (2015a): Høsten af korn, raps og bælgssæd 2015, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik, Nr. 562 (www.dst.dk/nytpdf/20489).

Danmarks Statistik (2015b): Afgrøder i dansk landbrug 2015, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik, Nr. 362 (www.dst.dk/nytpdf/19631).

Danmarks Statistik (2015c): Jordbrugets investeringer 2014, Erhvervslivets sektorer, Nyt fra Danmarks Statistik nr. 521 (www.dst.dk/nytpdf/20386).

De Økonomiske Råd (2015): Dansk Økonomi, Efterår 2015

(<http://www.dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-efteraar-2015>).

European Commission (2015): Short Term Outlook for arable crop, meat and dairy markets, Autumn 2015: (http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2015-11_en.pdf).

FAO (2015a): Food Outlook, Global Market Analysis, October 2015 (<http://www.fao.org/3/a-i5003e.pdf>).

FAO (2015b): FAO Food Price Index (<http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>).

Farmtal Online (2015), Landbrug og Fødevarer:

(<https://farmtalonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx>).

Food Culture (2015). Myter om æg preller af på unge. Food Culture 2015.

(http://www.foodculture.dk/Foedevarer/Sundhed/2015/Myter_om_aeg_preller_af_paa_unge.aspx#.Vm5kQk1gmAg)

Hansen, Jens (2001): Overskuds- og indkomstbegreber i regnskabsstatistikken for landbrug. Working Paper no. 9/2001, SJFI.

Kopenhagen Fur (2015): Auktionsrapporter

(http://www.kopenhagenfur.com/media/344310/sept_2015_avler_dk.pdf).

Landbrug & Fødevarer (2015a): Markedsvurdering for landbrugsproduktion

(<https://www.lf.dk/~media/lf/For%20medlemmer/LF%20Business/2015/14/Markedsvurdering%20September%202015.ashx>) samt bagvedliggende data.

Landbrug & Fødevarer (2015b): Eksporten af levende svin

(http://www.lf.dk/Tal_og_Analyser/Aktuelle_statistikker/Svin/Eksport_af_levende_svin.asp).

UN (2015): World Economic Situation and Prospects 2015, Update as of mid-2015

(http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_archive/2015wesp_myu_en.pdf).

USDA (2015): Livestock and Poultry: World Markets and Trade, October 2015

SEGES (2015): Vejledende grovfoderpriser for 2015, 2016 og 2017

(https://www.landbrugsinfo.dk/oekonomi/budgetkalkuler/sider/vejledendegrovfoderpriserfor2015,2016og2017erklar_9739.aspx).

Verdensbanken (2015). <http://www.worldbank.org/en/country>

2. Agro- og fødevareindustriens konjunkturer

Konjunkturerne og indtjeningen i den danske agro- og fødevareindustri er afhængige af en række faktorer i et komplekst samspil. Som eksempel medførte fjernelsen af mælkekvoter i EU i 2015, at konkurrencen, vækstpotentialet og volatiliteten (ustabiliteten) stiger for mejeriindustrien. Det samme vil sandsynligvis gøre sig gældende på sukkerområdet i de kommende år. Handelskonflikten over for Rusland fortsatte med at give store og akutte problemer for væsentlige dele af den danske agro- og fødevareindustri.

Trods disse ydre påvirkninger har indtjeningen og produktionen samlet set i den danske agro- og fødevareindustri været relativt stabile gennem de senere år men dog med betydelige forskelle fra branche til branche og fra virksomhed til virksomhed. Der er flere forklaringer på den relativt stabile indtjening og produktion:

Det skyldes for det første, at en stor del af industrien er andelsejet, og her vil en stor del af markedsusikkerheden og udsvingene i indtjeningen blive ført videre til andelshaverne, det vil sige landmændene. På den måde bliver andelsselskabernes indtjening relativt konstant fra år til år. I sektorer, hvor andelsejet dominerer, vil man derfor forvente en relativt stabil udvikling i indtjeningen – alt andet lige. Der har dog i 2015 været eksempler på, at andelsselskaber har fraveget deres hidtidige investerings- eller konsolideringsstrategi for at give deres trængte medlemmer en bedre afregningspris på deres produkter.

For det andet er efterspørgslen efter fødevarer relativt konstant og indkomstuafhængig. Fødevarer under ét er i vid udstrækning nødvendighedsvarer, som efterspørges næsten uafhængig af indkomster og priser. Konjunkturudviklingen spiller derfor en forholdsvis lille rolle for agro- og fødevareindustrien, og andre erhverv kan være langt hårdere ramt af dårlige konjunkturer.

For det trede har agro- og fødevarevirksomhederne i vid udstrækning gennemført besparelser og rationaliseringer, og investeringer er blevet udskudt. Dette har begrænset nedgangen i indtjeningen flere steder.

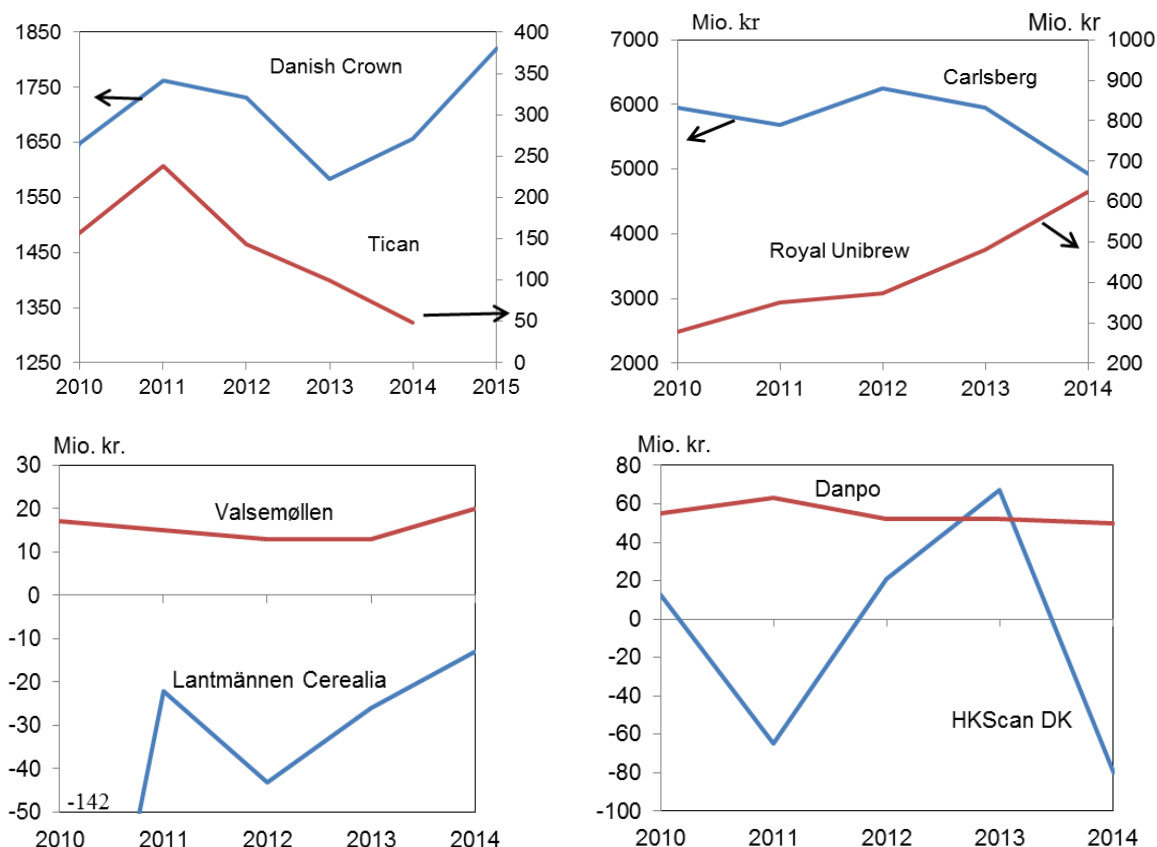
For det fjerde har sektoren øget egenkapitalen og soliditetsgraderne gennem de seneste år. Dermed er den økonomiske og finansielle robusthed styrket. Finanskrisen, skærpede krav fra bankerne samt stigende markedsustabilitet har været væsentlige årsager til den stigende egenkapitalopbygning.

For det femte har der også været en betydelig både national og international konsolidering i sektoren efter finanskrisens start. Den usikre økonomiske situation har medført, at adskillige virksomheder har været nødsaget til at lade sig opkøbe af – eller fusionere med – andre virksomheder. Dermed er der skabt grundlag for en yderligere strukturudvikling, udnyttelse af stordriftsfordele og effektivisering i branchen.

Den relativt stabile produktion og beskæftigelse i agro- og fødevareindustrien er ikke noget isoleret dansk fænomen. Det gælder generelt for EU under ét, at fødevareindustrien har en relativt stabil produktionsudvikling over tid ammenlignet med andre sektorer.

De betydelige forskelle i indtjeningsudvikling fra virksomhed til virksomhed i samme sektor ses eksemplificeret i figur 2.1.

Figur 2.1. Eksempler på forskelle i indtjeningsudvikling fra virksomhed til virksomhed fra 2010.

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af virksomhedernes årsregnskaber

Figuren viser, at udviklingen blandt de største virksomheder i både kød-, mel- og bryggerisektoren er gået i hver sin retning: Stor afhængighed af det russiske marked, dårlig produkt-sammensætning, ledelsesmæssige udfordringer, lav markedsvækst samt stort konkurrencepres er blandt de forklaringer, som virksomhederne har givet på deres negative indtjeningsudvikling.

Figuren indikerer også, at med så betydelige forskelle i indtjeningsudvikling i samme sektor, er de eksterne markedsforhold ikke de eneste årsager. Strategi, management, struktur med mere spiller også en væsentlig rolle.

2.1 Udviklingen i de enkelte sektorer

Dette afsnit indeholder nærmere analyser af de enkelte sektors økonomiske udvikling, konjunkturer og konkurrenceevne. Analyserne tager primært udgangspunkt i regnskabstal for udvalgte væsentlige virksomheder i sektorerne. Regnskabstallene omfatter virksomheder med betydelige aktiviteter, datterselskaber med mere i udlandet, hvorfor en væsentlig del af omsætningen og indtjeningen ikke direkte er koblet til de danske forhold.

Mejeriindustrien

Udviklingen i omsætning og resultat for udvalgte mejerier fremgår af tabel 2.1. Som det ses af tabellen, er Arla Foods langt det største mejeri, og målt i både omsætning og resultat er Arla Foods cirka 100 gange større end det næststørste mejeri. Arla Foods står for cirka 90 procent af mælkeindvejningen i Danmark.

Tabel 2.1. Omsætning og resultat for udvalgte danske mejerier (mio. kr.)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Omsætning								
Arla Foods	47.742	49.469	46.230	49.030	54.893	63.114	73.600	79.125
Thise Mejeri	359	504	496	500	541	580	725	864
Nørager Mejeri A/S	242	257	204	213	243	230	267	347
Naturmælk		206	209	227	216	217	242	249
Årets resultat efter skat								
Arla Foods	939	555	971	1.268	1.399	1.895	2.236	2.380
Thise Mejeri	10	16	8	13	6	16	20	21
Nørager Mejeri A/S	2	5	1	-7	2	3	3	5
Naturmælk	5	4	2	2	-2	6	3	1

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Tabellen viser, at Arlas omsætning og indtjening voksede betydeligt i 2014. Årets omsætning blev 79 mia. kr. sammenlignet med 74 mia. kr. i 2013, svarende til omsætningsvækst på cirka otte procent mod 17 procent i 2013. Omsætningsvæksten blev især skabt gennem en organisk vækst, som blev på 6,7 procent i 2014. En fusion med det belgiske andelsselskab, EGM Walhorn, bidrog dog også til den langsigtede omsætningsvækst.

Arlas resultat for 2014 blev 0,3 milliarder euro (2,4 mia. kr.), svarende til det fastsatte mål på tre procent af den samlede omsætning. Arla-indtjeningen (den værdi, Arla har skabt for hver kilo mælk leveret af ejerne) på 3,11 kr. er den højeste i selskabets historie.

Omsætningsvæksten fortsatte ikke ind i 2015, idet der i 1. halvår af 2015 var en omsætningsnedgang på 3,8 procent i forhold til samme periode i 2014 jf. tabel 2.2.

Tabel 2.2. Nøgletal for Arla Foods Foods' udvikling i 1. halvår

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Omsætning, mio. kr.	22.324	23.754	26.663	29.911	35.721	39.774	38.196
Resultat, mio. kr.	263	697	612	513	1.048	1.120	865
Balance, mio. kr.	30.193	30.603	32.569	38.319	44.678	48.621	50.504
Soliditet (%)	28	29	29	24	25	26	30
Arla-indtjening pr. kg.							
Andelshavermælk	2,03	2,37	2,71	2,64	2,87	3,30	2,52

Kilde: Årsregnskaber fra Arla Foods

Som det ses af tabellen, har kraftige fald i de globale mælkepriser ramt Arla Foods hårdt. Selskabet omsætning og indtjening faldt i første halvår af 2015 i forhold til samme periode sidste år. Arlas resultat i første halvår i år udgjorde kun 2,3 procent af selskabets omsætning, men det forventes at stige i andet halvår.

For at hjælpe mælkeproducenterne, som er ramt af lave afregningspriser, har Arla således accepteret et lavere nettoresultat på mellem 2,7 og 3,0 procent af omsætningen i 2015. Det skal frigive mere af resultatet til løbende at understøtte den månedlige afregningspris. Med beslutningen om at sænke målet for mejeriselskabets resultat afviger man i Arla et mål om, at nettooverskuddet hvert år skal ligge på tre procent af omsætningen. Dette ekstraordinære tiltag vil gå lidt ud over konsolideringen i selskabet. Soliditetsgraden ligger dog stabilt og relativt højt.

Omsætningen ventes i 2015 at nå 76-77 milliarder kr..

I 2015 oprettede Arla sammen med mejerikoncernen Juhayna et fælles selskab, der skal markedsføre og sælge Arlas produkter i hele Egypten. Den lokale partner ejer 51 procent af det nye joint venture selskab, mens Arla ejer 49 procent. Til gengæld skal Arla varetage den daglige ledelse af virksomheden, der skal markedsføre og sælge Arlas produkter.

Arla fortsætter sin ekspansion i Afrika med to nye joint ventures i Nigeria og Senegal indgået i 2015. Tiltaget er en del af Arlas strategi om at udvikle nye markeder uden for EU for at sikre, at Arla kan skabe så meget værdi som muligt på baggrund af andelshavernes mælk. Arlas mål er at øge sin årlige omsætning fra omtrent 90 mio. EUR til cirka 460 mio. EUR i området syd for Sahara i 2020. Det skal i første omgang ske gennem salg af pulvermælk og konsummælk.

På grund af det meget ustabile internationale mælkemarked har Arla ikke offentliggjort forventninger til mælkeprisen i 2015. Arla forventer dog at klare sig bedre end konkurrenterne i gennemsnit og forventer at ligge på et indeks 103-105. Der forventes en stigning i mælkemængden og en mængdedrevet omsætningsstigning på 3-5 procent.

Danmarks næststørste mejeri, Thise Mejeri, havde i 2014 en vækst i omsætningen til 864 mio. kr. mod 724 mio. kr. i 2013. Årets resultat steg med otte procent fra 19,9 mio. kr. til 21,4 mio. kr. Der

er således sket en markant forbedring af selskabets økonomi i de seneste 3-4 år. I samme periode er soliditetsgraden mere end fordoblet. Soliditetsgraden er i 2014 på 21,5 procent, hvilket dog stadig må siges at være lavt.

Mejeriets klart forbedrede indtjening skyldes et sammenspil af totalt set bedre markedsprismæssige forhold, en øget forædlingsgrad og effektivisering i produktionen.

Thise udtrykte i foråret 2015 positive forventninger til det kommende år. Der vil være fokus på øget markedsværdiopbygning, og på en øget evne til indtjening og konsolidering, mens man samtidig også vil sikre konkurrencedygtigheden på mælkeprisen. Mens mælkeprisen til landmændene gennem flere år har ligget under den tilsvarende pris hos Arla – hvilket også medførte en nedgang i både mælkeleverancer og medlemmer – vurderer Thise nu, at både afregning og indtjening pr. liter mælk nu ligger højere end hos Arla. De positive forventninger til det kommende år har baggrund i, at Thise gennem flere år har haft strategiske alliancer i blandt andet detailhandelen. Thise forventer et stigende salg og aktivitet på hjemmemarkedet. Der forventes en stigende eksport på de vesteuropæiske nærmarkeder, og det vurderes også, at eksporten til Kina bliver stadig mere interessant.

Thise foretog i 2015 et strategisk skifte ved nu også at være involveret i kødproduktion. Under mærket 'Thise & Ko' vil selskabet kunne levere økologisk oksekød til Coops butikker. Det sker i et strategisk partnerskab med Coop, hvor der garanteres både leverancer og priser.

Nørager Mejeri, som er ejet af Nordex Food, havde i 2014 en stigende omsætning i forhold til 2013. Omsætningen steg med ni procent til 347 mio. kr., og resultatet blev på knap fem mio. kr. Ledelsen karakteriserer årets resultat som tilfredsstillende og bedre end forventet, og der forventes et positivt resultat i det kommende år. Nørager Mejeri modtager mælk fra Rørbæk Andelsmejeri på kontraktbasis.

Det sønderjyske andelsselskab, Naturmælk, øgede sine mælkeleverancer i 2015. Selskabet udvidede for første gang råvarebasen og rykkede til Fyn, og selskabet noterer nu at have 80 procent af den økologiske produktion af mælk på Fyn. Naturmælk har derudover etableret et samarbejde med Meyer-Løgismoses fynske mejeri. Generelt arbejder Naturmælk meget med at få nogle strategiske samarbejdspartnere, som kan sikre selskabets fortsatte udvikling.

Kødindustrien

Kødindustrien er meget koncentreret med 1-2 store virksomheder, som står for langt størstedelen af omsætningen. Danish Crown er langt den største aktør i denne sektor, idet virksomheden står for cirka 90 procent af de danske svineslagtninger og 60 procent af de danske kreaturslagtninger. Danish Crowns resultat har gennem en årrække været meget stabilt trods et meget volatilt internationalt svinekødsmarked jf. tabel 2.3.

Tabel 2.3. Omsætning og resultat for virksomheder inden for den danske kød- industri (mio. kr.)

Omsætning	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Svineslagterier										
Danish Crown*	48.534	44.346	46.972	44.757	45.211	51.754	56.462	58.164	58.029	59.556
TiCan*	3.036	3.706	4.241	3.705	4.001	4.376	4.687	5.051	5.158	
S B pork A/S	329	390	764	891	1.087	1.311	1.550	1.940	2.037	
Fjerkræslagterier										
HK Scan Denmark**	1.364	1.514	1.708	1.579	1.625	1.637	1.509	1.625	1.482	
Danpo A/S	1.031	1.112	1.255	1.279	1.472	1.583	1.771	1.784	1.813	
Øvrig kødindustri										
Skare Meat Packers*	850	856	971	973	1.076	1.037	1.078	1.105	1.125	
Sthryn's	553	590	640	624	625	612	540	571	570	
Atria Danmark	252	260	280			291	312	356	357	
Årets resultat	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Svineslagterier										
Danish Crown	1.232	1.230	997	1.164	1.648	1.762	1.732	1.583	1.656	1.821
Tican	142	88	75	89	157	238	143	100	49	
S B pork A/S	7	-17	0	0	-38	-77	-30	-24	8	
Fjerkræslagterier										
HK Scan Denmark**	-47	17	23	-16	13	-65	21	67	-80	
Danpo A/S	-258	-41	29	-35	55	63	52	52	50	
Øvrig kødindustri										
Skare Meat Packers*	11	8	14	17	4	-18	-16	7	7	
Sthryns	34	28	19	23	22	5	5	21	29	
Atria Danmark	23	34	25	26	28	22	18	21	21	

*Driftsår, hvor 2010=2009/10 etc.

**Driftsår frem til 2010. Tidligere Rose Poultry A/S

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Tabel 2.4 viser udviklingen i centrale økonomiske nøgletal for Danish Crown-koncernen i perioden 2005/06-2014/15.

Tabel 2.4. Centrale nøgletal for Danish Crown koncernen

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Nettoomsætning, mio. kr.	46.972	44.757	45.211	51.754	56.462	58.164	58.029	59.556
Resultat af primær drift, mio. kr.	1.816	1.730	1.857	2.029	2.005	2.018	1.995	2.403
Årets resultat, mio. kr.	997	1.164	1.648	1.762	1.732	1.583	1.656	1.821
Balance, mio. kr.	23.336	21.306	22.615	23.953	25.522	24.725	27.015	26.775
Egenkapital, mio. kr.	4.091	3.940	5.101	5.391	5.797	5.962	6.423	7.172
Soliditetsgrad, procent *	21,8	23,2	27,0	26,9	24,7	26,2	23,8	26,8
Andelshaverleverancer, mio. kg.	1.559	1.402	1.377	1.450	1.373	1.324	1.317	1.330
Samlet restbetaling, mio. kr.	945	981	1.316	1.394	1.274	1.229	1.218	1.425
Antal andelshavere	12.152	10.685	9.847	9.577	9.031	8.552	8.278	8.020
Ansatte medarbejdere, ultimo	26.652	24.274	23.305	23.557	23.582	22.676	25.984	25.792

*Eksklusiv ansvarlige lån

Kilde: Årsregnskaber fra Danish Crown

Danish Crown kom ud af regnskabsåret 2014/15 med en omsætning på 59,6 mia. kr. mod 58 mia. kr. sidste år – og med et overskud på 1.821 mio. kr. mod 1.656 mio. kr. sidste år. Af årets overskud udbetales samlet 1.538 mio. kr. til selskabets andelshavere. Udbetalingen til landmændene består af dels en restbetaling på 1,218 mia. kr., dels 113 mio. kr., som indsættes på personlig konti. Pengene

bliver stående i Danish Crown, så længe landmændene er andelshavere. Derefter udbetales de over ti år, forudsat at selskabet fortsat konsoliderer et tilsvarende beløb på de personlige konti.

De personlige konti tæller fortsat med i Danish Crowns egenkapital, og dermed konsoliderer Danish Crown 226 mio. kr. af årets resultat. Den stigende egenkapital sammen med en slanket balance har betydet, at soliditeten er steget fra 23,8 procent til 26,8 procent.

Danish Crown noterer selv, at en stigende soliditet er vigtig for at kunne opnå en lavere rente. Det tilføjes, at tidligere kunne andelsselskaberne henvise til, at andelshaverne var stødpude, hvis der var økonomiske problemer – og slap dermed med et lavere krav til soliditet. I de senere år har der været en kraftig tendens til, at andelsselskaberne bliver vurderet på linje med aktieselskaber, hvor investorer, banker og andre långivere klart udtrykker en forventning til en soliditet i omegnen af 30-40 procent. Danish Crown har en soliditet på omkring 30 procent som målsætning.

Danish Crown overtog i 2015 majoriteten i det svenske slagteri Dalsjöfors. Det skete via datterselskabet, KLS Ugglarps, og det vil i regnskabsåret 2015-16 øge Danish Crowns omsætning med cirka en mia. kr..

Danish Crown og det tyske andelsselskab Westfleisch etablerede i 2015 det 50-50 ejede joint venture Westcrown, hvor de to virksomheder samarbejder om udbening og salg af so-kød. Ved at indgå i samarbejdet skærer Danish Crown et mellemlidende væk, hvorved omkostningerne reduceres. Samtidig øges råvaregrundlaget, og markedsmagten øges via et større volumen. Westfleisch er Tysklands 3. største slagteri. Det nye selskab vil investere i en udbeningsfabrik nær den hollandsk/tyske grænse. Her har Westfleisch allerede i dag en fabrik, og det er den, der skal opgraderes og udvides, så den får kapacitet til at udbene de mange søer fra Danish Crown.

Danish Crown har hidtil solgt en stor del af slagtede søer til videre forarbejdning hos tyske Westfleisch, mens Danish Crown-selskabet Scan-Hide har opkøbt store mængder kreaturhuder i den modsatte retning. Westfleisch har en mindre ejerandel i Scan-Hide.

Danish Crown forventer ikke prisstigninger på selskabets produkter i det kommende år. Omsætningen forventes at stige, men det skyldes udelukkende organisk vækst samt vækst de allerede kendte opkøb og samarbejder.

Tican havde haft et økonomisk hårdt år i 2013/14. Resultat blev 49 mio. kr. mod 100 mio. kr. året før. Det mindre overskud blev forklaret med den russiske embargo, som startede tilbage i januar 2014. Det blev vurderet, at den manglende eksport hertil samt omkostninger i forbindelse med lukningen belastede regnskabet med mere end 50 mio. kr..

Driftsresultatet blev samlet set betragtet som ikke-tilfredsstillende. Generalforsamlingen godkendte, at selskabet sikrede en efterbetaling på niveau med Danish Crown ved at tære på egenkapitalen. Det

betød blandt andet, at selskabets soliditetsgrad faldt fra 36 procent til 29 procent. Markedssituationen forblev ugunstig ind i regnskabsåret 2014/15. I slutningen af 2014 orienterede formanden om, at „projekt ejerstruktur går ind i sin sidste fase, og vi regner med at have en ny partner på plads i første halvdel af 2015, en partner som kan sikre tilstrækkelig finansiering, minimering af risiko og ikke mindst øget vækst og indtjening.“

Danish Crown og Tican annoncerede i starten af 2015, at de to selskaber ville fusionere. Beslutningen var truffet i forlængelse af, at Tican igennem længere tid havde arbejdet på at finde en økonomisk samarbejdspartner – foranlediget af de økonomiske problemer. Tican vurderede, at denne løsning både ville give Tican en fremtid og sikre deres ejeres fortsatte engagement i værdiskabelsen i den danske fødevareklynge. Det var oprindeligt ikke forventet, at Danish Crown ville være en mulig partner, men man vurderede, at denne fusion ville være den foretrukne løsning for Ticans andelshavere.

Fra Danish Crowns side var vurderingen, at der kunne opnås gunstige synergier ved en fusion.

Planen var, at Ticans andelshavere skulle indgå på lige fod med Danish Crowns andelshavere i det fælles selskab. Der ville i løbet af de første to år ske en udligning i forskel på egenkapital og indtjeningsniveau imellem de to selskaber.

Fusionen af de to selskaber var betinget af godkendelse i dels de to selskabers ejerkreds, dels af de relevante konkurrencemyndigheder. I ejerkredsen var der stor opbakning til fusionsforslaget: Blandt Ticans ejere sagde 91 procent ja til fusionen, mens Danish Crowns repræsentantskab sagde enstemmigt ja med 100 procent for. EU Kommissionen meddelte relativt hurtigt, at fusionen ikke ville forhindre effektiv konkurrence uden for Danmark, og dermed godkendte den fusionen for delen, der vedrører lande uden for Danmark. Derimod vurderede man, at konkurrencen i Danmark kunne blive påvirket, og derfor bad man den danske Konkurrence- og Forbrugerstyrelse om at undersøge fusionen i forhold til dansk lovgivning.

Sagen endte i slutningen af oktober med, at Danish Crown og de danske konkurrencemyndigheder ikke kunne nå til enighed om de betingelser, som var nødvendige for at få godkendt fusionen. Efter syv måneders intens sagsbehandling vurderede Danish Crown, at omkostningerne forbundet med at opfylde konkurrencemyndighedernes betingelser ville være større end de synergigevinster, som kunne opnås ved fusionen. På den baggrund blev fusionen aflyst. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen informerede om, at de havde foreløbige betænkeligheder ved de konkurrencemæssige effekter af fusionen, og at den ville hæmme konkurrencen i Danmark.

Umiddelbart herefter meddelte Tican, at andelsselskabet Tican amba har indgået en rammeaftale om overdragelse af aktiekapitalen i Tican A/S til den tyske fødevarekoncern Tönnies. Man forventede en godkendelse af EU's konkurrencemyndigheder inden årets udgang. Tican sikrede på den

måde andelshaverne en konkurrencedygtig restbetaling for 2014/15 samt deres indestående på a-konti. Endvidere forventedes det, at aftalen med Tonnies giver de hidtidige leverandører en konkurrencedygtig afregningspris på svin fremover.

Tönnies var allerede etableret i Danmark, idet det ejer SB Pork A/S (tidligere Slagteriet Brørup A/S), som gennem de senere år er blevet en stadigt vigtigere aktør på det danske marked.

Med knap 1,6 mio. slagtede svin i 2014 var aktivitetsniveauet i SB Pork 7,5 procent højere end i året før. Omsætningen steg med fem procent til i alt 2,0 mia. kr.. Resultatet blev et overskud på 8,3 mio. kr. efter et akkumuleret underskud på 169 mio. kr. gennem de forrige fire år. Årets resultat betegnes som tilfredsstillende og i overensstemmelse med forventningerne.

Selskabet har øget kapaciteten, således at det nu er muligt at slagte op til 36.000 svin pr. uge.

Som det blev vist i tabel 2.3, har svineslagterierne generelt en mere stabil udvikling i omsætning og indtjening end fjerkræslagterierne. Efter flere år med meget svingende økonomiske resultater ser dele af fjerkræslagterisektoren dog ud til at være kommet ind i en lidt mere stabil udvikling.

HKScan Denmark (tidligere Rose Poultry) blev i 2010 solgt til den finske koncern HK Scan. HK Scan er blandt Europas ti største kødselskaber og har finske og svenske landmænd som hovedaktionærer. HKScan Denmark fik i 2012 vendt et underskud på 65 mio. kr. året før til et overskud på 21 mio. kr. Den positive udvikling fortsatte i 2013, hvor overskuddet steg til 67 mio. kr. Resultatet blev betegnet som tilfredsstillende.

Efterfølgende har udviklingen været negativ, og selskabet har været hårdt ramt af ruslandkrisen. I 2014 blev resultatet efter skat et minus på 87 mio. kr., og omsætningen gik tilbage med 150 mio. kr.. Resultatudviklingen betegnes som utilfredsstillende og forklares med en hård konkurrence på hovedmarkederne. Som konsekvens af den faldende omsætning har virksomheden igangsat en række nye initiativer med henblik på restrukturering af virksomheden. Dette indebærer blandt andet lukninger og centralisering. Trods det store underskud i 2014 har selskabet stadig en soliditetsgrad på omkring 30 procent.

Det er bemærkelsesværdigt, at netop den danske del af koncernen volder betydelige vanskeligheder, og i 2. kvartal af 2015 udviklede alle områder sig positivt, undtagen i Danmark.

HK Scan Group er i gang med en turn-around, og der forventes stadig en bedre indtjening i 2015 end i 2014. I Danmark er man i fuld gang med omstruktureringer og centraliseringer. Samtidig skal færre frosne kyllinger øge indtjeningen, idet man bemærker, at mens prispresset fortsat er stort i markedet for frosne kyllinger, er der positive strømninger i markedet for ferske kyllinger.

Det andet store fjerkræslagteri er Danpo (tidligere: Lantmännen Danpo). Danpo havde i 2014 en omsætning på 1,8 mia. kr., hvilket var en lille stigning på 1,9 procent. Årets resultat blev på 50 mio. kr. mod 52 mio. kr. året før.

Danpo har tidligere tilbudt en økonomisk hjælpepakke til landmænd, der ville bygge nye kyllingehuse. Denne støtte blev stoppet i 2014, fordi slagteriet havde fået et optimalt niveau for slagtninger. Selskabet forventer dog fortsat vækst fremover, og målsætningen er at forøge slagtningerne fra de nuværende cirka 52 mio. kyllinger om året til cirka 55 mio. Der foretages løbende effektiviseringer og optimeringer med hensyn til at udnytte kapaciteten fuldt ud.

I 2013 blev Danpo, svenske Kronfågel og norske Cardinal Foods slået sammen til én stor nordisk koncern inden for fjerkræsektoren. Det nye selskab, Scandi Standard, blev dannet af CapVest Equity Partner og Lantmännen, og det blev et nyt førende selskab på kyllingemarkedet med en årlig omsætning på cirka fem milliarder kr.. I sommeren 2014 blev selskabet børsnoteret på fondsbørsen i Stockholm. Knap halvdelen af samtlige aktier i selskabet blev i den forbindelse sendt i udbud.

Scandi Standard opererer på tværs af de skandinaviske lande, og det danske marked er koncernens største målt i omsætning efterfulgt af Sverige. I 2015 var det netop Danmark og Sverige, som var med til at trække driftsresultatet op. Nettoresultatet for de første tre kvartaler af 2015 blev cirka 110 mio. kr..

De øvrige virksomheder i kødindustrien har især fokus på forædling, og der er ikke på samme måde en vertikal integration tilbage til landmands-leddet.

Skare Meat Packers fik i 2013/14 et overskud på 6 mio. kr. svarende til niveauet året før. Resultatet betegnes som tilfredsstillende under hensyn til de markeds- og geopolitiske forhold. Selskabet har tidligere redegjort for markeds- og konkurrencevilkårene, som vedvarende er kendetegnet ved stigende råvarepriser, som selskabet ikke i tilstrækkelig grad har kunnet overføre til salgspriserne. Dette skyldes primært den konkurrencemæssige situation men også på grund af kundesalgsaftaler med faste salgspriser samt store indkøringsomkostninger ved nye kunder.

Selskabet forventer dog at kunne øge indtjeningen fremover i takt med, at matchet mellem indkøbspriser og salgspriser normaliseres. Endvidere forventes indtjeningen forbedret som følge af fortsatte rationaliseringer.

Stryhns havde i 2014 en næsten uændret omsætning på 570 mio. kr., mens overskuddet steg fra 21 mio. kr. til 29 mio. kr.. Overskuddet er således steget med 24 mio. kr. siden 2012. Den bedre indtjening skyldes blandt andet store besparelser på indkøb, som virksomheden har lagt ud til hele Europa med udbud hver måned. Dertil kommer udnyttelse af synergier ved centralisering, investeringer i ny teknologi og reducerede lønomkostninger. De reducerede lønomkostninger skyldtes blandt andet, at

fabriksarbejderne på pølsefabrikken på Langeland i 2012 måtte gå ti procent ned i løn. En del af pengene investerede Stryhns i nye maskiner, marketing og distribution.

Stryhns har som mål at nå en omsætning på en milliard kroner og samtidig være lønsom, så der er ressourcer til at udvikle mærkevarer. Såfremt omsætningsmålet skal nås inden for en overskuelig fremtid, vil yderligere opkøb være nødvendige. Relevante opkøbsmål er virksomheder med mærkevarer, som har stærke positioner, og som har en høj effektivitet.

Pr. 1. januar 2015 overtog Stryhns 80 procent af aktierne i Royal Leverpostej A/S, og senere på året blev Hafnia Food opkøbt.

I 2015 lukkede Stryhns sin fabrik i Sydsverige, flyttede al produktion til Danmark og investerede i produktionsanlæg på fabrikken i Roskilde. Baggrunden var en forventning om at opnå en større effektivitet og bedre muligheder for produktudvikling ved at samle aktiviteterne på ét sted.

Stryhns A/S blev dannet ved en fusion i 2008 mellem Stryhns A/S og Graasten Salater. Stryhns A/S er et selskab i den norske AGRA-koncern.

Atria Danmark (ændrede navn fra 3-stjernet i 2015) producerer og sælger charcuterivarer og havde i 2014 en omsætning på 357 mio. kr. og et overskud efter skat på 21 mio. kr. Dette svarer til niveauet året før, og det betegnes af selskabet som tilfredsstillende. Det danske marked i 2013 blev betegnet som hårdt og konkurrencepræget og med en stigende discount-markedsandel.

Selskabet budgetterer i 2015 med et resultat under niveauet for 2013 og 2014.

I 2015 blev Aalbæk Specialiteter opkøbt, og på den måde har man fået et bredere sortiment inden for pålæg. Atria Danmark har et klart mål om at vokse sig større både i Danmark og i udlandet.

Atria Danmark er en del af den finske koncern, Atria Plc. Atria Plc er noteret på børsen i Helsingfors.

Drikkevareindustrien

Drikkevareindustrien domineres af bryggerierne, hvor Carlsberg er langt den største virksomhed.

Tabel 2.5. Omsætning og resultat for danske bryggerivirksomheder (mio. kr.)

Netto omsætning	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Carlsberg	39.047	41.083	44.750	59.944	59.382	60.054	63.561	66.468	66.350	64.506	
Royal Unibrew	3.191	3.439	3.882	4.179	3.816	3.775	3.431	3.430	4.481	6.065	
Harboes											
Bryggeri A/S*	1.452	1.361	1.383	1.371	1.545	1.525	1.321	1.411	1.344	1.420	1.371
Resultat											
Carlsberg	1.371	2.171	2.596	3.193	4.167	5.960	5.692	6.245	5.949	4.938	
Royal Unibrew	221	228	152	484	47	278	351	373	480	624	
Harboes											
Bryggeri A/S*	86	66	57	20	26	43	51	39	3	11	24

*Driftsregnskab

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Carlsberg omsatte for 64,5 mia. kroner i 2014, hvilket var næsten uændret i forhold til året før. Årsresultatet blev et overskud på knap 4,9 milliarder kroner, hvilket var et fald på 1 mia. kr. i forhold til året før.

Carlsberg understreger, at markederne i Østeuropa og især i Rusland har været ekstremt vanskelige på grund af dårlige økonomiske konjunkturer, faldende forbrug samt valutakursændringer. Alene i 2014 faldt ølforbruget med syv procent i Rusland, hvor Carlsberg har en markedsandel på godt 35 procent.

Derimod er udviklingen i Asien mere positiv. Afsætning og indtjening er stigende, og der er stigende markedsandele de fleste steder.

I oktober fjernede supermarkeds kæden Tesco øl fra Carlsberg fra hylderne i deres britiske supermarkeder. Kun i Tescos 200 største butikker kan man findes udvalgte Carlsberg-øl, mens det i de resterende mere end 2.800 Tesco-butikker slet ikke vil være muligt at finde Carlsberg-øl. Carlsberg har en markedsandel på knap 15 procent i Storbritannien og investerer betydelige midler i brandmarkedsføring, hvorfor Tescos beslutning i sagens natur er alvorlig.

I de første ni måneder af 2015 faldt Carlsbergs omsætning i Østeuropa inklusiv Rusland fra 11,6 til 8,6 mia. kr., mens den tilsvarende steg i Asien fra 9,5 mia. kr. til 12,2 mia. kr. Dermed er Asien nu et vigtigere marked for Carlsberg end Østeuropa inklusiv Rusland. I perioden faldt Carlsbergs resultat før særlige poster marginalt i forhold til samme periode året før. I de sidste tre måneder var der dog en forbedring.

I forbindelse med fremlæggelsen af regnskab for tredje kvartal 2015 præsenterede Carlsberg en restrukturierungsplan, Funding the Journey, som blandt andet indebærer, at der skal fjernes 2.000 stillinger, hvilket svarer til omkring 15 procent af den samlede arbejdsstyrke. 1.300 af fyringerne skal ske i Asien. Funding the Journey omfatter nedskrivninger og restrukturierungsomkostninger i løbet af 2015-2017 på 10 mia. kr., af hvilke cirka 8,5 mia. kr. vil blive udgiftsført i 2015.

Planen skal medføre en årlig forbedring af overskuddet på mellem 1,5 og 2 mia. kr., og det skal ske fra 2018. Størstedelen af besparelserne vil være at finde i 2017. I fondsbørs-meddelelsen fremgår det, at Carlsberg er på vej med en ny syvårig strategi, der vil blive fremlagt i forbindelse med aflæggelsen af regnskabet for første kvartal af 2016.

Verdens største bryggeri, AB-Inbev, købte i 2015 verdens næststørste bryggeri, Sabmiller. Købet er betinget af konkurrencemyndighedernes godkendelse, og det vil kræve frasalg af visse aktiviteter og selskaber. Carlsberg kunne være en oplagt køber hertil, men dels er Carlsberg midt i en krævende restruktureringsproces, dels kan det være svært at skaffe kapital til større opkøb på grund af selskabets aktuelle økonomiske situation.

Tabel 2.6. Økonomiske nøgletal for Carlsberg for de første 9 mdr. 2010 - 2015 (mio. kr.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total salgsvolumen						
Øl (mio. hl.)	106,9	108,9	109,7	108,4	105,3	150,3
Øvrige drikkevarer (mio. hl.)	17,2	16,9	16,7	16,4	17,4	17,8
Resultatopgørelse						
Nettoomsætning	46.655	48.708	50.698	49.181	50.178	50.698
Resultat af primær drift før særlige poster	9.149	7.982	7.641	7.419	7.444	7.048
Finansielle poster, netto	-1.542	-1.528	-1.320	-1.048	-1.013	-1.137
Resultat før skat	7.499	7.260	7.712	6.198	6.213	-2.090
Koncernresultat	5.557	5.694	5.936	4.698	4.660	-2.665

Anm. Resultaterne efter særlige poster er påvirket af ekstraordinære nedskrivninger på cirka 8 mia. kr. på det russiske ølbrand Baltika og i Kina

Kilde: Årsregnskaber fra Carlsberg

Danmarks og Nordens næststørste bryggeri, Royal Unibrew, forbedrede sit resultat yderligere i 2014. Omsætningen steg fra 4,6 til 6,1 mia. kr., og årets resultat steg fra 480 mio. kr. til 624 mio. kr. – en stigning på 30 procent. Dermed har der været seks år i træk med stor stigning i resultatet efter det store underskud i 2008.

Efter selskabets økonomiske krise i 2008 har det fulgt en strategi som en regional bryggerivirksomhed med stærke lokale brands.

I 2013 købte Unibrew den finske drikkevarevirksomhed Hartwell, hvorved Unibrew udbyggede sin position som den næststørste bryggerigruppe i Norden og Baltikum. Integrationen af Hartwall i Unibrew er forløbet positivt, og det markante løft i indtjening og cash flow kan i høj grad tilskrives købet af Hartwall. Også øvrige dele af virksomheden har bidraget til den positive udvikling i selskabet.

Den positive udvikling har blandt andet betydet, at egenkapitalen er fordoblet siden 2012, og at soliditetsgraden – trods en betydelig vækst – ligger relativt højt på 40 procent.

Unibrew fremhæver, at virksomhedsopkøb er en del af strategien, og at man nøje følger og overvejer eventuelle muligheder for opkøb, der kan skabe merværdi for ejerne. Det understreges dog, at der igennem de sidste 25 år sket en betydelig branchekoncentration i Europa, hvorfor sandsynligheden for attraktive opkøbsmuligheder ikke er høj. AB-Inbevs nødvendige frasalg på grund af fusionen med SabMiller kan dog give nye opkøbsmuligheder for Unibrew.

I de første ni måneder af 2015 faldt nettoomsætningen med to procent, mens indtjeningen blev forbedret. Samtidig blev forventningerne til indtjeningen i hele 2015 opjusteret, mens omsætningen forventes at være uændret.

Harboes Bryggeri havde i 2014/15 et fald i nettoomsætningen på godt tre procent til 1,4 mia. kr., mens resultatet steg fra 11 mio. kr. til 24 mio. kr. Indtjeningen blev således igen forbedret efter et meget dårligt resultat i 2012/13.

Den forbedrede indtjening forklares med effekten af de senere års investeringer i effektivitet og energioptimering men også med, at fortsat vækst i salget af egne varemærker bidrager til øget indtjening. Det er bemærkelsesværdigt, at selskabet har formået at udnytte disse fordele ved egne mærkevarer i både Asien og Afrika, når der samtidig er en generel udvikling i retning af flere private labels og mere discount.

For 2015/16 forventes det, at resultat før skat vil stige fra 33 mio. kr. til 35-45 mio. kr., og der forventes også en stigende omsætning.

Brød-, mel- og kagesektoren

Lantmännen Unibake DK, der især producerer frostbrød, fast food-produkter og bake off (forhævede frosne brødprodukter), har i de senere år gennemgået betydelige strukturelle forandringer, lukninger og sammenlægninger. 2014 har været præget af flytning af tonnager fra Danmark til søsterselskaber inden for koncernen. Denne flytning forklarer hovedparten af selskabets omsætningsnedgang, som udgjorde 888 mio. kr. i 2014 mod 911 mio. kr. året før.

Årets resultat blev et underskud på 13 mio. kr., mod et underskud på 28 mio. kr. året før, og gennem de seneste seks år er der således akkumuleret underskud på cirka 165 mio. kr. Ledelsen ser meget positivt på resultatfremgangen i forhold til 2013, omend resultatet 2014 isoleret set fortsat ikke er tilfredsstillende.

Tabel 2.7. Omsætning og resultat for virksomheder i den danske brødsektor (mio. kr.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nettoomsætning									
Brød									
Lantmännen Unibake DK ¹	1.259	1.376	1.520	1.409	1.273	1.157	926	911	888
Lantmännen Schulstad ²	982	1.033	1.087	1.013	918	916	896	884	963
Kohberg Brød	820	868	988	833	807	867	836	1008	997
Mel									
Lantmännen Cerealia	623	808	1034	837	783	902	866	840	752
Valsemøllen	319	420	559	451	428	533	519	527	511
Kager m.m.									
Kelsen Group	898	835	847	755	882	989	1051	442	870
Bisca A/S	711	715	533	523	508	513	496	502	436
Dan Cake	396	436	514	531	581	630	620	642	722
Resultat efter skat									
Brød									
Lantmännen Unibake DK ¹	73	52	-31	-4	-20	-49	-21	-28	-13
Lantmännen Schulstad	31	28	2	32	31	-12	48	-1	27
Kohberg Brød ²	18	33	29	26	33	3	-4	24	9
Mel									
Lantmännen Cerealia	5	-5	-1	-11	-142	-22	-43	-26	-13
Valsemøllen	5	8	12	14	17	15	13	13	20
Kager m.m.									
Kelsen Group	-31	-12	12	23	54	71	74	23	140
Bisca A/S ³	-32	-9	5	20	12	-12	10	20	19
Dan Cake	11	17	22	29	29	20	9	13	30

1) Tallene for 2011 er ikke direkte sammenlignelig med foregående år på grund af omstrukturering af selskabet

2) Kohberg Brød A/S, Kohberg Bakery Group A/S og Kohberg Foodservice A/S, blev fusioneret i 2013. Tallene for 2012 og 2013 er derfor ikke direkte sammenlignelige med tal før 2012.

3) Databrud mellem 2007 og 2008

Kilde: Årsregnskaber fra virksomhederne

Udviklingen forklares med den fortsatte internationale afmatning og stærkt prispres fra selskabets kunder, der selv opererer i et konkurrencepræget marked.

Det noteres også, at på såvel de danske som de internationale markeder er den konkurrencemæssige situation præget af stor fokus på pris samt ønske om udvikling af private label-produkter, hvilket lægger pres på indtjeningen. Det danske marked har udviklet sig negativt, og der sker en stor forskydning fra mærkevarer til private labels.

Konkurrencesituationen forventes at være uændret i 2015 i såvel Danmark som på det internationale marked, der i begge tilfælde fortsat præges af overkapacitet og stort prispres. Selskabet vil i løbet af 2015 investere i vækst og udbygning af den eksisterende markedsandel inden for in-store og food service.

Lantmännen Schulstad, som er en af de største producenter af frisk brød i Danmark, havde i 2014 en omsætning på 863 mio. kr., svarende til en nedgang på cirka 2,5 procent. Den faldende omsæt-

ning skyldes blandt andet forskydning fra mærkevareprodukter til private labels. Det totale marked skønnes være faldet med tre procent i samme periode. Årets resultat blev på 27 mio. kr. mod -1 mio. kr. året før, og resultatet betragtes af ledelsen som tilfredsstillende.

Selskabet begrundet udviklingen med, at en fortsat større andel af friskbrød handles i discount, og ligeledes sælges en fortsat større andel som private label. Dertil kommer, at markedsvæksten er negativ, og at en stigende mængde sælges som instore tilbud i detailhandelsbutikkerne. Det vurderes, at konkurrencesituationen inden for detailhandlen øger prispresset i markedet.

I 2015 forventes der en stagnerende til faldende omsætning som følge af en fortsat øget konkurrence, fortsat forskydning fra mærkevarer til private labels og overkapacitet i markedet. Det er selskabets målsætning at forblive en vigtig spiller i kundernes valg af private label-leverandør, men samtidig er det virksomhedens ambition fortsat at udvikle det danske friskbrødsmarked.

Kohberg Bakery Group A/S havde i 2014 en lille omsætningsnedgang men nåede en omsætning på knap en mia. kr. Nedgangen forklares med et generelt faldende marked for selskabets traditionelle produktkategorier.

Årets resultat faldt fra 24 mio. kr. i 2013 til ni mio. kr. i 2014. Selskabet forklarer den negative resultatudvikling med en kombination af konkurrencesituationen, engangsomkostninger og forøgede afskrivninger af nyt produktionsudstyr. På trods af den generelle markedssituation anses årets resultat ikke for tilfredsstillende.

Kohberg peger på nogenlunde samme markeds- og konkurrencevilkår som de to førnævnte brødproducenter: Et faldende marked for friskindpakket brød, stigende forbrugerpræferencer for frisk uindpakket brød, intensiv konkurrence på brødmarkedet samt detailkæders fokus på indkøbspriser.

Der forventes en tilfredsstillende indtjening i 2015.

Lantmännen Cerealia, hvis aktivitet er møllerivirksomhed med produktion af salg af kornbaserede produkter, er en af de væsentligste udbydere af mel og kornbaserede produkter på det danske marked. Selskabet havde i 2014 en omsætning på 752 mio. kr., hvilket var et fald på cirka 10 procent i forhold til året før. Resultatet blev et underskud på 13 mio. kr. mod et underskud på 26 mio. kr. året før. Gennem de seneste seks år er der akkumuleret et underskud på cirka 250 mio. kr..

Selskabet forventer fortsat en meget vanskelig markedssituation med hård konkurrence først og fremmest på et vigende melmarked. Der forventes derfor et pres på både volumen og omsætning. Der arbejdes løbende med initiativer til forbedring af selskabets konkurrenceevne.

Valsemøllen, som er den anden store mel-industrivirksomhed i Danmark, har en noget mere stabil udvikling med hensyn til både omsætning og indtjening. I 2014 faldt omsætningen med tre procent til 527 mio. kr., mens overskuddet steg fra 13 mio. kr. til 20 mio. kr. Selskabet har præsteret et overskud hvert år gennem det sidste tiår.

Året er forløbet som forventet med hensyn til omsætningen. Resultat af primær drift blev bedre end forventet.

For året 2015 forventes et større aktivitetsniveau, en lidt større omsætning og et resultat af primær drift på et lidt mindre niveau end i 2014.

Kelsen Group, som er verdens førende producent af 'butter cookies', blev i august 2013 opkøbt af den amerikanske fødevarekoncern, Campbell Soup Company. Campbell Soup Company, der er blandt de helt store aktører på det amerikanske fødevaremarked, har en årlig omsætning på omkring otte mia. dollars. I forbindelse med ejerskiftet blev det besluttet at omlægge regnskabsåret, hvorfor tallene for 2013 kun dækker over syv måneder og derfor ikke er sammenlignelige med de foregående år.

Regnskabet for 2014 viste en omsætning på 870 mio. kr. og resultat efter skat på 140 mio. kr.

Bisca, som er blandt de markedsledende i Norden inden for biscuits, småkager og convenience kager, blev i 2011 overtaget af den norske fødevarekoncern, Scandza AS.

Bisca fik i 2014 et overskud på 19 mio. kr. ud af en omsætning på 436 mio. kr.. Overskuddet faldt med fem procent, og omsætningen faldt med 13 procent i forhold til året før. Udviklingen forklares med hårde markedsbetingelser samt engangsomkostninger i forbindelse med et optimeringsprogram. Det var især afsætningen på udenlandske markeder, som udviklede sig negativt, og næsten en fjerdedel af omsætningen i udlandet faldt væk.

Det skal bemærkes, at Bisca har besluttet at satse på Danmark som produktionsland – trods de generelt høje produktionsomkostninger. Selskabet har således investeret yderligere i produktionskapacitet i Danmark med forventning om, at aktiviteterne vil vokse i fremtiden.

I 2014 skar Bisca A/S i antallet af ansatte, så der i dag arbejder omkring 288, hvilket er 14 færre end året før. Tilbage i 2005 var der op imod 600 ansatte i virksomheden.

Det forventes at indtjening før rente, skat og afskrivninger i 2014 vil stige fra 41 mio. kr. til intervallet 48-55 mio. kr.

Dan Cake producerer kager og andre bagerivarer efter ordre, som sælges primært i de nordiske lande og Vesteuropa. I 2014 blev nettoomsætningen 722 mio. kr., hvilket var en stigning på 80 mio. kr. i forhold til året før. Resultatet blev 30 mio. kr. mod 13 mio. kr. i 2013, og det betragtes som tilfredsstillende.

Dan Cake er ejet af en investorgruppe, som blandt andet tæller den danske konglomerat-virksomhed GIVESCO A/S.

Sukkerindustri

I 2009 blev Danisco Sugar overtaget af det tyske selskab Nordzucker. Samtidig skiftede Danisco Sugar navn til Nordic Sugar. Nordic Sugar består i dag af dels sukkeraktiviteter i Danmark, dels ejerskab af en række udenlandske dattervirksomheder med sukkeraktiviteter.

Nordic Sugar havde i 2014/15 en omsætning på 3,2 mia. kr. og et resultat blev på 222 mio. kr. Resultatet var mere end en halvering året før, mens omsætningen faldt med ca. 8 procent. Udviklingen forklares med betydelige prisfald, som ikke kunne opvejes af en større mængde. Resultatet svarede til forventningerne og var tilfredsstillende.

Nordic Sugar forventer i 2015/16 et negativt resultat (EBIT) på grund af en uheldig udvikling i salgspriserne.

Tabel 2.8 Økonomiske nøgletal for Nordic Sugar (mio. kr.)

	2008/09*	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Nettoomsætning	3.076	2.947	3.354	3.527	3.499	3.467	3.188
EBIT	157	18	172	492	619	585	251
Årets resultat	76	705	234	417	490	494	222
Aktiver	4.516	4.194	3.940	3.975	3.895	4.095	3.543
Egenkapital	1.172	1.889	1.673	2.101	2.351	2.355	2.277

Kilde: Årsregnskaber fra selskabet

Det skal bemærkes, at det store resultat i 2009/10 primært skyldtes engangsindtægter af kapitalandele i datterselskaber.

Grovvaresektoren

Efter et par årtier med indenlandsk strukturtilpasning og konsolidering består grovvaresektoren i dag af to væsentlige virksomheder, DLG og Danish Agro, jf. tabel 2.9.

Tabel 2.9. Omsætning og resultat for en række danske grovvarevirksomheder (mio. kr.)

Nettoomsætning										
Omsætning	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
DLG	15.053	17.325	24.631	37.589	34.138	39.364	40.842	48.532	59.103	59.169
Danish Agro	1.226	1.335	2.868	3.468	2.980	13.347	15.833	17.600	25.128	24.136
Vestjyllands										
Andel	1.038	1.189	1.177	1.189	1.059	1.390	1.777	1.929	1.846	1.754
Brdr. Ewers A/S	470	440	585	854	757	836	1.072	1.117	1.275	1.168
Aller Mølle A/S	553	618	330	388	236	222				
NAG*	97	107	147	144	128	164	158	203	192	193
Resultat										
efter skat	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
DLG	111	118	166	176	180	282	292	304	262	-189
Danish Agro	18	18	31	72	71	250	237	247	241	271
Vestjyllands										
Andel	26	14	31	32	41	74	78	71	103	103
Brdr. Ewers A/S	19	13	2	24	15	22	28	30	31	23
Aller Mølle A/S	9	11	-11	-2	-12	-2				
NAG*	-	2	1	-3	3	6	5	3	2	5

*Driftsårstal: 2012 = 2012/2013 etc.

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

DLG opnåede i 2014 en rekordstor omsætning på 59,2 mia.kr, hvilket var på niveau med 2013. Nettoresultatet blev et underskud på 186 mio. kr. mod et overskud 262 mio. kr. i 2013. Eksklusiv særlige poster var der et overskud på 314 mio. kr. Det store underskud i 2014 skyldtes således store nedskrivninger i datterselskabet Kongskilde Industries (550 mio. kr.). Nedskrivningen begrundes med en fejlagtig strategi, og man vurderer, at den igangværende turn-around-proces som grundlag for en ny strategi vil sikre selskabet fremadrettet indtjening. Samtidig gøres selskabet klart til potentielt frasalg. Medio 2015 blev det meldt ud, at der også forventes et underskud i 2015, og at selskabet endnu ikke er klar til frasalg.

DLG vurderer, at DLG-koncernens underliggende indtjening på den ordinære drift udviklede sig meget tilfredsstillende i 2014.

Efter de senere års kraftige omsætningsvækst – primært via opkøb – vil DLG nu rette fokus mod effektiviseringer og øget indtjening via organisk vækst og inden for de eksisterende rammer. DLG har gennem en længere periode skabt vækst via diversificering, hvor man har udviklet nye forretningsområder uden for de egentlige kerneaktiviteter. Ledetråden har været, at der skulle kunne udnyttes synergier mellem bestående og nye aktiviteter, at nye aktiviteter kunne bidrage positivt til indtjeningen, og at landmænds køb eller salg blev tilgodeset. På visse områder var denne strategi succesfuld, idet området Service og Energi bidrog meget positivt til indtjeningen og senere blev en integreret del af kerneaktiviteterne. Samtidig skete der også en vis risikospredning, hvilket også var et af motiverne. På andre områder var synergierne og stordriftsfordelene dog begrænsede.

I takt med, dels de stigende kapitalkrav oven på finanskrisen, dels for små synergier ved non-core business-aktiviteter, er DLG nu i en fase, hvor der fokuseres mere på de reelle kerneaktiviteter. Ved

at frasælge non-core-business-aktiviteter bliver der frigjort kapital, som kan anvendes til at styrke selskabets placering på især internationale kerneområder.

Et resultat heraf sås i 2015, hvor to virksomheder i DLG Food blev frasolgt, nemlig European Freeze Dry og Samsø Syltefabrik. Begge virksomheder blev solgt til Erhvervsinvest.

For første gang i 19 år blev der ikke udloddet penge i form af overskudsdeklarering til DLGs ejerkreds. Fra 2010-2014 blev der samlet set udbetalt 472 mio. kr., og samlet set over de seneste 19 år er der udbetalt 780 mio. kr.

Som følge af de betydelige nedskrivninger i 2014 faldt egenkapitalen og dermed også soliditeten. Egenkapitalen faldt fra 3,0 til 2,7 mia. kr., og soliditetsgraden faldt fra 23,8 til 22,8. DLG vedtog i 2015 nye vedtægter, som fastlægger, at selskabet skal opbygge mere soliditet og udbetale mindre af overskuddet. Der sker en større kobling mellem DLGs soliditetsgrad og overskudsdelingen, så overskudsdelingen i højere grad er bundet op på koncernens finansielle styrke.

DLG forventer yderligere fremgang i indtjeningen i 2015 – set i forhold til 2014-resultatet før særlige poster. Der forventes et lavt investeringsniveau i 2015.

Under DLG-koncernen er der mere end 60 associerede selskaber og datterselskaber, hvorfor koncernregnskabet er summen af mange større eller mindre virksomheders resultater.

Den anden store grovvarevirksomhed, Danish Agro, havde en mindre vækstnedgang i 2014: Omsætningen faldt fra 25,1 mia. kr. til 24,1 mia. kr.. Den faldende omsætning skyldes udelukkende en prisnedgang på de produkter, som selskabet handler med. Nettoresultat steget derimod fra 241 mio. kr. i 2013 til 271 mio. i 2014, svarende til en stigning på 12 procent. Det var selskabets hidtil bedste resultat. Samtidig steg Danish Agros egenkapital fra 2,8 mia. kr. til 3,2 mio. kr.. Koncernens soliditet udgør nu 30,2 procent mod 28,6 procent året før.

I 2014 havde Danish Agro fokus på en styrket markedsposition på, hvad man kalder koncernens udvidede hjemmemarked, Skandinavien og Østersøregionen, hvor selskabet i dag er et af de to største grovvareselskaber.

Danish Agro og Vestjyllands Andel overtog i starten af 2015 grovvareaktiviteterne i Tysklands største private grovvareselskab Getreide AG. De købte aktiviteter stod for en årlig omsætning på cirka otte milliarder kroner. Opkøbet skete i samarbejde med den tyske grovvarekoncern, Agravis. Pr. 1. januar overtager de tre selskaber endnu tre grovvareselskaber i Nordtyskland.

Danish Agro betragter selv 2015 som et konsolideringsår, hvor der skal udnyttes synergier, og hvor der skal ske en integrering af de opkøb, der blev foretaget i 2014. Danish Agro koncernen forventer i 2015 en omsætning på cirka 31 mia. kr. svarende til en vækst på små 30 %.

Vestjyllands Andel havde i 2014/15 et overskud på 103 mio. kr. ud af en omsætning på 1,754 mia. kr.. Overskuddet var det højeste nogensinde. Af årets overskud blev 35 mio. kr. udbetalt til andels-haverne.

Brdr. Ewers opnåede en mindre omsætning (1,2 mia. kr.) og indtjening (23 mio. kr.) i 2014. Resultatet anses som tilfredsstillende. Selskabet bemærker, at den intense konkurrencesituation i grovvarerbranchen har medført en ringere basisindtjening, hvorfor indtjeningen har været faldende.

Brdr. Ewers købte i 2015 H. C. Handelscenter, og det forventes, at den dermed styrkede handelsposition og omsætning vil medføre et forbedret resultat i 2015 i forhold til 2014.

Det tyske grovvarereselskab, ATR Landhandel, har gennem en årrække fået fodfæste i Danmark. Tidligere blev foderet produceret på en fabrik i Nordtyskland, men i slutningen af 2014 åbnede selskabet en foderfabrik i Århus. Fabrikken kan producere 600 tons i døgnet, men der er allerede planlagt en yderligere udvidelse i 2016, som vil medføre en fordobling af produktionen i Danmark.

Markfrøvirksomheder

DLF-TRIFOLIUM A/S, som er Danmarks største kløver- og græsfirma med cirka 90 procent af den indenlandske produktion, cirka 50 procent af det europæiske marked og 20 procent af det globale marked, fik i 2014/15 en rekordomsætning på 3,4 mia. kr. mod 3,3 mia. kr. året før (+2 procent). Resultatet blev 79 mio. kr. mod 99 mio. kr. året før, hvilket svarede til forventningerne.

Bestyrelsen betegner årets resultat som meget tilfredsstillende.

Selskabet har besluttet at udlodde 5,1 mio. kr. som udbytte (bonus til andelshaverne). Medlemmerne (frøavlere) blev således afregnet med cirka 15.000 kr. pr. ha inkl. bonus.

Den stigende omsætning kan især henføres til koncernvirksomhederne i UK, Canada og New Zealand samt etableringen af DLF Seeds i Irland.

DLF-TRIFOLIUM noterer også, at udviklingen i Rusland, herunder devalueringen af den russiske rubel, året igennem gav anledning til en del usikkerhed. I lyset heraf er resultatet af de russiske aktiviteter tilfredsstillende. Eksporten fra Europa til Kina nåede det højeste niveau nogensinde.

DLF-TRIFOLIUM blev i 2012 medejer (50 procent af aktierne) i Jensen Seeds. Jensen Seeds opformerer havefrø, herunder især spinatfrø, hos frøavlere i Danmark. Jensen Seeds er verdens førende producent af spinatfrø, og selskabet havde i 2014 et overskud på 34 mio. kr..

Dermed spreder DLF-TRIFOLIUM yderligere sine aktiviteter til havefrø, og købet er således også et led i frøkoncernens strategiske mål om at deltage i havefrøproduktionen i Danmark.

Egenkapitalen steg til næsten 970 mio. kr. Det medførte samlet set en stigende soliditetsgrad fra 42,5 procent til 43,7 procent, hvilket er et relativt højt niveau.

For 2015/16 forventes der en lille stigning omsætningen men en lidt lavere indtjening sammenlignet med året før. Blandt usikkerhederne nævnes de lave verdensmarkedspriser på mælk samt situationen i Rusland. Salgsmulighederne i Kina påvirkes negativt af lagersituationen.

DLF-TRIFOLIUM vil i de kommende år lægge større fokus på den sydlige halvkugle. I selskabets 2020-strategi er den sydlige halvkugle gjort til en strategisk forretningsenhed på linje med Nordamerika samt Europa, Rusland og Kina. Det anslås at frømarkedet på den sydlige halvkugle udgør cirka en fjerdedel af det globale marked, men DLF-TRIFOLIUMs markedsandel ligger her på encifrede procenter. Selskabet forudser derfor er et betydeligt vækspotentiale på disse markeder.

DSV Frø Danmark (tidligere Hunsballe Frø A/S) blev i december 2012 overtaget af Deutsche Saatveredelung AG (DSV). DSV Frø Danmark øgede i 2014/15 omsætningen med to procent, mens resultatet blev forøget fra 1,8 mio. kr. til 3,6 mio. kr. På denne baggrund besluttede selskabet at udbetale en ekstra bonus til landmændene for høsten 2014 på tre procent.

Tabel 2.10. Omsætning og resultat for danske markfrøvirksomheder (mio. kr.)

Nettoomsætning	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
DLF-TRIFOLIUM	2.230	2.252	2.061	2.001	2.146	2.290	2.601	3.325	3.391
DSV Frø DK	172	160	151	146	175	133	160	173	176
Resultat efter skat	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
DLF-TRIFOLIUM	146	42	35	31	44	140	80	99	78
DSV Frø DK	-	5	1	-6	7	1	1	2	4

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne.

Fødevarer ingrediens- og biotekindustrien

Fødevarer- og ingrediensindustrien domineres af nogle få store og meget internationalt orienterede selskaber.

Tabel 2.11. Omsætning og resultat for danske fødevarer ingrediens- og biotekvirksomheder (mio. kr.)

Tabel 2.11. Omsætning og resultat for danske fødevarer ingrediens- og biotekvirksomheder (mio. kr.)

Omsætning	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Novozymes	6802	7438	8146	8448	9724	10.510	11.234	11.746	12.459
Chr. Hansen									
Holding A/S	3.313	3.551	3.808	4.111	4.735	5.205	5.504	5.632	6.397
Dupont Nutrition Bioscience ¹		3.722	2.795	3.226	3.110	1.978	3.279	3.346	3.422
CP Kelco	1159	1139	1.118	1.417	1.200	2.447	1.307	1.303	1.417
Årets resultat efter skat									
Novozymes	911	1.042	1.062	1.194	1.614	1.828	2.016	2.201	2.525
Chr. Hansen									
Holding A/S	-95	326	-137	143	884	978	1.042	985	1.211
Dupont Nutrition Bioscience ¹			2.361	2.361	818	1.631	579	489	233
CP Kelco	108	-88	-449	-24	-34	161	336	-26	184

1) 2011: 9 måneder

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Novozymes fortsatte med en stærk vækst ind i 2014: Omsætningen steg fra 11,7 mia. kr. til 12,5 mia. kr. (+6 procent). Den organiske salgsvækst var syv procent mod et langsigtet mål om ti procent.

Bioenergi bidrog mest til den stigende vækst og kompenserede dermed for en lavere vækst inden for føde- og drikkevarer samt vaskemidler.

Forventningerne til 2015 er positive. Der forventes en organisk salgsvækst på 7-9 procent og en vækst i resultat af primær drift på 12-14 procent og en overskudsgrad på 26-27 procent.

I Novozymes' nye strategi, 'Partnering for impact' (offentliggjort i 2015) understreges det, at det i fremtiden bliver stadig vigtigere at indgå partnerskaber for at levere innovation til kunderne. Et eksempel på partnerskab er aftalen med Monsanto om etableringen af The BioAg Alliance. Alliancen indebærer samarbejde om bæredygtige løsninger til landbruget. Monsanto vil især stå for test og kommercialisering, og Novozymes' bidrag er viden og kompetencer inden for bl.a. bioteknologiske løsninger og herunder gæring.

I forlængelse af den nye strategi er langsigtede mål blevet opdateret. Målet for langsigtet organisk salgsvækst er en smule lavere end det tidligere mål, mens det langsigtede mål for overskudsgrad og afkast af investeret kapital er øget. Indtjening har dermed fået større betydning, mens organisk vækst er blevet mindre vigtig.

CP Kelco (tidligere: Copenhagen Pectin) producerer pektin, som sælges over hele verden. Selskabet ejes af J.M. Huber, som er en amerikansk familieejet koncern. CP Kelco har over 1.500 kunder i mere end 100 lande, og produkterne bruges som fødevarer ingredienser eller som ingredienser i industrielle og farmaceutiske produkter. Virksomheden ejer og driver seks fabrikker i Europa, Sydamerika og Asien.

Nettoomsætningen var i 2014 på 1,4 mia. kr., svarende til en stigning på ni procent i forhold året før. Årets resultat endte på 184 mio. kr., hvor der året før var et negativt resultat udelukkende på grund af nedskrivninger.

Dupont Nutrition Bioscience (tidligere Danisco) markedsfører biobaserede ingredienser til føde- og drikkevarer samt industrielle enzymer til en lang række industrier. Størstedelen af selskabets omsætning sælges på det europæiske marked og er produkter inden for Nutrition & Health divisionen.

På selskabets fabrikker i Grindsted og Haderslev produceres primært emulgatorer, stabilisatorer, kulturer, medicinalvarer og enzymer (primært til melproduktion og bageri).

Selskabets havde i 2014 en omsætning på 3,4 mia. kr. (+2 procent) og et resultat på 233 mio. kr..

Chr. Hansen er en global bioscience-virksomhed, som udvikler naturlige ingredienser til fødevarer- og kosttilskudsbranchen, den farmaceutiske industri og landbrugssektoren. Chr. Hansen udvikler og producerer kulturer, enzymer, probiotika og naturlige farver. Alle løsninger er baseret på forsknings- og udviklingskompetencer kombineret med betydelige investeringer i teknologi.

Chr. Hansen blev i 2005 købt af den franske kapitalfond, PAI, som gennemførte en omfattende transformationsproces i selskabet. I 2010 blev Chr. Hansen børsnoteret, og PAI's ejerandel er gradvist blevet reduceret. I 2012 købte Novo A/S godt 25 procent af aktierne i Chr. Hansen af PAI.

Chr. Hansen A/S har gennem de senere år haft en betydelig vækst i både omsætning og indtjening.

Chr. Hansen havde i 2014/15 en omsætning på 859 mio. euro (6,4 mia. kr.), og resultatet blev 163 euro (1,2 mia. kr.). Omsætningen steg dermed med 14 procent, og der var en organisk omsætningsvækst på ti procent. Resultat efter skat steg med 23 procent. Resultaterne for 2014/15 blev bedre end forventet.

Stivelsesindustri

Den danske stivelsesindustri domineres af de to andelsselskaber, KMC og AKV-Langholt.

Tabel 2.12. Omsætning og resultat for danske kartoffelmelsvirksomheder (mio. kr.)

Nettoomsætning	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15
KMC	560	665	661	677	883	944	936	1.090	1.095
AKV Langholt	92	114	127	111	105	127	150	166	177
Resultat efter skat	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15
KMC	40	74	16	-35	103	140	90	109	76
AKV Langholt	16	27	19	4	26	42	41	38	30

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

KMC er primært et udviklings- og salgsselskab, der sørger for at afsætte kartoffelstivelse fra de tre andelsejede kartoffelmelsfabrikker i Karup, Brande og Toftlund. KMC har dog også selv fabrikker, dels en fabrik der producerer kartoffelflager og kartoffelgranulat til for eksempel chips, dels en fabrik der producerer modificeret stivelse og andre ingredienser til fødevareindustrien baseret på kartoffelmel. KMC havde indtil 2011 udenlandske produktionsselskaber i Kina og Vietnam, men de blev solgt med henblik på at skabe større fokus på produktionsaktiviteterne i Danmark. KMC er Europas fjerdestørste producent af kartoffelstivelse. Selskabet eksporterer til godt 80 lande, og næsten 95 procent af afsætningen er eksport. Der er salgsselskaber i Danmark, Tyskland, U.K., Rusland, Kina, Thailand, Hong Kong, og Forenede Arabiske Emirater.

KMC fik i 2014/15 et overskud på 76 mio. kr. sammenlignet med et overskud på 109 mio. kr. året før. Omsætningen steg fra 1.090 mio. kr. til 1.095 mio. kr. (0,4 procent).

Selskabet pointerer at med bortfaldet af EU-støtten fra 2012, er kartoffelstivelsesmarkedet i EU nu frit og uden produktionsbegrænsninger. Dette har for KMC medført, at selskabet i 2014/15 havde den største produktion af kartoffelstivelse i selskabets historie. Den store produktion skyldtes dels gunstige dyrkningsforhold, dels at der blev tilplantet rekordstore arealer.

Ledelsen betegner årets resultat som tilfredsstillende ud fra de gældende markedsforhold.

KMC Gruppen har i løbet af det forgangne år revideret sin strategiplan, som nu løber frem til 2020. Planen indeholder markante investeringer i alle dele af værdikæden.

Selskabet har en 2-strengt strategi, som bygger på dels et volumenorienteret salg af basisprodukter, dels et værdiorienteret produktudviklings- og forædlingsaktivitet. På lidt længere sigt satses der på udvikling af nye kartoffelsorter med nye og forbedrede egenskaber samt på en bedre udnyttelse af kartofflens øvrige bestanddele såsom proteiner og fibre.

KMC forventer et resultat i 2015/16 på samme niveau som året før, hvilket vurderes fortsat at være attraktivt for andelshaverne i selskabet.

AKV-Langholt, som er den anden kartoffelmelsvirksomhed i Danmark, fik i 2014/15 et resultat på 30,2 mio. kr. mod budgetteret 29,5 mio. kr. og mod 37,7 mio. kr. året før. Ledelsen vurderer, at resultatet er tilfredsstillende. Det positive resultat forklares med en stor produktion i kampagnen 2014 af både stivelse og protein samt en tilfredsstillende drift.

Afsætningen af specialstivelser til papirindustrien samt stivelse til fødevareindustrien sker gennem den 50 procent ejede selskab, Cargill-AKV I/S. Her har der i regnskabsåret været tale om et stort volumen og stabile priser.

Hele årets overskud på 30,1 mio. kr. blev tilbageført til avlerne i form af efterbetaling.

AKV Langholt forventer et lavere produktionsvolumen i 2015/16 end i det foregående år. Der forventes et positivt resultat men på et lavere niveau end året før. Der forventes et væsentligt højere investeringsniveau i 2015/16, idet et større investeringsprojekt og et nyt proteinanlæg vil blive realiseret.

Handel med pelsskind

Pelsdyravlernes skindprodukter bliver næsten fuldt ud afsat via København Fur. København Fur aftager cirka 98 procent af de danske pelsskind, men derudover afsættes også skind fra en række andre lande.

Der holdes fem auktioner i hver salgssæson, som strækker sig fra januar, hvor skindene er nypelsede, til september, hvor de sidste skind sælges. Der er mellem 400 og 800 købere fra hele verden under hver auktion. 98 procent af produktionen går til eksport.

København Furs økonomiske situation har været positiv i de senere år. De internationale priser på minkskind, som er selskabets hovedprodukt, har ganske vist været svingende i de seneste år. Det er dog de enkelte pelsfarmere, som er pris-bufferen, og som tager de positive og negative prisudsving. Selskabet København Fur har dog været i stand til at erobre betydelige markedsandele i de senere år, og i 2014/15 blev der solgt 29,8 mio. skind på selskabets auktioner. Den større volumen har dog ikke helt kunnet kompensere for prisfaldene i de seneste to år jf. tabel 2.13.

Tabel 2.13. Nøgletal for København Fur (mio. kr.)

	2004/ 05	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12	2012/ 13	2013/ 14	2014/ 15
Totalomsætning	3.902	5.345	4.238	5.029	4.025	7.117	8.082	10.570	13.322	8.072	10.884
Auktionsomsætning	3.539	4.887	3.843	4.574	3.637	6.521	7.445	9.778	12.312	7.385	9.962
Nettoomsætning	363	458	395	455	398	596	641	810	1.010	687	922
Årets resultat	93	160	100	133	81	252	269	371	432	135	
Eksport	3.754	5.226	4.115	4.906	3.902	6.945	7.921	10.418	12.927	7.888	10.500
Egenkapital	512	592	578	623	592	756	829	993	1.164	1.002	
Soliditet (%)	55	67	69	68	59	71	58	48	47	44	
Antal solgte skind (mio. stk.)	15,2	16,0	16,5	18,6	18,8	20,3	19,7	21	22	24,2	29,8
Eksportomsætning, procent (auktion)	96,2	97,8	97,1	97,5	96,9	99,3	99,4	99,0	100	99,0	99,0
Eksportomsætning, procent (koncern)	96,2	97,8	97,1	97,5	96,9	97,6	98,0	98,0	97	98,0	98,0
Antal årsværk		324	328	340	337	339	340	354	386	424	

Kilde: Årsregnskaber fra selskabet

Anm: Sammenvejlet i forhold til størrelsen på virksomhedens omsætning

Kilde: Egne beregninger på grundlag af dagskurserne

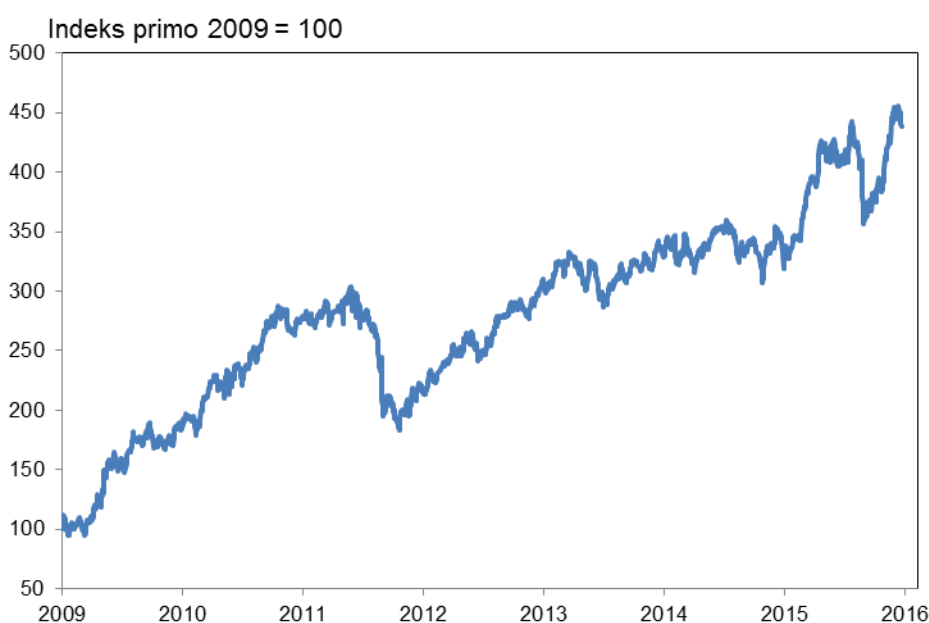
I løbet af regnskabsåret 2014/15 har København Fur holdt fem pelsauktioner. Der blev omsat for 9,962 mia. kr. mod 7,385 mia. kr. året før.

2.2 Aktiekursudvikling på børsnoterede agro- og fødevarevirksomheder

Aktiekursudviklingen afspejler investorers tillid til virksomhedernes fremtidige konkurrence- og indtjeningsevne. En væsentlig del af kursudviklingen blandt agro- og fødevarevirksomheder kan forklares ud fra de generelle konjunkturer, mens en anden del skyldes specielle forhold vedrørende sektoren og virksomhederne.

Fra primo december 2014 til primo december 2015 steg aktiekurserne på børsnoterede agro- og fødevarevirksomheder med knap 30 procent jf. figur 2.2.

Figur 2.2. Aktiekursudvikling på børsnoterede danske virksomheder i agro- og fødevareindustrien januar 2009 - primo december 2015.

Anm: Sammenvejet i forhold til størrelsen på virksomhedens omsætning

Kilde: Egne beregninger på grundlag af dagskurserne

Aktiekurserne på agro- og fødevarevirksomhederne er dermed steget mere end det gennemsnitlige aktiekursindeks for alle danske industriaktier i perioden. Den positive kursudvikling kan tolkes som et tegn på, at aktiemarkedet forventer en forbedret indtjening fremover.

Carlsberg er den dominerende virksomhed blandt de børsnoterede agro- og fødevarevirksomheder, hvorfor kursudviklingen på Carlsberg-aktier påvirker den vægtede kursudvikling meget. Chr. Hansen og Novozymes er andre væsentlige selskaber, som indgår i indekset.

I løbet af det seneste år er især aktiekurserne på Royal Unibrew, Chr. Hansen og Novozymes steget, mens Carlsberg har haft en langt svagere kursudvikling. Carlsbergs betydelige eksponering på det

russiske marked spiller her en væsentlig rolle. Harboe Bryggerierne har haft en mindre kursstigning. Bryggerierne har således udviklet sig vidt forskelligt i de seneste år.

2.3 Skøn for udviklingen i 2016

Set over en længere årrække er markederne for agro- og fødevareindustrien blevet mere ustabile og uforudsigelige. Ustabiliteten har især været synlig i form af svingende priser, hvor både landmændene og agro- og fødevareindustrien har oplevet store op- og nedture.

Inden for de sidste 7-8 år har der været to fødevarekriser, hvor priserne på korn og andre basale landbrugsvarer steg voldsomt i løbet af få måneder. Der har også været handelspolitiske indgreb og embargoer, som har påvirket priserne på landbrugsvarer. Samtidig hermed er prisstøtten reduceret markant i EU's landbrugspolitik i de senere årtier. Endeligt har der gennem de senere år været et stigende pres på de internationale markeder, hvor både små lagre og spekulation har været med til at give turbulens og ustabile priser.

Symptomatisk for denne udvikling har Arla ikke offentliggjort forventninger til mælkeprisen i 2015 – netop på grund af det meget ustabile internationale mælkemarked.

Det er også kendetegnende, at udsving i primærlandbrugets konjunkturer og indtjening kun i begrænset omfang slår igennem i agro- og fødevareindustrien. Primærlandbruget er i vid udstrækning en "stødpude", som tager udsvingene, både de positive og de negative, mens udsvingene er langt mindre i de tilknyttede virksomheder.

På mælkeområdet blev råvareforsyningerne på én gang liberaliseret og mere konkurrenceudsat med kvoternes ophør i 2015. Arla forudser på den baggrund en betydelig stigning i den danske mælkeproduktion på længere sigt og dermed også i leverancerne til Arla. For kødindustrien er især størrelsen på den danske råvareproduktion (svine- og fjerkræproduktionen) afgørende. Begge sektorer forudser uændret eller svagt stigende indtjening i det kommende år, omend situationen på det russiske marked er en vigtig usikkerhed.

Når det gælder grovvare- og markfrøvirksomheder, sukkerindustri, kartoffelmelsfabrikker med mere, er der også en klar afhængighed af den danske landbrugsproduktion. Det gælder både forsynings- og forarbejdningsvirksomheder.

Andre fødevareindustrivirksomheder er ikke på samme måde afhængig af den danske landbrugsproduktion. Det gælder bryggerier, fødevareingrediensvirksomheder, brødindustri, bioteknologi med mere. Især inden for den bioteknologiske sektor, som i større eller mindre grad er uafhængig af landbrugs- og fødevaresektoren, er innovation, teknologisk udvikling med mere meget afgørende parametre for den fremtidige indtjening.

De senere års udvikling i virksomhedernes indtjening viser tegn på, at den økonomiske nedtur i agro- og fødevarerindustrien er aftagende. Handelskonflikten med Rusland har dog haft en meget negativ konsekvens for flere sektorer, og det er sandsynligt, at ulemperne for den danske agro- og fødevarerindustri kan blive længerevarende. Udsigterne for de agro- og fødevarer virksomheder, som især er ramt af Ruslands importforbud, er derfor noget dystre, når det gælder udviklingen ind i 2016.

Når det gælder den seneste udvikling blandt de større børsnoterede drikke- og fødevarerelaterede virksomheder, er der tale om en noget forskellig udvikling. Carlsberg har fremvist en stabilisering af indtjeningen i det seneste kvartal med offentliggjorte nøgletal i forhold til samme kvartal året før. Her ses der bort fra de nedskrivninger, som kommer til at påvirke deres 2015-regnskab markant. Både Chr. Hansen og Novozymes kan derimod fremvise en markant stigende indtjening jf. tabel 2.14.

Tabel 2.14. Resultat i seneste kvartal for udvalgte børsnoterede fødevarerelaterede virksomheder (mio. kr.)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Carlsberg ¹⁾	3.304	4.156	3.284	3.596	3.392	3.390	3465
Novozymes	316	439	519	520	568	637	743
Harboes Bryggeri	8	16	19	13	8	12	16
Chr. Hansen	-	292	298	292	384	285	384

1) Resultat af primær drift før særlige poster

Kilde: Børsmeddelelser fra selskaberne

2.4 Andelsselskabernes indtjening og udvikling

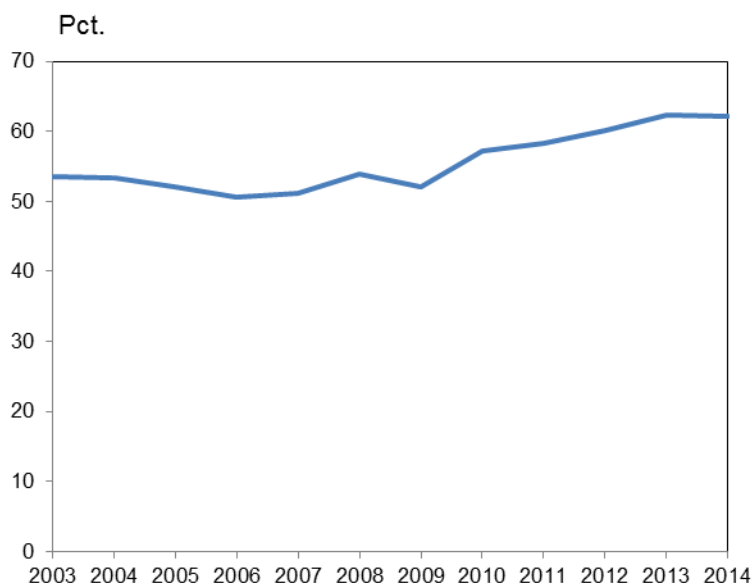
Andelsselskaber spiller en væsentlig rolle i den danske agro- og fødevarerindustri, og derfor er det væsentligt at få belyst disse selskabers udvikling og resultater gennem de senere år. Der er også de seneste år eksempler på, at andelsselskaber har oprettet aktieselskaber og overført aktiverne hertil. Som det seneste eksempel har Tican amba solgt deres aktieselskab, Tican A/S, til det tyske selskab, Tönnies.

Andelsselskabernes betydning

Et udtryk for de andelsejede agro- og fødevarer virksomheders betydning kan fås ved at undersøge deres markedsandele, altså deres relative betydning i forhold til andre selskabsformer i sektoren. Udtryk for markedsandele kan fås ved at indsamle og bearbejde data for alle selskabstyper inden for agro- og fødevarerindustrien i bred forstand (herunder også fisk). I dette tilfælde ses der udelukkende på virksomheder med om omsætning på over cirka ½ mia. kr. over en længere årrække. Resultaterne for henholdsvis andelsvirksomheder og andre virksomhedstyper (primært aktieselskaber) kan herefter sammenlignes.

Figur 2.3 viser således andelsselskabernes gennemsnitlige andele af den samlede omsætning i perioden 2000-2014.

Figur 2.3. Andelsselskabernes andel af den samlede omsætning i den danske agro- og fødevare-industri 2003-2014

Datagrundlag: Virksomheder med årlig omsætning > 0,5 mia. kr.
Kilde: Egen fremstilling på baggrund af årsregnskaber fra selskaberne.

Som det ses af figuren, står andelsselskaberne for over halvdelen af omsætningen i den danske agro- og fødevareindustri, og markedsandelen har været stigende i de senere år. Den relativt store vækst i andelsselskaber kan forklares ved flere forhold:

Andelsselskaberne kan være placeret på markeder eller områder, hvor stordriftsfordelene er betydelige, og hvor gevinsterne ved at fusionere og opkøbe er store.

En anden forklaring kan være, at netop andelsselskaberne har en konkurrencefordel, som gør, at de nemmere kan ekspandere.

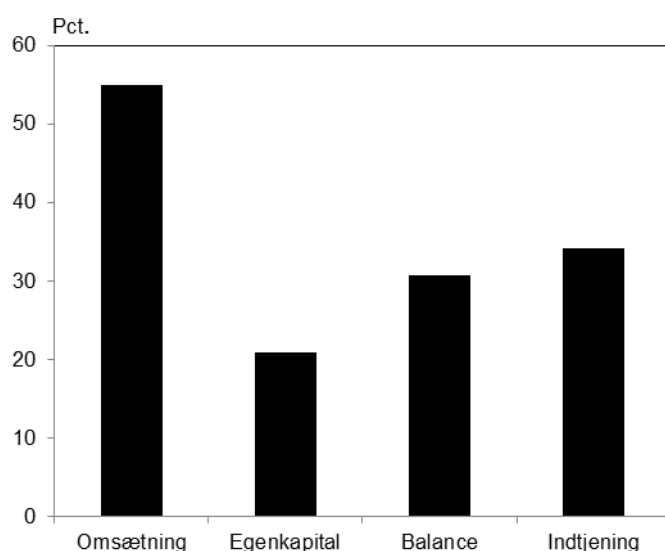
Dertil kommer, at flere af de danske andelsselskaber i agro- og fødevareindustrien har klare og veldefinerede vækstmål i deres strategier.

Endeligt er der også indbygget en vækstsikring i andelsselskaber. Forklaringen er, at andelsselskaber som hovedregel har åbent medlemskab, og det betyder, at nye medlemmer har adgang til og kan opnå samme priser m.m. som de øvrige andelshavere. Det gælder også, selv om den øgede mængde fra nye andelshavere giver et lavere afkast til andelsselskabet, fordi denne marginale mængde skal afsættes på mindre lukrative markeder. Andelsselskaber kan på den måde ikke på samme måde foretage mængdestyring, således som andre selskaber uden åbent medlemskab kan. Resultatet er, at andelsselskaber ofte har en indbygget mekanisme, som resulterer i øget vækst og i stigende markedsandele.

Andelsselskabernes markedsandele og betydning er i det foregående blevet målt ud fra omsætnings relative størrelse. Der er imidlertid også andre måder at måle størrelse og betydning på. Man kan således også se på andelsselskabernes indtjening, egenkapital eller balance set i forhold til de tilsvarende tal for hele sektoren jf. figur 2.4.

Figur 2.4. Andelsselskabernes andel af den samlede omsætning, egenkapital, balance og indtjening i den danske agro- og fødevarerindustri, 2003-2013

Kilde: Egen fremstilling på baggrund af årsregnskaber fra selskaberne.

Som figuren viser, har andelsselskaberne 55 procent af omsætningen i den danske agro- og fødevarerindustri, men kun cirka 20 procent af egenkapitalen og 33 procent af indtjeningen.

Egenkapitalens størrelse og udvikling

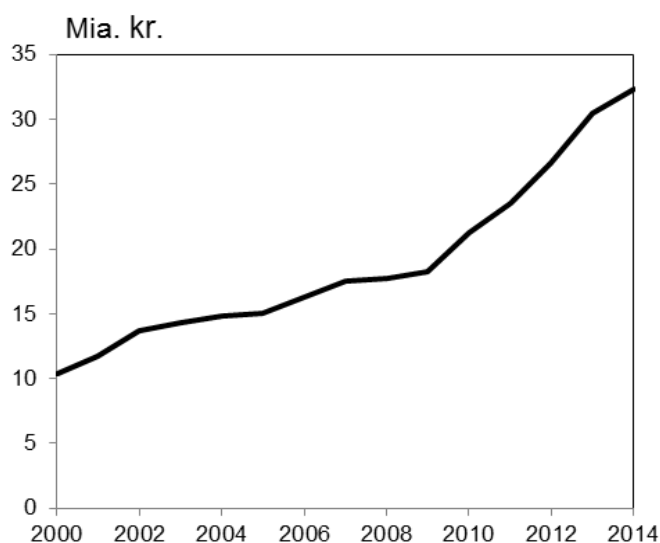
Som figur 2.4 viste, er egenkapitalen relativt lille i andelsselskaber. Gennem en længere periode har der været stigende opmærksomhed på dette forhold - og behovet for øget kapitalopbygning har været fremhævet af flere grunde:

- Finanskrisen har betydet, at virksomhederne bliver mødt med større kapitalkrav fra bankerne.
- Mulighederne for ny fremmedfinansiering er også reduceret i takt med finanskrisen, og det øger tilsvarende kravene til egenfinansieringen.
- Der er stadig et stort behov for yderligere vækst og strukturudvikling, og det vil nødvendiggøre yderligere investeringer og opkøb.

- Muligheden for eksterne investorer i andelsselskaber tydeliggør nødvendigheden af, at andelshavere også må opbygge egenkapital for at bevare en vis indflydelse i de fremtidige andelsselskaber.

Trods strukturelle problemer og barrierer med hensyn til at opbygge egenkapital i andelsselskaber, er der tale om en positiv udvikling i sektoren. Som det således fremgår af figur 2.5, er egenkapitalen blandt de største danske andelsselskaber inden for agro- og fødevareindustrien steget betydeligt gennem de senere år.

Figur 2.5. Udvikling i egenkapitalens størrelse 2000-2014 for de 24 største danske landbrugsbaserede andelsselskaber

Kilde: Egne beregninger på grundlag af selskabernes årsregnskaber

Figuren viser, at egenkapitalen er steget betydeligt i perioden: Cirka 50 procent i realværdi.

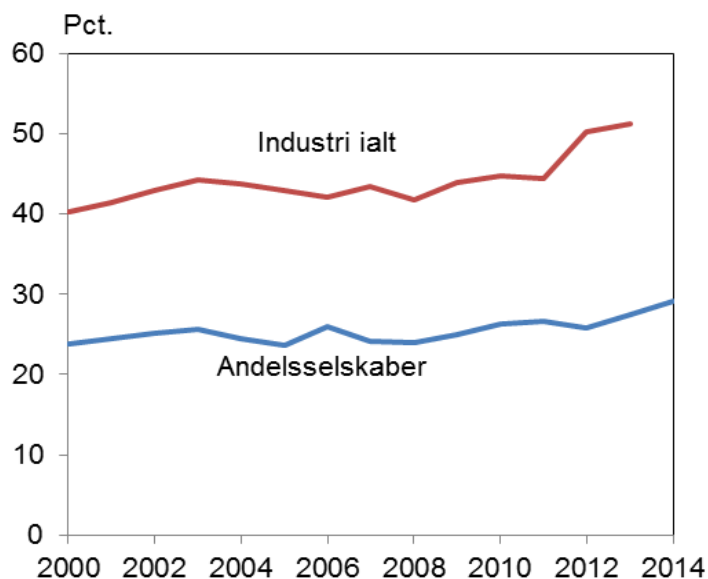
Den stigende egenkapital skal ses i lyset af to væsentlige forhold: På den ene side er kapitalbehovet stigende på grund af strukturudviklingen, opkøb, udnyttelse af stordriftsfordele, forringede muligheder for ekstern finansiering m.m. På den anden side medfører udviklingen også, at der bliver færre landmænd og andelshavere. Dermed vokser presset på den enkelte andelshaver for at opbygge mere egenkapital i andelsselskaberne.

Soliditetsgraden

Egenkapitalens relative størrelse vises ofte ved hjælp af soliditetsgraden. Soliditetsgraden er egenkapitalen i procent af balancen.

Generelt gælder det, at soliditetsgraden i andelsselskaber i den danske agro- og fødevareindustri er relativt lav i forhold til egenkapitalen i gennemsnit i hele den danske industri jf. figur 2.6.

Figur 2.6. Soliditetsgrader i dansk industri i alt og i de 24 største danske landbrugsbaserede andelsselskaber

Kilde: Egne beregninger på grundlag af selskabernes årsregnskaber og Danmarks Statistik (2015).

Figuren viser en markant forskel i soliditetsgraderne mellem industrien i alt og de landbrugsbaserede andelsselskaber. Soliditetsgraden ligger i intervallet 40-50 procent i industrien i alt og omkring 25 procent i andelsselskaberne. Forskellen i soliditetsgrader ser ud til at være relativt stabil og konstant.

Indtjening

Som det fremgik af figur 2.4, er indtjeningen (efter skat men før efterbetaling og udlodning) i forhold til omsætningen relativt lille blandt andelsselskaberne i agro- og fødevarerindustrien. Der kan være flere forklaringer på dette:

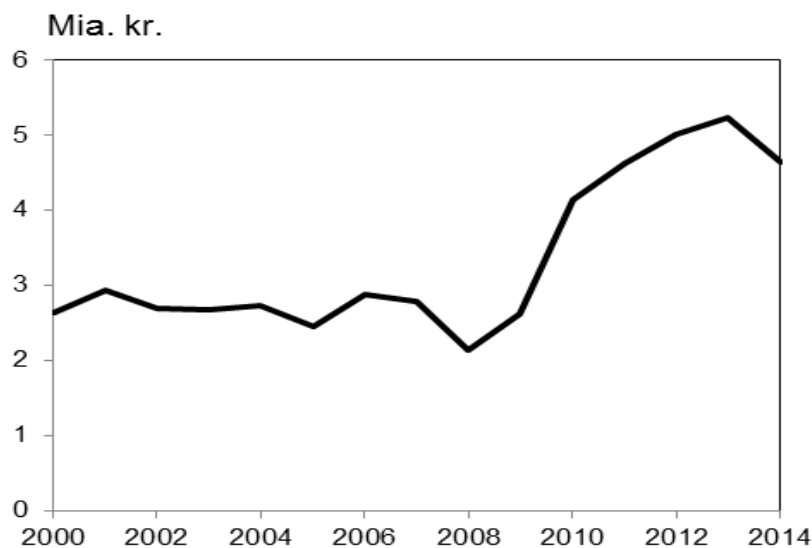
For det første er andelsselskaberne placeret relativt tæt på landbruget og fjernt fra forbrugerne, og her kan overskudsgraden være lille.

For det andet er andelsselskaberne relativt svagt placeret på områder med unikke værdiskabende kompetencer som stærke internationale brands, højt teknologi- og vidensindhold, patenter med mere – områder som normalt har en høj overskudsgrad.

For det tredje er det andelsselskabernes formål at give andelshaverne en høj pris på deres salgsprodukter. Ofte bliver andelsselskaberne målt på evnen til at give andelshaverne en høj salgspris med eller uden efterbetaling og udlodning. Det understøttes af, at andelsselskaberne på den ene side har en stor omsætningsvækst, og på den anden side en relativt lav indtjening.

Udviklingen i andelsselskabernes indtjening i perioden 2000-2014 fremgår af figur 2.7.

Figur 2.7. Resultat efter skat i danske andelsselskaber 2000-2014

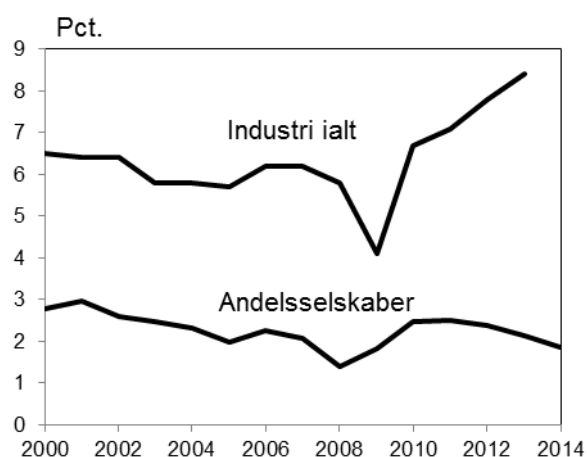

Resultatet er *før* efterbetaling til andelshaverne. Efterbetalingen varierer fra andelsselskab til andelsselskab og udgør fra 0 til 100 procent af overskuddet

Kilde: Egen fremstilling på baggrund af årsregnskaber fra selskaberne

Som det ses af figur 2.7, er andelsselskabernes indtjening fordoblet i perioden 2009-2014. En stor del af stigningen skyldes, at andelsselskaberne er blevet større, og kun en mindre del kan forklares ved stigende indtjeningsmarginaler (overskudsgrad). Som det kunne udledes af figur 2.4 – og som figur 2.8 illustrerer yderligere – er overskudsgraden i andelsselskaberne forholdsvis konstant, og betydeligt under gennemsnittet for hele den danske industri under ét.

Figur 2.8. Gennemsnitlig overskudsgrad i andelsselskaber og i industrien i alt 2003-2014

Kilde: Egne beregninger på grundlag af selskabernes årsregnskaber og Danmarks Statistik (2015)

Overskudsgraden (overskuddet i procent af omsætningen) kan variere betydeligt fra virksomhed til virksomhed. Det skyldes dog i første omgang, at virksomheder, som har hovedvægt på handel og lav værdiskabelse, naturligt har en lav overskudsgrad uanset ejerform.

Tal for virksomheder inden for den danske agro- og fødevareindustri, som er en lidt mere homogen gruppe, viser, at den gennemsnitlige overskudsgrad for andelsselskaber i perioden 2003-2013 var på 2,1 procent mod 5,3 for andre selskabstyper. Samme mønster som i figur 2.8 kan dermed genfindes.

Det er karakteristisk, at andelsselskaberne har en relativt stabil indtjening fra år til år. Det gælder både i forhold til andre virksomhedstyper i samme sektor og i forhold til indtjeningen i landbruget.

Den stabile indtjening i andelsselskaberne i forhold til indtjeningen i landbruget kan forklares med, at medlemmerne har leveringspligt og dermed udgør en form for økonomisk sikkerhedsnet under andelsselskaberne. Der er således en klar sammenhæng mellem andelejerform, den lave egenkapital og den relativt stabile indtjening: Når andelshaverne har leveringspligt (og leveringsret), kan andelsselskabet i vid udstrækning løbende justere afregningspriserne til andelshaverne, uden at det på kort sigt medfører væsentligt færre råvareleverancer. Andelsselskabet kan dermed holde en relativt stabil indtjening, mens andelshaverne bliver stødpude, idet de tager både de positive og de negative prisudsving. Andelsselskabet flytter dermed en væsentlig del af prisrisikoen tilbage til andelshaverne. Når andelshaverne dermed bliver en form for økonomisk sikkerhedsnet under andelsselskabet, vil bankerne tilsvarende tillade, at andelsselskabernes egenkapital ikke er så stor.

Referencer:

Danmarks Statistik (2015): Statistikbanken.

Hansen, Henning Otte (2015): Andelsselskabernes seneste udvikling og resultater. I: Tidsskrift for Landøkonomi. No 1/2015. 201. årgang, pp. 31-44

3. Landbrugets gæld og finansieringssituation

Indledning

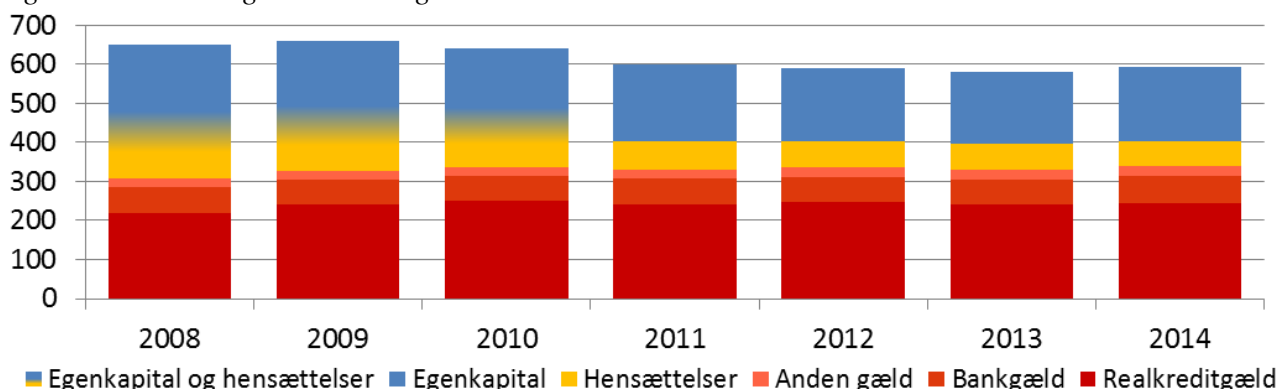
Som følge af finanskrisen er finansieringssituationen i dansk landbrug blevet mere vanskelig. Hvis årsagen til finanskrisen anses for at være for lempelig adgang til kredit, er det naturligt, at adgangen til kredit opleves sværere nu, end den gjorde før finanskrisen. Spørgsmålet er dog, om den finansieringsmæssige situation for landbruget er gået fra den ene yderlighed til den anden? – Og om der findes en gylden middelvej, hvor den førte kreditpolitik på den ene side ikke fører til kredit- og ejendomsprisbobler, men på den anden side tillader et investeringsniveau, der giver mulighed for løbende teknologisk og strukturel tilpasning.

Dette kapitel vil redegøre for landbrugets finansielle situation og nogle af de vigtigste konsekvenser af finanskrisen for landbruget. I lyset af denne redegørelse diskuteres nogle af landbrugets aktuelle udfordringer; finansiering af investeringer, ejer- og generationsskifter, ophøret af den afdragsfrie periode på de først optagede afdragsfrie realkreditlån samt mulige konsekvenser af en rentestigning. De finansielle udfordringer sættes i forhold til de aktuelle indtjeningsproblemer, der afspejles i kapitel 1 og samspillet mellem de aktuelle konjunkturbaserede problemer og de strukturelle gældsproblemer diskuteres.

3.1 Landbrugets balance

Landbrugets finansielle situation kan på mange måde bedst og mest enkelt beskrives ud fra en opgørelse af landbrugets samlede balance. Der er dog en række afgrænsningsmæssige problemstillinger, som er relevant at være opmærksom på. Figur 3.1 viser udviklingen i landbrugets samlede balance fra 2008 til 2014. Fra 2008 – 2010 er hensættelserne ikke opgjort selvstændigt men indeholdt i den opgjorte egenkapital. Hensættelserne for denne periode er anslået og illustreret i Figur 3.1 med det gule slørede område for 2008 – 2010.

Figur 3.1. Udviklingen i landbrugets balance 2008-2014.

Kilde: Statistikbanken (JORD1) (DST 2015).

Ifølge Danmarks Statistik (DST) regnskabsstatistik for landbrug var den samlede gæld for landbruget ultimo 2014 på 339 mia. kr., hertil kom hensættelser på 65 mia. kr. og en egenkapital på 188 mia. kr., hvilket giver en samlet balancesum for ejede aktiver på 592 mia. kr. Det vil sige at gælden som gennemsnit andrager 57 procent af aktiverne. Dette er et centralt billede af dansk landbrugs finansielle situation. Der er dog nogle afgrænsningsmæssige problemstillinger, der gør, at det kan være relevant at kende alternative opgørelser. Boks 3.1 redegør for nogle af disse.

Boks 3.1.

Forpagtning

DST opgør forpagtningsværdier som en del af balancen. Disse udgør på sektorniveau cirka 107 mia. kr., som ikke er med i Figur 3.1. Der er på basis af 2014 regnskabsstatistikken cirka 1.777.000 ha landbrugsjord dyrket i selveje hos aktive landmænd, der indgår i regnskabsstatistikken. Herudover er der cirka 739.000 ha landbrugsjord, der er forpagtet af disse landmænd. En del er dog forpagtninger fra en aktiv landmand til en anden aktiv landmand. Dette udgør cirka 164.000 ha. Dermed er der cirka 575.000 ha bortforpagtet af jordejere, der ikke indgår i regnskabsstatistikken, men som har betydelige aktiver i dansk landbrug. Information om gælden, hensættelserne og egenkapitalen bag disse aktiver er ikke umiddelbart tilgængelig. Der er dog noget ufuldstændig information, der kan kaste lidt lys over gældssituationen. Ser man på udlånsstatistikken i stedet for regnskabsstatistikken er den samlede realkreditbelåning til ejendomskategori landbrug på 279 mia. kr. ultimo 2014 i modsætning til 245 mia. kr. i realkreditbelåning til de landbrug, der indgår i regnskabsstatistikken. Der er altså realkreditgæld for 34 mia. kr. i ejendoms kategorien landbrug, som vedrører landbrug, der ikke indgår i regnskabsstatistikken. Heraf er en del små hobbybrug der er i ejendoms kategorien landbrug, men som ikke indgår i regnskabsstatistikken, og som ikke i væsentligt omfang bortforpagter jord til landbrug, der indgår i regnskabsstatistikken. Det anslås at denne gruppe har en realkreditgæld i størrelsesordenen 8 mia. kr., hvilket giver en anslået realkreditgæld bag de bortforpagtede arealer på cirka 26 mia. kr. Værdien af disse bortforpagtede aktiver udgør cirka 83 mia. kr. ($107 \text{ mia. kr.} \times 575.000 \text{ ha} / 739.000 \text{ ha}$), mens den resterende del af de bortforpagtede værdier indgår i balancen for de aktive landmænd.

Negativ egenkapital

Opgørelsen bag Figur 3.1 er en beregning på baggrund af vægtede gennemsnit af regskabsposter for en række bedrifter i en stikprøve. En del af disse bedrifter har bogført en negativ egenkapital (værdien af gæld og hensættelser overstiger aktiverne), hvilket trækker ned i den gennemsnitlige egenkapital. Hvis man beregner summen af alle positive egenkapitaler i landbruget ville denne derfor være større end den gennemsnitlige egenkapital gange antallet af bedrifter, som er det gængse mål. Der er fordele og ulemper ved begge tilgange, og generelt er det væsentligt at være opmærksom på, at egenkapitalen altid er opgjort med betydelig usikkerhed, da den er baseret på en række skøn. Summen af den positive egenkapital i dansk landbrug udgør cirka 194 mia. kr. mens summen af den negative egenkapital udgør cirka 6 mia. kr. Der er cirka 1.400 bedrifter med negativ egenkapital og cirka 28.400 bedrifter med positiv egenkapital.

Heltid / deltid

Tallene bag Figur 3.1 dækker ”alle landbrug” hvilket vil sige samtlige 29.809 aktive landbrugsbedrifter, som er dækket af Danmarks Statistiks opgørelse, hvoraf 11.178 er heltidsbedrifter, og de re-

sterende 18.631 bedrifter er deltidsbedrifter⁶. Til tider opgøres økonomiske tal for landbruget kun på baggrund af heltidsbedrifter, hvorfor en opgørelse af den finansielle situation for disse også kan være relevant. Tabel 3.1 viser de overordnede balanceposter for dansk landbrug opdelt for alle, heltid og deltid, samt en anslået opgørelse af balanceposterne fra bortforpagtede landbrugsejendomme, der ikke indgår i regnskabsstatistikken.

Tabel 3.1. Balanceposter i dansk landbrug. Kilde DST (2015) Statistikbanken (JORD1, JORD2, JORD3)

Balance poster mia. kr.	Alle	Heltid	Deltid	Bortforpagtede ejendomme*
Antal 1000 ha (ejede)	1.941	1.358	583	575
Aktiver (ejede)	592	407	185	83
Gæld	339	265	73	26
Hensættelse	65	39	26	
Egenkapital	188	103	85	57

* Baseret på skøn og supplerende oplysninger fra Danmarks Statistik

Af tabellen ses bl.a., at gælden udgør en væsentlig større andel for heltidsbedrifterne (65 procent) end for deltidsbedrifterne (40 procent), hvorfor heltidsbedrifterne også vil være mere følsomme overfor finansielle risici.

3.2 Udvikling i de vigtigste balanceposter

Op til finanskrisen var de stigende ejendomspriser i dansk landbrug sammen med den strukturelle udvikling mod færre og større bedrifter en væsentlig forklaring på den kraftige gældsopbygning i dansk landbrug (Figur 3.2).

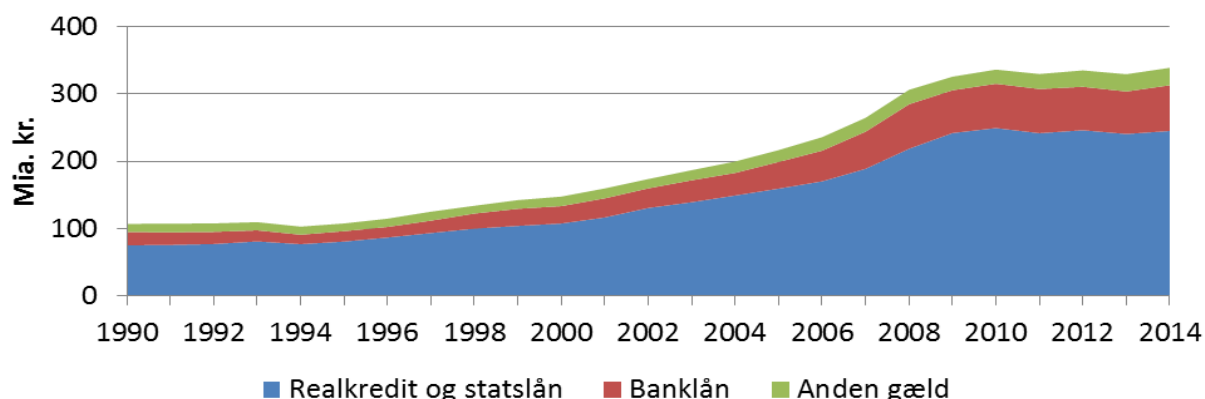
Som følge af finanskrisen og den bristede ejendomsprisboble faldt ejendomspriserne pr. hektar voldsomt med cirka 40 procent Dette afspejles dog ikke fuldt ud i regnskabsstatistikken, idet aktiverne ikke var bogført til de priser, der var på ejendomsmarkedet, da det var på sit højeste.

Som Figur 3.2 viser, er udviklingen i gælden på sektorniveau stagneret siden finanskrisen i 2008. Med faldende priser på aktiverne (især den faste ejendom) og relativ uforandret gæld, er gældsprocenterne steget fra 47,2 procent i 2008 til 57,2 procent i 2014.

⁶ Bedrifter inddeles i heltids- og deltidsbedrifter ud fra det faktiske timeforbrug, hvor en heltidsbedrift har et samlet arbejdsforbrug på mindst 1665 timer

Figur 3.2. Gældsudvikling i dansk landbrug.

Kilde: Statistikbanken (JORD1) (DST 2015).

Hensættelserne er samlet set faldet en smule, dels med baggrund i de lavere ejendomspriser og deraf følgende lavere latent ejendomsavanceskat og dels med baggrund i en lavere beskatning af positiv nettokapitalindkomst. Højeste skattesats for positiv nettokapitalindkomst er således reduceret fra 59,73 procent i 2008 til 42,71 procent i 2015. Det er denne skattesats, der anvendes ved beskatning af ejendomsavance.

Før 2011 blev hensættelser og egenkapital ikke adskilt i landbrugets regnskabsstatistik, hvorfor udviklingen i landbrugets egenkapital ikke umiddelbart kan følges. Selv hvis dette var muligt, vil forekomsten af negativ egenkapital og det faldende antal bedrifter i landbruget gøre udviklingen i egenkapitalen vanskelig at fortolke.

3.3 Finansiering før og efter finanskrisen

Finansieringsomkostninger i dansk landbrug er naturligvis påvirkede af renteniveauet. Især udsving i den korte rente vil have effekt på dansk landbrugs finansieringsomkostninger på kort sigt, idet cirka 90 procent af dansk landbrugs realkreditgæld er variabelt forrentet.

Mens renteniveauet de seneste år har været meget lavt, har danske landmænd oplevet store stigninger i administrationsbidrag på realkreditlån og til en vis grad rentemarginaler på banklån efter finanskrisen.

Udviklingen i renteniveauet er ens for alle, selv om rentestigninger eller rentefald naturligvis har størst betydning for dem, der har meget gæld. Udviklingen i administrationsbidraget til realkredit har derimod udviklet sig meget forskellig fra bedrift til bedrift, bl.a. afhængigt af bedriftens gældsprocent eller kundens Loan-To-Value (LTV), som er en parallel betegnelse, der ofte anvendes i finansverdenen. Forskellen mellem gældsprocent og LTV er, at gældsprocent beregnes på grundlag af

værdiansættelsen i bedriftens regnskab, mens LTV beregnes på grundlag af den finansielle institutions værdiansættelse af pantet (denne værdisætning er dog ikke offentligt tilgængelig).

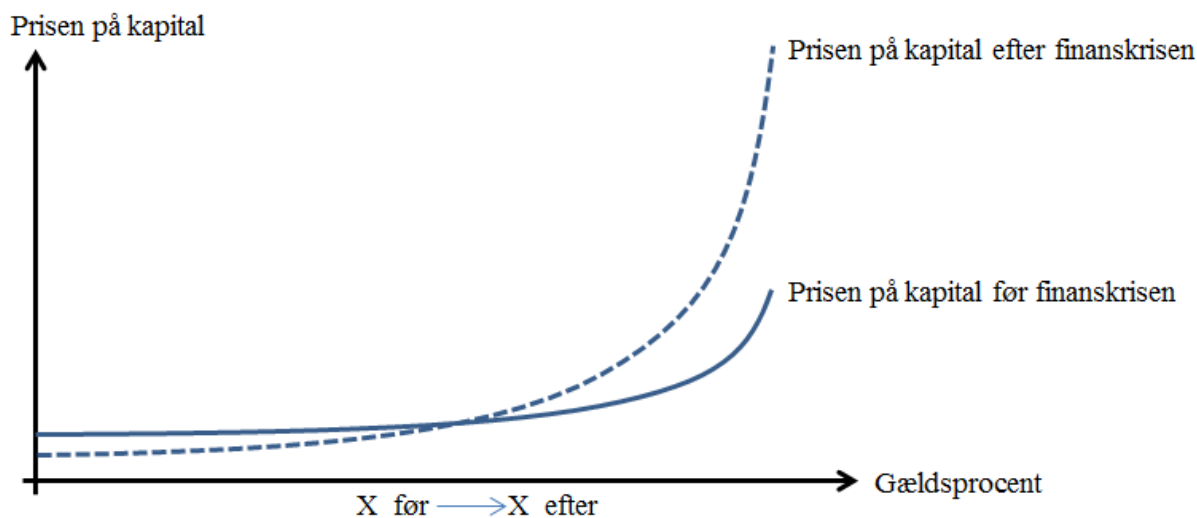
Informationen om udviklingen i bidragsniveauerne er ikke perfekt, og der er en del støj, der vanskeliggør beskrivelsen af udviklingen. For det første kan der forekomme en relativ stor ændring i finanssektorens prissætning over for landmanden, når denne nærmer sig eller kommer over en gældsprocent på 100. Når dette sker, er det i realiteten banken, der betaler administrationsbidraget til realkreditinstituttet, og dette kan medføre et fald i bidragssatser til realkreditinstitutterne. For det andet har der som følge af finanskrisen været store fald i ejendomspriserne, som medfører stigende gældsprocenter selv ved uændret gæld. For den enkelte bedrift kan det derfor være svært at sige i hvor høj grad, stigninger i bidragssatsen skyldes den generelle bevægelse imod højere risikopræmier, og i hvor høj grad det skyldes en højere gældsprocent.

Figur 3.3 er en konstrueret illustration af disse vigtige bevægelser. Dels er kurven, der beskriver sammenhænge mellem prisen på kapital og gældsprocenten, blevet stejlere efter finanskrisen og dels er mange bedrifter rykket til højre på kurven på grund af fald i ejendomspriserne.

Baggrund for Figur 3.3 er den såkaldte Weighted Average Cost of Capital (WACC), der er et vægtet gennemsnit af de forskellige elementer i den samlede finansiering af bedriften, inkl. egenkapital og hensættelser og inkl. indregning af værdien af rentefradragsretten i den skattepligtige indkomst (også kaldet skatteskjoldet). Rentefradragsretten er en vigtig forskel på finansiering med gæld og egenkapital.

Kort fortalt kan man sige, at dansk landbrugs finansiering efter finanskrisen er præget af to forhold, dels er det blevet dyrere at være ”fattig”, og dels er flere blevet ”fattige”.

Figur 3.3. Sammenhæng mellem pris på kapital og gældsprocent, før og efter finanskrisen

3.4 Ejerskifte / generationsskifte problemstillinger og mulige konsekvenser

Effekten af de højere risikopræmier og især den stejle kurve, hvor risikopræmien er steget mest for de mest forgældede (op til et vist punkt), vil muligvis få stor betydning for den strukturelle udvikling og investeringsniveauerne i dansk landbrug de kommende år.

Bl.a. betyder ændringen af den relative pris på kapital, at en ældre velkonsolideret landmand, der overvejer at sælge bedriften til en ung landmand uden for familiekredsen, vil have billigere finansiering end den unge. Dette var også tilfældet før finanskrisen, men forskellen på den samlede finansiering inkl. aflønning af egenkapitalen kan i mange tilfælde være blevet væsentlig større end før finanskrisen.

Dette betyder bl.a., at forpagtning fra den ældre til den yngre landmand i flere tilfælde end tidligere vil være en konkurrencedygtig løsning i forhold til en handel med ejendommen.

3.5 Investeringer

En stejle WACC-kurve vil (bør) også alt andet lige have betydning for investeringsniveauet i dansk landbrug. Investeringer, der før var rentable, kan vise sig ikke længere at være rentable, når en evt. højere kalkulationsrente på grund af risikopræmier skal anvendes.

Hvis der er tale om større investeringer, som for eksempel køb af jord eller et staldbyggeri, kan en gældsfinansieret investering i sig selv påvirke gældsprocenten i en personligt ejet virksomhed⁷. I disse situationer bør man som landmand / beslutningstager se på de marginale kapitalomkostninger og ikke de gennemsnitlige kapitalomkostninger.

Hvis en større investering for eksempel medfører, at bidragssatsen for bedriften stiger, er der vigtigt at evaluere investeringen ud fra, at den skal dække bidragsstigningen på hele gælden og ikke kun på den del af gælden, der afspejles i investeringssummen. Der er efter forfatterens opfattelse grund til at være bekymret for, om disse forhold i tilstrækkeligt omfang inddrages i praktiske beslutningsprocesser.

3.6 Afdragsfrihed

Investeringsadfærden i dansk landbrug kan blive påvirket af de stigende ordinære afdrag på realkreditgæld, idet den afdragsfrie periode for mange realkreditlån ophører i de kommende år.

Med uændrede renteniveauer er det estimeret, at de ordinære afdrag på landbrugets realkreditgæld vil stige fra cirka 5,1 mia. kr. i 2015 til 10,7 mia. kr. i 2019, primært på grund af ophøret af de afdragsfrie perioder (Olsen og Pedersen, 2015).

---

⁷ Dette forhold ignoreres ofte i den internationale landbrugsøkonomiske forskning. På trods af bred accept af, at det oftest er personlig ejede virksomheder, der er i fokus for denne forskning, er der sjældent en kobling mellem landmands formue og størrelsen på bedriften, for eksempel i studier af optimal størrelse af landbrugsbedrifter.

Det blev muligt at optage afdragsfrie lån i 2003, det vil sige lån med en afdragsfri periode op til 10 år. For disse lån afdrages ikke på gælden i de første 10 år, til gengæld skal hele hovedstolen afdrages over sidste 20 år af lånets løbetid (ved et 30 årigt lån).

Fra at der ikke forekom afdragsfrie lån før oktober 2003 var andelen af landbrugets gæld med afdragsfrihed oppe på cirka 60 procent i 2011. For de første lån optaget med afdragsfrihed er den afdragsfrie periode altså ophørt i 2013, mens der de kommende år vil være flere og flere realkreditlån, hvor den afdragsfrie periode ophører.

De afdragsfrie lån blev givetvis optaget i forventning om, at landmændene kunne optage nye realkreditlån med længere løbetid eller med nye afdragsfrie perioder, hvis de ikke havde likviditet til at håndtere afdragene. Dette er sandsynligvis fortsat muligt for gruppen af landmænd med relativ lav gæld. Andre landmænd vil ikke kunne optage nye realkreditlån, fordi de er belånt over belåningsgrænserne i realkreditsystemet. For en del af disse landmænd kan ophøret af den afdragsfrie periode i realiteten medføre en gradvis konvertering af billig realkreditgæld til dyrere bankgæld eller medføre manglende mulighed for finansiering og dermed driftsophør.

Den direkte indkomsteffekt af ophøret af afdragsfriheden på realkredit er begrænset, når man opgør den på sektorniveau. Men den kan accelerere, særligt hvis der ikke genereres et tilstrækkeligt likviditetsoverskud fra driften. Som det fremgår af kapitel 1 er der desværre ikke udsigt til dette i 2015 og 2016.

Når de ordinære afdrag stiger, vil de sluge en stor del af de likviditetsoverskud, som mange landmænd har oplevet de seneste år. Dette overskud er ofte anvendt på små driftsmæssige investeringer, som sandsynligvis ofte har været en konkurrencedygtig placering af kapitalen, hvis alternativerne var indeståender i bank eller foderstof eller frivillige (ekstraordinære) afdrag på realkredit. I mange tilfælde vil disse investeringer i de kommende år komme til at skulle levere et afkast på niveau med bankrenten i stedet for niveauet for realkreditrenter som hidtil. Dette må forventes at få en dæmpende effekt på investeringsniveauet for sektoren som helhed.

3.7 Rentefølsomhed

Som nævnt ovenfor er dansk landbrug højt forgældet og en stor del af gælden er variabelt forrentet. Dette betyder, at landbruget som sektor betragtet er meget følsom overfor en evt. fremtidig rentestigning. Omvendt har danske landmænd sparet mange penge på finansieringsomkostningerne på grund af den store andel af lånene med variabel rente.

Hvis - eller når - renten stiger, vil det dels få direkte indkomsteffekter, ligesom det vil have formueeffekter for danske landmænd.

En stor rentestigning vil sandsynligvis være ledsaget af en inflationsstigning. Dette betyder formentlig, at resultatet før finansiering vil stige for danske landmænd, men at finansieringsomkostningerne vil stige endnu mere. Hvordan et rentestigningsscenarium præcist vil udspille sig er meget usikkert, og man kan sagtens forestille sig andre udfald. For eksempel at landbrugets salgsprodukter ikke stiger væsentligt i pris, mens input for eksempel arbejds løn, stiger mere kraftigt.

Formueeffekterne er endnu mere usikre ved en rentestigning. Det er mest sandsynligt, at en rentestigning vil medføre kursgevinster på den (beskedne) fastforrentede gæld og på de rente-SWAP aftaler, der stadig måtte være åbne.

Desuden er det overvejende sandsynligt, at en rentestigning vil medføre et fald i (real)prisen på fast ejendom. Et kraftigt nominelt prisfald er også en sandsynlig følge i tilfælde af en kraftig rentestigning. Et sådant prisfald vil dog delvist blive afbødet af et fald i hensættelserne i form af et fald i den latente ejendomsavanceskat, og vil derfor ikke slå fuldt igennem på landbrugenes egenkapital.

3.8 Nødlidende ejendomme

Den aktuelle indtjeningsmæssige krise i dansk landbrug betyder, at mange landmænd med en svag økonomi er i fare for at måtte opgive bedriften. Den aktuelle krise skal dog snarere ses som dråben, der får bægre til at flyde over, end som den eneste årsag til disse landbrugs ulykkelige økonomiske situation.

I løbet af 2015 er der udarbejdet flere opgørelser over, hvor mange landbrug der er i alvorlige økonomiske problemer, på randen af konkurs eller lignende formuleringer. Disse opgørelser anvender typisk et solvensmål (soliditet, gældsprocent) og et indtjeningsmål (resultat eller likviditet) og indtæller alle bedrifterne i forskellige grupper baseret på deres ”performance” i de to dimensioner.

Afhængig af snittet, gives der et skøn på antallet af bedrifter med alvorlige økonomiske problemer. Det er ikke intentionen her at stille spørgsmålstejn ved grundlaget for disse analyser, men det er værd at understrege, at de ovennævnte analyser ikke tager højde for, hvordan banker og realkreditinstitutter strategisk set vælger at agere i forhold til håndtering af nødlidende landbrugsejendomme.

Mange bedrifter, der afvikles eller rekonstrueres, har været i problemer i mange år. Indtrykket af, at der sker mere på området nu end tidligere, kan derfor lige så godt skyldes den finansielle sektors (ændrede) strategier på området, som det skyldes den aktuelle økonomiske situation i landbruget. Disse to ting er vel at mærke ikke nødvendigvis uafhængige størrelser.

En udlægning af den aktuelle situation kan derfor være, at den finansielle sektor har haft mange ejendomme, som potentielt skulle afvikles i kølvandet på finanskrisen. Finanssektoren har dog ikke

haft interesse i at forcere udviklingen idet efterspørgselssiden i ejendomsmarkedet skulle kunne følge med.

Et såkaldt ”fire sale” på ejendomsmarkedet ville kun have gjort situationen værre for den finansielle sektor (og for landbruget). Samtidig har der været håb om, at landbrugets økonomiske situation blev bedre, så realisering af tab på landbrugsejendommene kunne undgås.

Forventningerne på kort sigt er desværre, at landbrugets indtjeningsmæssige situation ser ud til at blive værre. Dette kan få den finansielle sektors tålmodighed til at løbe ud og føre til afvikling af flere ejendomme. Dette er især en risiko for ejendomme, der ikke genererer tilstrækkeligt likviditet. Dette falder muligvis sammen med en vis udvikling på efterspørgselssiden, hvor investorer har fået øjnene op for, at dansk landbrugsjord er billigt sammenlignet med jorden i vore vesteuropæiske nabolande. Jo mere finanssektoren vurderer, at de kan omsætte nødlidende ejendomme, uden at det forringer pantet i de resterende lån, jo mere vil de omsætte. Efterspørgselssiden i ejendomsmarkedet har altså også betydning for, hvor mange konkurser, tvangsauktioner og tvangssalg der gennemføres, og hvor hurtigt sektoren kommer igennem gældskrisen.

3.9 Perspektivering

I lyset af den aktuelle indtjeningskrise der beskrives i kapitel 1, er det umiddelbart nærliggende at spørge, hvad er mest alvorlig: Den aktuelle indtjeningskrise eller landbrugets gæld og finansieringssituation?

Det er dog på mange måder sammenhængende problemstillinger.

Hvis der ikke var nogen gældsproblemer i dansk landbrug ville de aktuelle indtjeningsmæssige problemer kunne håndteres med kredit-reserver (landmandens finansielle beredskab). Men på grund af den finansielle krise og den efterfølgende finansielle situation, er det finansielle beredskab mange steder så udsultet, at en indtjeningskrise medfører en risiko for landmandens tilværelse som selvstændig ophører. Omvendt, hvis der ikke var indtjeningskriser ville dansk landbrugs gæld og den finansielle situation ikke være så alarmerende, da man ville imødesee en opbygning af det finansielle beredskab.

Finansielt beredskab

Meget tyder dog på at ”volatility is here to stay” det vil sige svingende priser bliver et grundvilkår for landbrugsproduktionens. I det lys er der ikke noget unormalt i de aktuelle priser. Det er ikke forventelige prisforhold over længere perioder (flere år), men det er forventeligt, at der løbende vil være flere perioder med dårlige prisforhold, som der har været i sidste halvdel af 2014 og i 2015.

Det egentlige strukturelle problem for dansk landbrug er således gælden, og ikke den midlertidigt lave indtjening. Men den midlertidige dårlige indtjening er et væsentligt problem for den højt for-gældede del af landbruget, som ikke har opbygget et finansielt beredskab. Det skal dog erindres, at der er mange bedrifter med en sund økonomi og en fornuftig indtjening og tilsvarende finansielt beredskab.

Situationen har også konsekvenser for de landmænd, der for eksempel på grund af alder ønsker at stoppe det aktive landmandsliv. Med omsætning af nødlidende ejendomme, er det ikke nødvendigvis attraktivt at sælge i det nuværende marked. Et alternativ til at sælge er bortforpagtning af ejendomme med henblik på et senere salg eller evt. overdrages af ejendommen til efterkommere, der så evt. kan bortforpagte.

En udskydelse af salget af ejendomme med velkonsoliderede ejere vil have den effekt, at der tilbageholdes egenkapital i erhvervet. For det samlede erhvervs synspunkt kan det i princippet være lige så godt at tilbageholde en krone egenkapital i erhvervet, som det er at tiltrække en krone egenkapital til erhvervet (måske endda bedre, når skatteforhold tages i betragtning). Tilbageholdelse af egenkapital via bortforpagtning frem for salg, og tiltrækning af egenkapital (for eksempel gennem investeringer fra pensionskasse eller private investorer) er således med til at polstre dansk landbrug finansielt. Denne polstring er der i høj grad brug for i lyset af den mere svingende indtjening i erhvervet. Det er derfor et af de væsentlige elementer i håndteringen af den finansielle situation.

Fleksibilitet

Fremadrettet er det spørgsmålet, om investeringer i dansk landbrug er fleksible nok til en verden med mere svingende priser. Investeringer i den animalske produktion har ofte haft lange afskrivningshorisonter på 20 – 30 år. Dette betyder, at produktionen kan være meget vanskelig at tilpasse til prisudviklingen, idet man på grund af sunk costs kan være tvunget til, at producere det man kan, indenfor den givne produktionskapacitet, så længe de variable omkostninger er dækket. Kun når produktionsapparatet er slidt op, er det muligt reelt at overveje, om man skal omlægge den eksisterende produktionsform eller evt. helt opgive driften.

Muligheden for mere fleksible produktionsanlæg (billigere anlæg med kortere levetid) kan dog vanskeliggøres af, at eksempelvis miljø- og dyrevelfærdskrav ofte medfører høje specifikke investeringer, som ofte ikke harmonerer med fleksibelt byggeri.

3.10 Den gyldne middelvej

Udviklingen i dansk landbrug vil sandsynligvis blive præget af efterveerne af den finansielle krise i mange år fremover. Aktuelt er pendulet til den side, hvor udvikling og investering i dansk landbrug ofte vil være kreditbegrænset. Det er ikke en god situation at være i for erhvervet, hvis der kommer investeringsbehov, der rammer sektoren bredt. Det kunne for eksempel være i form af investeringsregulering (som det bl.a. tidligere er set på dyrevelfærdsområdet), eller det kan være i form af

radikal procesinnovation. Hvis et sådant behov rammer sektoren i en periode, hvor kreditbegrænsningerne er stramme, kan man risikere at erhvervet bliver overhalet af konkurrenter i andre lande.

Meget tyder dog også på, at pendulet vil svinge tilbage mod den gyldne middelvej. Der er på alle niveauer blevet lært meget gennem krisen, og der er grund til at tro at beslutningsprocesserne omkring landbrugets investeringer er forbedret væsentligt.

Om pendulet fortsætter, og vi igen om mange år vil se kredit- og ejendomsprisbobler er usikkert, historien har dog en tendens til at gentage sig, så måske er det mere et spørgsmål om tid, og hvor voldsom den næste kreditboble bliver, end om den nogen side kommer.

Referencer

Danmarks Statistik (2015a). <http://Statistikbanken.dk/jord1>

Danmarks Statistik (2015b). <http://Statistikbanken.dk/jord2>

Danmarks Statistik (2015c). <http://Statistikbanken.dk/jord3>

Olsen, Jakob Vesterlund og Michael Friis Pedersen, 2015. Konsekvensen af udløbet af afdragsfrihed for dansk landbrug. Kommende IFRO udredning.